

І. М. Чмутова

К. М. Азізова

В. Ю. Біляєва

**ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО ІНЖИНІРИНГУ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ**

Монографія

До 20-річчя кафедри "Банківська справа" ХНЕУ ім. С. Кузнеця

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018**

УДК 336.71:330.341.1(034)

Ч74

Авторський колектив: д-р екон. наук, професор І. М. Чмутова – вступ, п. 1.3, 1.5, 2.3, 2.4, 3.1, 3.3, 3.4, висновки; канд. екон. наук, доцент К. М. Азізова – п. 1.2, 2.1, 3.2; канд. екон. наук В. Ю. Біляєва – п. 1.1, 1.4, 2.2.

Рецензенти: професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету, д-р екон. наук, доцент *Р. С. Квасницька*; професор кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, д-р екон. наук *В. В. Коваленко*; професор кафедри економічної кібернетики Сумського державного університету, д-р екон. наук *С. В. Леонов*.

Рекомендовано до видання рішенням ученої ради Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Протокол № 8 від 03.05.2018 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Чмутова І. М.

Ч74 Інструменти фінансового інжинірингу в забезпеченні фінансової стійкості банку [Електронний ресурс] : монографія / І. М. Чмутова, К. М. Азізова, В. Ю. Біляєва. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 160 с.

ISBN 978-966-676-807-3

Узагальнено та систематизовано види фінансових інновацій як інструменти фінансового інжинірингу, доповнено класифікацію фінансових інновацій. Розроблено методичне забезпечення вибору виду фінансової інновації залежно від стадії життєвого циклу банку та рівня його фінансової стійкості; визначено пріоритети інноваційної діяльності банків на кожній стадії. Обґрунтовано та розвинуто інструментарій оцінювання ефективності впровадження інструментів фінансового інжинірингу в діяльність банку.

Рекомендовано для наукових працівників, фахівців у галузі економіки та управління, банківської справи, викладачів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти.

УДК 336.71:330.341.1(034)

© Чмутова І. М., Азізова К. М.,
Біляєва В. Ю., 2018

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2018

ISBN 978-966-676-807-3

Вступ

Сучасному етапу розвитку національної банківської системи притаманні негативні тенденції, викликані складними економіко-політичними умовами: масштабне скорочення кількості банків, збитковість і низький рівень їх капіталізації, низький рівень кредитної активності, недостатньо широкий порівняно з зарубіжними банками спектр банківських продуктів і послуг, падіння лояльності з боку економічних агентів, що призводить до зниження рівня фінансової стійкості окремих банків і стабільності банківської системи у цілому та, як наслідок, неможливості належної реалізації її функцій в економічній системі країни. Дані Національного банку України станом на 01.01.2018 р. підтверджують нестабільність банківської системи України: норма прибутку на активи та капітал дорівнювала -1,94 і -15,96 %, відповідно; питома вага недіючих кредитів у загальному кредитному портфелі склала 54,5 %.

Накопичений світовою та вітчизняною практикою досвід щодо регулювання діяльності банків під час впливу різноманітних ризикоформувальних факторів підтверджує необхідність зміцнення фінансової стійкості. Така потреба втілилась у формуванні відповідних індикаторів, які розраховуються і поширюються МВФ задля здійснення макропруденційного аналізу й оцінювання сильних і вразливих сторін фінансової системи. Не випадково підтримання фінансової стійкості банків на належному рівні є одним із пріоритетів НБУ, яким розроблено план заходів щодо реорганізації банківської системи до 2020 р., а наприкінці 2017 р. затверджено Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України.

Крім того, фінансова стійкість є об'єктом наукових досліджень, які впродовж тривалого часу здійснюються вітчизняними та зарубіжними вченими. Однак, попри вагомість отриманих результатів, окремі аспекти, притаманні сучасному етапу розвитку банківської системи, потребують доопрацювання. Сьогодні з'явилась потреба у розробленні теоретичних і прикладних положень щодо запровадження нових, більш дієвих механізмів забезпечення фінансової стійкості банків. Зокрема слід передбачити використання фінансового інжинірингу як процесу створення і практичного використання нових фінансових продуктів і послуг, інструментів і технологій для досягнення конкретних фінансових цілей.

Метою монографії є обґрунтування теоретичних положень, розроблення методичних підходів і науково-практичних рекомендацій щодо використання інструментів фінансового інжинірингу для забезпечення фінансової стійкості банку.

У першому розділі проаналізовано генезис і змістовні характеристики фінансового інжинірингу, визначено його сферу застосування і етапи, подано типологію фінансових інновацій як інструменти фінансового інжинірингу в банку, розкрито практичні аспекти використання фінансових інновацій у банківській діяльності, сформульовано концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку із використанням інструментів фінансового інжинірингу.

Другий розділ присвячено аналізу можливостей застосування інструментів фінансового інжинірингу для реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку, а саме: обґрунтовано показники фінансової стійкості банку та запропоновано технологію її оцінювання; розроблено методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банків України; виявлено джерела реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банків України залежно від її рівня; обґрунтовано напрями впровадження фінансових інновацій в операційну діяльність банку.

У третьому розділі розроблено науково-методичні засади вибору інструментів фінансового інжинірингу для забезпечення фінансової стійкості банку: запропоновано процедуру вибору виду фінансової інновації залежно від рівня фінансової стійкості та стадії життєвого циклу банку; сформовано теоретичне підґрунтя визначення пріоритетів інноваційної діяльності банку; розроблено методичний інструментарій визначення доцільності впровадження фінансових інновацій на різних стадіях життєвого циклу банку та формування інноваційної технології управління фінансами банку на основі бенчмаркінгу.

Розділ 1

Теоретичні засади використання інструментів фінансового інжинірингу в забезпеченні фінансової стійкості банку

1.1. Генезис і змістовні характеристики фінансового інжинірингу

Глобалізація світового фінансового ринку, активізація міжнародних господарських зв'язків, ускладнення форм і підвищення ризикованості фінансових операцій є тенденціями, що характеризують сучасний стан міжнародної фінансової системи. Перманентний розвиток фінансових відносин потребує від усіх суб'єктів, які беруть у них участь (зокрема банківських установ), швидкої реакції на зміни умов їх діяльності з метою збалансування дохідності та ризикованості фінансових операцій, структурування грошових потоків і формування конкурентних переваг у довгостроковій перспективі. Ці тенденції актуалізують питання щодо модернізації існуючих схем здійснення фінансових угод за допомогою створення та запровадження інноваційних фінансових інструментів і технологій у рамках фінансового інжинірингу.

Для розроблення практичних рекомендацій щодо конструювання та імплементації фінансових інновацій у рамках фінансового інжинірингу в банку доцільним є вивчення особливостей використання фінансового інжинірингу в сучасній банківській практиці.

Питанням дослідження сутності фінансового інжинірингу присвячено багато праць зарубіжних представників фундаментальної фінансової науки – таких, як: О. Адутвум [319], А. Аюпов [6; 7], Т. Бедер [216], Дж. Бірдж [219], М. Блосс [229], З. Боді [302], З. Воробйова [41], К. Зопоунідис [253], О. Іванова [87], Х. Іба [234], Ю. Капелінський [90], Ю. Люу [243], Дж. Маршалл [142], М. Танігучі [247], П. Туфано [232], Дж. Фабоцці [227], Р. Фергюсон [228], Дж. Фіннерті [303], А. Хода [233]. У наукових доробках вітчизняних науковців: О. Сохацької [188], О. В. Абакуменко [1], О. А. Іванової [86], І. В. Котьялової-Литвин [272], А. Баторшина [255], А. Нікітіна [158], Т. Медвідь [144] також розглянуто окремі аспекти застосування фінансового інжинірингу. Аналіз наукових праць дозволив дійти висновку

про фрагментарність досліджень з питань використання засобів фінансового інжинірингу для забезпечення фінансової стійкості та лише часткове висвітлення питань обґрунтування вибору конкретних інструментів фінансового інжинірингу з метою підвищення ефективності окремих банківських операцій.

Історія фінансового інжинірингу як наукового напрямку започаткувалася у 90-х рр. XX ст., коли 1997 р. Нобелівською премією були відзначені наукові результати, отримані М. Шоулзом і Ф. Блеком. Розроблені ними моделі оцінювання опціонів (Black – Scholes Option Pricing Model) стали основним стандартом в оцінюванні деривативів на міжнародному фінансовому ринку. Виникнення фінансової інженерії було спричинено низкою факторів, найсуттєвішими з яких були: неефективність традиційних підходів і методів управління фінансовими ризиками в умовах підвищеної волатильності фінансових ринків; підвищення інформативності суспільства та розвиток інформаційних технологій; перехід від сегментованих фінансових ринків до єдиного інтегрованого; дерегуляція фінансових ринків і підвищення їх волатильності; податкові асиметрії та регулятивні обмеження.

Аналіз праць [7; 12; 59; 149; 175; 216] дозволив констатувати, що фінансовий інжиніринг за відносно стислий проміжок часу існування у світовій економіці (рис. 1.1) уже здійснив якісний переворот у різноманітних сферах діяльності, який супроводжувався появою і використанням нових фінансових інструментів, процесів і стратегій.

Розвиток фінансового інжинірингу розпочався з ринку похідних фінансових інструментів і значною мірою сприяв трансформації останнього. На початковій стадії еволюції фінансового інжинірингу головним завданням економічних агентів було управління ризиками, пов'язаними із інвестиційно-інноваційною діяльністю, за допомогою складних інноваційних фінансових продуктів, більшість з яких набула фундаментального значення. Відтак, як зауважує Т. Бедер [216], серед головних досягнень цього періоду слід зазначити формування значного теоретичного підґрунтя фінансового інжинірингу як науки (модель оцінювання фінансових активів – CAPM, модель ціноутворення опціонів Блека – Шоулза, практичне використання дюрації Макколея тощо) та практичного досвіду імплементації останнього у вигляді цілого набору інновацій обмінного типу; різноманітних форм стратегій на основі дюрації та імунізації, нових методів оцінювання ризиків [7].

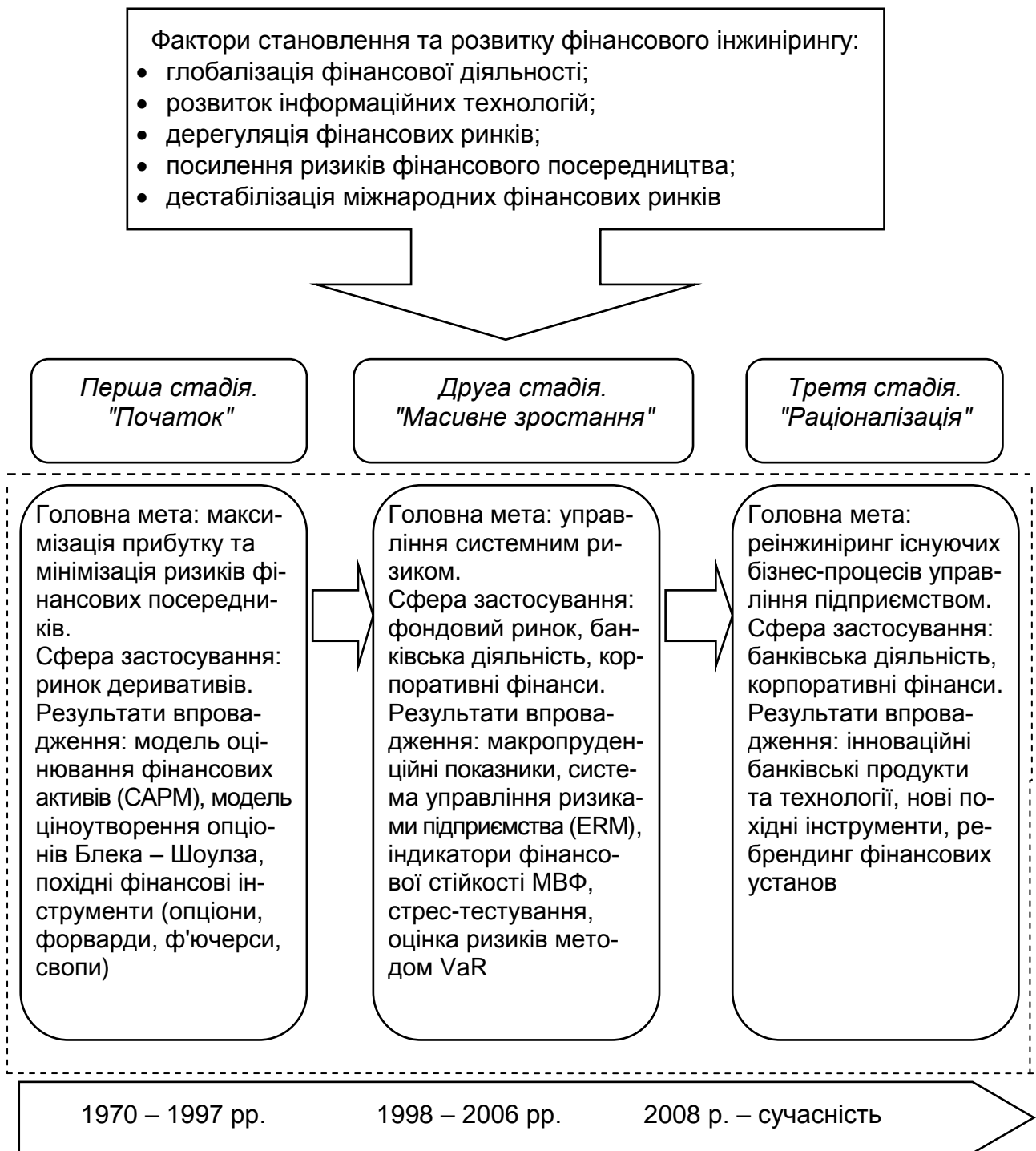

Рис. 1.1. Генезис фінансового інжинірингу
(узагальнено авторами на основі [7; 12; 59; 149; 175; 216])

Найважливішим результатом активізації інноваційної діяльності у цей період була зміна пріоритетів діяльності фінансових установ з посередництва на ринку капіталів на посередництво у сфері управління ризиками.

Нова хвиля фінансової кризи, розгортання якої відбулося на початку XXI ст., була частково спровокована, як вважають дослідники [7; 216; 255], появою великої кількості похідних і структурованих фінансових інструментів. Новий етап кризи сприяв переходу фінансового інжинірингу на нову стадію розвитку, особливістю якої було розширення його сфери та переорієнтація його засобів на управління системними ризиками економічних агентів (Enterprise risk management).

Масове банкрутство провідних фінансових установ світу, погіршення індикаторів фондових ринків у глобальному масштабі та неконтрольовані зміни валютних курсів сприяли розвитку інноваційних підходів до аналізу ризиків фінансових установ (стрес-тестування, методик VaR, імітаційного моделювання), які сьогодні застосовуються у найефективніших програмах з ризик-менеджменту. Посилення ролі міжнародних фінансових установ у часи нестабільності обумовило використання засобів фінансового інжинірингу і для вирішення завдань на макрорівні. Головними досягненнями у означений період було розроблення системи макропруденційних показників для оцінювання фінансових систем та індикаторів фінансової стійкості.

Починаючи з 2007 р. фінансовий інжиніринг увійшов у стадію раціоналізації, що спричинено необхідністю стримування його вибухового зростання у період експансіоністської грошово-кредитної і фіскальної політики в поєднанні з істотною дерегуляцією ринків капіталу та фінансових установ. Орієнтація фінансових і нефінансових установ на досягнення збалансованості між ризиком і прибутковістю за рахунок фінансових інструментів змінена на проактивне управління системними ризиками, сутність якого полягає у переосмисленні наявних підходів, процедур і політик управління специфічними та системними ризиками та реінжинірингу наявних бізнес-процесів. На фоні широкого використання інновацій у фінансовій сфері спостерігається поява універсальних фінансових установ, які ефективно комбінують у собі риси традиційних та альтернативних фахівців з управління шляхом проведення ребрендингу їх діяльності.

Дослідження історії розвитку фінансового інжинірингу у світі довело, що разом із зміною еволюційних стадій фінансового інжинірингу відбувалось переосмислення його сутності. На ранніх стадіях діяльність з фінансового інжинірингу зводилась до конструювання похідних фінансових інструментів для мінімізації специфічних ризиків діяльності економічних агентів та створення фінансових інструментів для регулювання

системи ризиків у подальші роки, проте наразі сфера застосування фінансового інжинірингу, його засоби та завдання постійно розширюються та оновлюються.

З огляду на відносно недовгий час існування фінансового інжинірингу єдина концепція та термінологія цього напрямку є недостатньо сформованими, про що свідчать наукові дискусії з приводу цих питань. Недостатнє теоретичне обґрунтування змістовних характеристик фінансового інжинірингу обмежує його використання економічними агентами у вітчизняній фінансовій практиці, викликаючи необхідність виділення найбільш прийнятних для більшості авторів визначень фінансового інжинірингу. Розв'язання цього завдання уможлиблюється з використанням контент-аналізу, методика якого має міждисциплінарний характер та реалізується поетапно [44; 131]:

1) формування об'єкта дослідження (переліку смислових одиниць, які зустрічаються у різних літературних джерелах);

2) виокремлення категорійних ознак та одиниць аналізу (слів або частин речень, які відповідають сенсу категорій аналізу);

3) підрахунок частоти повторень виділених одиниць аналізу для реєстрації появи категорійних ознак у тексті (відношення одиниць аналізу, які фіксують цю категорію до загального числа одиниць аналізу [274]).

У ході дослідження сформовано об'єкт дослідження, яким виступили різноманітні визначення поняття "фінансовий інжиніринг", що зустрічаються у зарубіжній та вітчизняній економічній літературі (табл. А.1 додатка А). На основі попереднього аналізу виділено три основні категорії аналізу та одиниці аналізу за цими категоріями (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Категорійні ознаки та одиниці аналізу контент-аналізу визначень поняття "фінансовий інжиніринг" (складено авторами на основі [1; 40; 142; 179; 188; 216; 219; 226; 278; 302; 305])

Категорійні ознаки	Одиниці аналізу
1	2
Процес	Створення, практичне використання, вдосконалення, зміни, творчий пошук, управління, адаптація
Об'єкт процесу	Банківські продукти і послуги, фінансові інструменти та технології, фінансові схеми, фінансові підходи, організаційна структура, складні продукти, грошові потоки, інвестиційні моделі

1	2
Мета	Перерозподіл фінансових ресурсів, управління портфелем цінних паперів, збільшення прибутковості, формування бажаних грошових потоків, зміна наявної ситуації на більш бажану, вирішення фінансових проблем, управління ризиками, зростання ринкової вартості, адаптація до змін середовища

Слід зазначити, що виокремлення означених категорійних ознак відбувалось відповідно до вихідного припущення, згідно з яким фінансовий інжиніринг є певним процесом. Відтак, на основі категорії "процес" можна виявити, які види дій науковці мають на увазі під фінансовим інжинірингом. Категорії об'єкта та мети процесу характеризують те, що кожний фахівець розуміє під кінцевим результатом цього процесу та на що він має бути спрямований.

У роботі як одиниця рахунку виступає частота повторювань виділених одиниць аналізу. У табл. 1.2 подані результати проведеного контент-аналізу визначень поняття "фінансовий інжиніринг".

Як видно з результатів контент-аналізу (див. табл. 1.2), найбільш поширеним є тлумачення сутності фінансового інжинірингу через категорійні ознаки процесу: створення та практичне використання; ознаки об'єкта: фінансові інструменти та технології, фінансові продукти та послуги; ознаки мети: управління ризиками, збільшення прибутковості та вирішення фінансових проблем. Отримані результати підтверджують той факт, що фінансовий інжиніринг за економічною сутністю є процесом створення фінансових інновацій та їх упровадження у практичну діяльність економічних агентів задля досягнення певних фінансових цілей.

Відносна частота згадувань означених категорійних ознак та одиниць їх аналізу відображена на рис. 1.2.

Більшість науковців розуміє під фінансовим інжинірингом "процес створення та практичного використання", про що свідчить частота використання цих категорій, яка складає 20,41 і 10,20 %, відповідно (див. рис. 1.1). Стосовно об'єкта фінансового інжинірингу, то загальноприйнятою є думка, що ним є "фінансові інструменти та технології" та "фінансові продукти та послуги" (однойменні категорії мають частоту 13,27 і 8,16 %).

Закінчення табл. 1.2

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
	Дуфей В. [226]	+	+	-	-	-	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	
	Зопоунідис К. [253]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	-	-	+	-	-	-	
	Іба Х. [234]	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Іванова О. [87]	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	
	Капелінський Ю. [90]	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Туфано П. [232]	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	
	Кім Т. [238]	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	
	Ковальов А. [96]	+	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Колб Р. [240]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	
	Кох Р. [112]	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	
	Маршалл Дж. [244]	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	
№	Міжнародна асоціація фінансових інженерів [278]	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	
	Мицель А. [149]	+	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Мороз А., Савлук М., Пуховкіна М. [10]	+	+	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	
	Райзберг Б., Лозовський Л., Стародубцева О. [177]	+	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Рапопорт Б. [178]	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Росс С. [179]	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-
	Сохацька О. [188]	+	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	
	Тімошин Д. [194]	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	
	Удовікін А. [291]	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Хода А. [233]	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Загальна кількість згадувань	20	10	0	2	1	2	1	8	13	2	2	2	2	0	2	1	1	2	2	4	2	1	3	7	2	1	1	

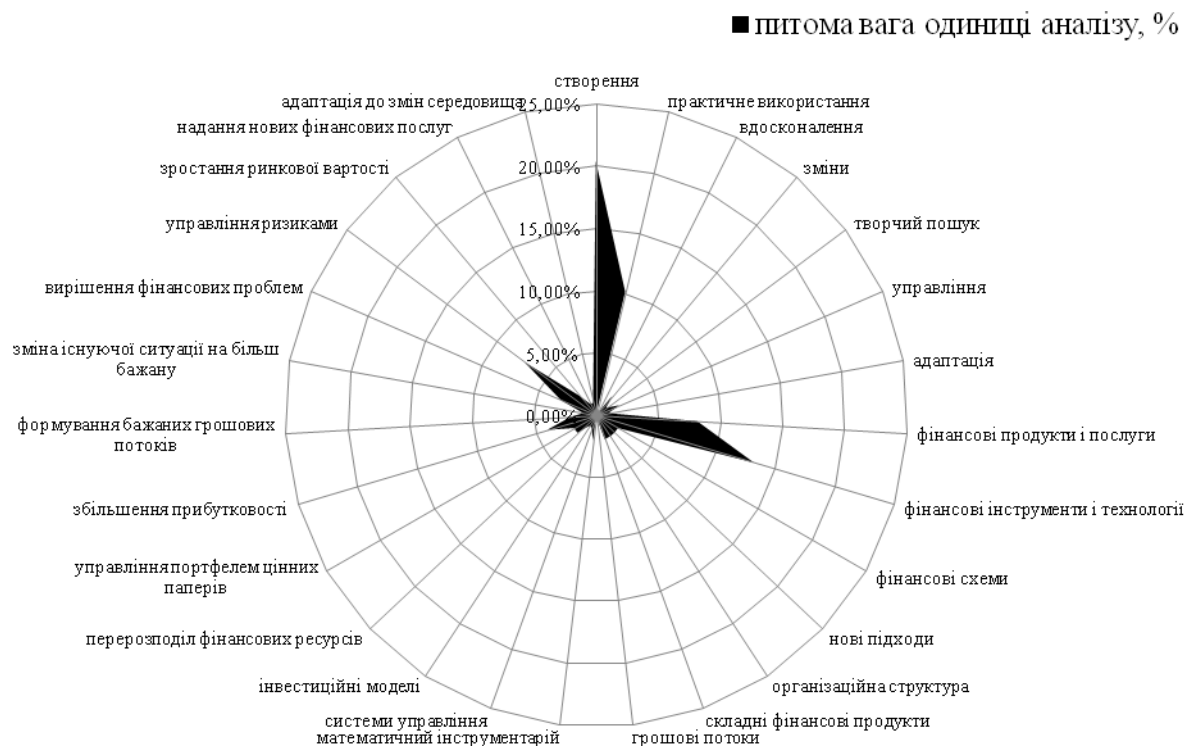

Рис. 1.2. Частота повторень виділених одиниць аналізу визначень поняття "фінансовий інжиніринг" (авторська розробка)

Метою фінансового інжинірингу, на думку вчених, є "управління ризиками" (7,14 %), "збільшення прибутковості" (4,08 %) і "вирішення фінансових проблем" (3,06 %). З огляду на те, що категорії "збільшення прибутковості", "підвищення ефективності управління ризиками", "зростання ринкової вартості" та інші деталізують категорію "вирішення фінансових проблем", то у визначенні сутності фінансового інжинірингу доцільно їх об'єднати та сформулювати мету фінансового інжинірингу як "досягнення конкретних фінансових цілей".

Беручи за основу результати контент-аналізу, було сформульовано таку дефініцію: фінансовий інжиніринг – це процес створення і практичного використання нових фінансових продуктів і послуг, інструментів і технологій для досягнення конкретних фінансових цілей (збалансування дохідності та ризикованості фінансових операцій, реструктуризації грошових потоків, забезпечення фінансової стійкості).

Варіативність визначень фінансового інжинірингу зумовлює поширеність його використання у різних сферах.

1.2. Сфера застосування і етапи фінансового інжинірингу

Однією з функцій фінансового інжинірингу є створення ефективних фінансових інновацій для перерозподілу ризиків, грошових потоків, інформації відповідно до потреб економічних агентів у різних сферах. Огляд літературних джерел дав змогу визначити такі напрями впровадження фінансового інжинірингу: ринок деривативів [5; 130; 142; 149; 158; 169; 272], фондовий ринок [7; 59; 75; 90; 142; 266; 272], корпоративні фінанси [7; 30; 52; 191; 272], банківська діяльність [10; 90; 96; 132; 272; 291].

Як зазначає І. В. Котьялова-Литвин [272], фінансовий інжиніринг на ринку деривативів спрямований на конструювання таких фінансових інструментів, які забезпечуватимуть максимальний захист від ризиків і нададуть можливості для отримання додаткових прибутків. З огляду на те, що фінансовий інжиніринг зародився саме на ринку похідних цінних паперів, більшість вчених, зокрема зарубіжних, асоціює фінансовий інжиніринг із діяльністю щодо конструювання та практичного використання деривативів. Згідно із визначенням А. В. Нікітіна [158, с. 112], фінансовий інжиніринг – це наука про процес трансформації ризиків економічного суб'єкта за допомогою похідних фінансових інструментів та їх комбінації. Аналогічної думки додержуються Р. В. Колб, Дж. Овердалл [240] та Ю. Люу [243], які стверджують, що сутність фінансового інжинірингу проявляється у використанні фінансових деривативів для управління ризиками й отриманні арбітражних можливостей. Фахівці роблять акцент тільки на технологічній складовій інжинірингу як інструменту управління ризиками економічних агентів, що не розкриває повністю змістовність цієї категорії. Розвиваючи концепцію використання фінансового інжинірингу на ринку деривативів, О. В. Абакуменко [1] визначає, що дефініція "фінансовий інжиніринг", з економічної точки зору, проявляється у використанні цінних паперів і фінансових інструментів у вигляді контрактів для створення їх гібридних і синтетичних комбінацій для управління ризиками, ліквідністю та дохідністю.

Узагальнюючи наведені та інші [7; 158; 231; 247; 310] підходи науковців до розкриття природи фінансового інжинірингу на ринку похідних фінансових інструментів, можна зробити висновок, що його роль у цій сфері зводиться до виконання таких функцій: перерозподіл ризиків для максимізації прибутку; отримання додаткових доходів від арбітражних операцій;

досягнення бажаного рівня ліквідності; пошук додаткових джерел фінансування; перерозподіл інформації; створення фіктивного капіталу.

Як зазначає Я. Гідді [305], необхідною умовою проектування нових фінансових інструментів є зміни елементів, з яких складається фінансовий інструмент, – таких, як дохідність, ризиковість, строковість і трансферабельність. З огляду на це можна виділити певні групи похідних фінансових інструментів, спрямованих на вирішення конкретних завдань [130; 149; 158; 272]:

хеджування та розподіл ризиків (свопові угоди, опціони, ф'ючерси, фінансові ковенанти);

отримання додаткових прибутків (опціони, структуровані фінансові продукти, депозитарні розписки);

здійснення арбітражних операцій (індексні ф'ючерси, опціони на індекси).

Слід зазначити, що в цілому похідні фінансові інструменти призначені для уникнення різноманітних ризиків в умовах підвищеної волатильності фінансових ринків. Саме ця особливість свого часу стала каталізатором розвитку фінансового інжинірингу на міжнародному фінансовому ринку та сприяла популяризації похідних фінансових інструментів.

Ще однією сферою застосування фінансового інжинірингу є фондовий ринок. З огляду на те, що світовий фондовий ринок представлений переважно облігаціями та акціями, саме ці цінні папери є об'єктом фінансового інжинірингу. Як зазначає В. Єфремов [266], використання інструментів фінансового інжинірингу на фондовому ринку більшою мірою спрямовано на створення таких видів облігацій, які б задовільнювали специфічні інтереси емітентів та інвесторів шляхом найкращої комбінації власних параметрів: ризику, дохідності, ліквідності. Конструювання найпривабливіших з точки зору параметрів фінансових інструментів із урахуванням поточної ситуації на ринку та потреб економічних агентів відбувається за допомогою таких методів [1; 7; 75; 90; 164; 272]:

модифікація параметру (метод LEGO) – зміна одного або кількох параметрів цінного паперу для ефективного управління ризиками в умовах невизначеності (включення в облігацію опціону або ф'ючерсу на відповідний базовий актив);

декомпозиція ("стрипування" облігації) – відокремлення певних елементів цінного паперу один від одного (дисконтні облігації, цільові дисконтні облігації). Головною перевагою такого виду облігацій є мінімальний кредитний ризик і ризик дострокового погашення, максимальна ліквідність,

великий спектр інвестиційних можливостей, відсутність ризику реінвестування, податкові переваги;

емісія пакетного (синтетичного) продукту передбачає поєднання методів модифікації та композиції з метою створення таких параметрів облігації, які найкращим чином задовільнюватимуть інтереси інвесторів та емітентів (боргові цінні папери із вбудованими деривативами);

комбінація кількох методів – поєднання кількох фінансових продуктів у єдиний (комерційні облігації, деривативи).

З усього зазначеного можна зробити висновок, що найпоширенішим видом фінансових інновацій на ринку деривативів і фондовому ринку є продуктивні фінансові інновації. Також слід зауважити, що у створенні фінансового інструменту з необхідними грошовими потоками та прийнятним поєднанням ризику, дохідності та ліквідності необхідно обов'язково враховувати особливості формування кожного з основних і другорядних параметрів з набору бажаних. Слід наголосити, що надмірне використання засобів фінансового інжинірингу в процесі створення нових фінансових інструментів може призвести до падіння попиту на них через надмірне ускладнення структури.

Різноманітність функцій та широкі можливості фінансового інжинірингу стимулюють економічних агентів до впровадження його інструментів у інші сфери, зокрема фінанси корпорацій та банківську діяльність.

Сьогодні науковці по-різному розуміють роль і функції фінансового інжинірингу в діяльності підприємств. Відтак, Н. Баринькіна у науковій праці [12, с. 102] стверджує, що фінансовий інжиніринг – це комерційний процес створення інновації (товару, проекту, контракту, послуги, продукту, технології, інструменту, стратегії) з метою досягнення позитивного економічного та фінансового результату суб'єктами економічних відносин незалежно від організаційно-правової форми та сфери діяльності. Н. П. Баринькіна у цьому визначенні фінансового інжинірингу наголошує, що його роль на підприємстві зводиться до забезпечення максимізації прибутку. Логічною є думка М. Гридчіної [56], яка розуміє під фінансовим інжинірингом сукупність методів (технологій) управління фінансами компанії, що сприяє зростанню її вартості, дає змогу вирішити багато фінансових проблем – від кризи ліквідності (недостатність обігових коштів) до відсутності фінансових ресурсів для капіталовкладень. Автор значно розширює спектр функцій фінансового інжинірингу та наголошує на універсальності його засобів для вирішення різноманітних фінансових проблем. Проте

запропоноване визначення поняття не роз'яснює, завдяки яким інструментам фінансового інжинірингу можливе досягнення поставленої мети. В. В. Бочаров [30, с. 9] намагається нівелювати цей недолік, пропонуючи визначати фінансовий інжиніринг у корпоративних фінансах як технологію розроблення нових фінансових моделей, інструментів і процедур управління фінансовою діяльністю підприємств (корпорацій) із включенням нових форм залучення та фінансування реальних, нематеріальних і фінансових активів.

З наведених визначень зрозуміло, що роль, яку відіграє фінансовий інжиніринг у діяльності підприємства, зводиться до розроблення інноваційних фінансових інструментів, технологій та моделей бізнес-процесів на підприємстві, спрямованих на вирішення різноманітних завдань: пошук джерел залучення капіталу; фінансування реальних, нематеріальних і фінансових активів; оцінювання інвестиційних проектів; формування бажаних грошових потоків.

Згідно із думкою В. В. Бочарова [30], сьогодні актуальною є проблема переходу від оперативної форми управління фінансами підприємств. Науковий наробок базується на розробленні заходів для реагування на проблемні питання до стратегічного менеджменту, характерними ознаками якого є формування стратегічних цілей та пошуку шляхів їх досягнення у рамках фінансової політики із використанням інжинірингових моделей, технологій та процедур.

Першими у сфері створення фінансових інновацій були фінансові установи: інвестиційні банки, страхові компанії та інші фінансові інституції. З огляду на це фінансові інновації набули значного поширення й у діяльності фінансово-кредитних корпорацій у вигляді банківського фінансового інжинірингу.

Як вважає дослідник [143], фінансовий інжиніринг у банку зводиться до фінансового забезпечення клієнта з використанням різних банківських продуктів, у тому числі власних банківських фінансових технологій і фінансових інструментів ринку, які відповідають як потребам клієнта, так і інтересам банку. Можна погодитись із думкою автора, що важливим у конструюванні фінансових інновацій є досягнення балансу між власними інтересами банку та інтересами його клієнтів. Така позиція тільки підкреслює клієнто-орієнтованість його стратегічного розвитку, проте дослідник не зазначає, для чого необхідно створювати фінансові інновації.

Інші науковці [87; 272; 291], навпаки, наголошують на тому, що імплементація фінансових інновацій у діяльність банку має спрямовуватись на розв'язання актуальних проблем банківської діяльності (перерозподіл фінансових ресурсів, ризиків, ліквідності) й ефективного пристосування до навколишнього середовища, яке постійно змінюється. Досягнення фінансової стійкості є однією з найактуальніших проблем сучасної вітчизняної банківської системи, яка вимагає від українських банків швидкої адаптації до екстернальних умов, що склалися. Отже, запровадження засобів фінансового інжинірингу в практику вітчизняних банків сприятиме підвищенню рівня їх мобільності та маневреності.

Деякі експерти [10; 87] зауважують, що засобами фінансового інжинірингу в банку можуть виступати вже відомі фінансові інструменти та технології поряд із якісно новими, діяльність з розроблення яких має відбуватися із використанням системного підходу з елементами творчості.

Дослідивши різні погляди вчених на розуміння ролі фінансового інжинірингу в банку, можна побачити, що найбільш повною і вичерпною є дефініція, наведена А. Удовікіним [291]. Відповідно до неї сутність фінансового інжинірингу в банку полягає у створенні інноваційних банківських продуктів і послуг, які застосовуються банками для перерозподілу фінансових ресурсів, ризиків, ліквідності, прибутковості та інформації відповідно до власних інтересів, специфічних потреб контрагентів і змін у макрота мікросередовищі банку.

Процес фінансового інжинірингу в банку є досить тривалим; зважаючи на це, для досягнення бажаного результату має відбуватися поетапно. Гарантією ефективності фінансового інжинірингу в банку є послідовне виконання його етапів, кількість яких може варіюватися (табл. А.2 додатка А).

З аналізу точок зору щодо декомпозиції процесу фінансового інжинірингу в банку на етапи можна зробити висновок, що одна група вчених [90; 180; 265] схильна визначати цей процес як сукупність послідовних дій – від визначення цільових орієнтирів інноваційної діяльності банку до оцінювання її результатів. Перевагою цього підходу є високий ступінь деталізації, що робить інжинірингову діяльність у банку більш структурованою та прозорою. Однак слід зазначити, що наведені науковцями етапи подібні до окремих дій, які супроводжують інноваційний процес. Інша група дослідників, представниками якої є Л. Заводовська [79], І. Семагін, [183], А. Аюпов [6], навпаки, виокремлюють лише найсуттєвіші стадії

фінансового інжинірингу, які в загальному вигляді зводяться до: збирання та оброблення інформації, розроблення фінансової інновації та її просування, аналізу результатів.

З огляду на зазначене доцільно реалізувати процеси фінансового інжинірингу в банку за такими етапами:

підготовчий етап, який включає діяльність з: визначення цільових орієнтирів інноваційної діяльності банку: збирання, оброблення та аналізу ринкової інформації; генерування та систематизації ідей; оцінювання ризиків; вибору однієї або кількох фінансових інновацій;

етап проектування передбачає: розроблення концепції обраної фінансової інновації; підготовку технічного завдання, програмного та маркетингового забезпечення; власне розроблення фінансової інновації; імплементацію фінансової інновації у діяльність банку;

завершальний етап полягає в: продажі фінансової інновації клієнтам банку; супроводженні фінансової інновації та її ринковій підтримці; оцінюванні результатів упровадження фінансової інновації.

Обґрунтовані та раціональні рішення з приводу конструювання фінансових інновацій більшою мірою залежать від дотримання менеджментом принципів фінансового інжинірингу. Незважаючи на велику кількість наукових праць, у яких досліджуються теоретичні аспекти фінансового інжинірингу, його принципи є недостатньо розкритими. Слід зазначити спроби деяких вчених, зокрема Є. Князевої [95], З. Воробйової [41] та О. Абакуменко [1], узагальнити та систематизувати принципи фінансового інжинірингу. Згідно із позицією Є. Князевої [95], фінансовий інжиніринг, який за змістом є похідною від фінансів, має втілювати у собі принципи фінансів, зокрема принципи фінансування, інвестування, контролю та ін. Також Є. Князева зауважує, що фінансовий інжиніринг як науково-практичний напрям базується на теорії ухвалення рішень, тому повинен здійснюватися відповідно до принципу логічності та послідовності дій, які здійснює особа у виборі альтернативи. На нашу думку, запропоновані принципові позиції не визначають унікального характеру фінансового інжинірингу як процесу розроблення фінансових інновацій, відтак потребують уточнення.

Більш раціональною слід вважати систему принципів фінансового інжинірингу, запроповану О. Абакуменко [1]. Згідно з нею процес фінансового інжинірингу повинен мати системний характер, відповідати принципам інноваційності та економічної доцільності та відображати логічну послідовність інноваційного процесу.

Узагальнюючи погляди науковців, можна стверджувати, що діяльність з фінансового інжинірингу в банку повинна відповідати таким принципам:

принцип системності – впровадження фінансової інновації у банківську практику повинно бути спрямовано на досягнення сукупності завдань фінансового менеджменту (забезпечення ліквідності, мінімізація ризиків, підвищення прибутковості, нарощування фінансової стійкості);

принцип логічної послідовності (розроблена заздалегідь технологія конструювання та реалізації фінансових інновацій у банку сприятиме економії часових, фінансових і людських витрат);

принцип інноваційності (фінансові інновації, які є інструментами фінансового інжинірингу, повинні відповідати критеріям інноваційності та втілювати у собі найсуттєвіші досягнення у вітчизняному та зарубіжному досвіді);

принцип економічної доцільності (вибір фінансової інновації повинен бути ретельно обґрунтований з точки зору економічної ефективності та впливу на різні аспекти діяльності банку).

Отже, використання різноманітних інструментів фінансового інжинірингу є необхідною умовою для розв'язання фінансових проблем у різних сферах діяльності фінансових установ. Однією з переваг фінансового інжинірингу для банків є можливість вибору найоптимальнішого виду фінансової інновації для забезпечення змін у його діяльності у рамках обраної стратегії. З огляду на те, що основними інструментами фінансового інжинірингу є фінансові інновації, необхідним є визначення їх сутності та типології.

1.3. Типологія фінансових інновацій як інструментів фінансового інжинірингу в банку

Невід'ємною умовою створення та зміцнення лідерських позицій для банківських установ сьогодні є інтенсифікація їх інноваційної діяльності. Парадигма сучасної банківської діяльності вимагає від банків постійного пошуку нововведень у сфері своєї діяльності та генерації нових продуктів. Це сприятиме поступовому переходу від традиційного способу введення банківського бізнесу до клієнто-орієнтованого, підвищенню

привабливості банківських продуктів і послуг та розширенню меж їх діяльності. Відтак, важливості сьогодні набувають питання, пов'язані із запровадженням інноваційних банківських продуктів і послуг відповідно до особливостей розвитку фінансово-кредитних установ для забезпечення їх стійкого функціонування.

Питання активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання є вкрай важливими, що підтверджується рядом створених на державному рівні стратегічних програм економічного розвитку, спрямованих на створення держави з сильною економікою та з передовими інноваціями, серед яких: Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері [271], Стратегія сталого розвитку "Україна – 2020" [289], Закон України "Про ратифікацію Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій "Горизонт 2020" [287].

Поступовий розвиток інноваційної сфери України та її значне відставання від європейських країн-партнерів зменшує ефективність інноваційної діяльності банківських інституцій. З огляду на це особливої важливості сьогодні набуває необхідність розроблення належного теоретичного підґрунтя для продуктивної практичної реалізації фінансових інновацій у банківській сфері.

Уперше термін "інновація" використаний Й. Шумпетером (див. у [129]) у рамках розробленої ним теорії економічного розвитку. Науковець визначав інновацію як нову комбінацію ресурсів і підприємницьких можливостей, яка створюється у процесі підприємницької діяльності. Наукові напрацювання Й. Шумпетера сформували фундамент теоретико-методологічного базису інноватики та набули подальшого розвитку в багатьох наукових концепціях і течіях (рис. 1.3).

Опрацювання наукової літератури з інноватики дозволило дійти висновку, що розвиток теорії інновацій мав динамічний характер і супроводжувався постійною зміною точки зору на об'єкт дослідження. Відтак, на етапі становлення теоретичного підґрунтя інновації розглядалися через призму циклічності розвитку суспільства та кризових явищ, які його супроводжували. Саме цей етап характеризується значними фундаментальними проривами у цій області. Наступний етап позначився зміною фокусу дослідження – науковці почали приділяти увагу прикладним дослідженням, в яких інновації розглядалися у взаємозв'язку з економічним зростанням.

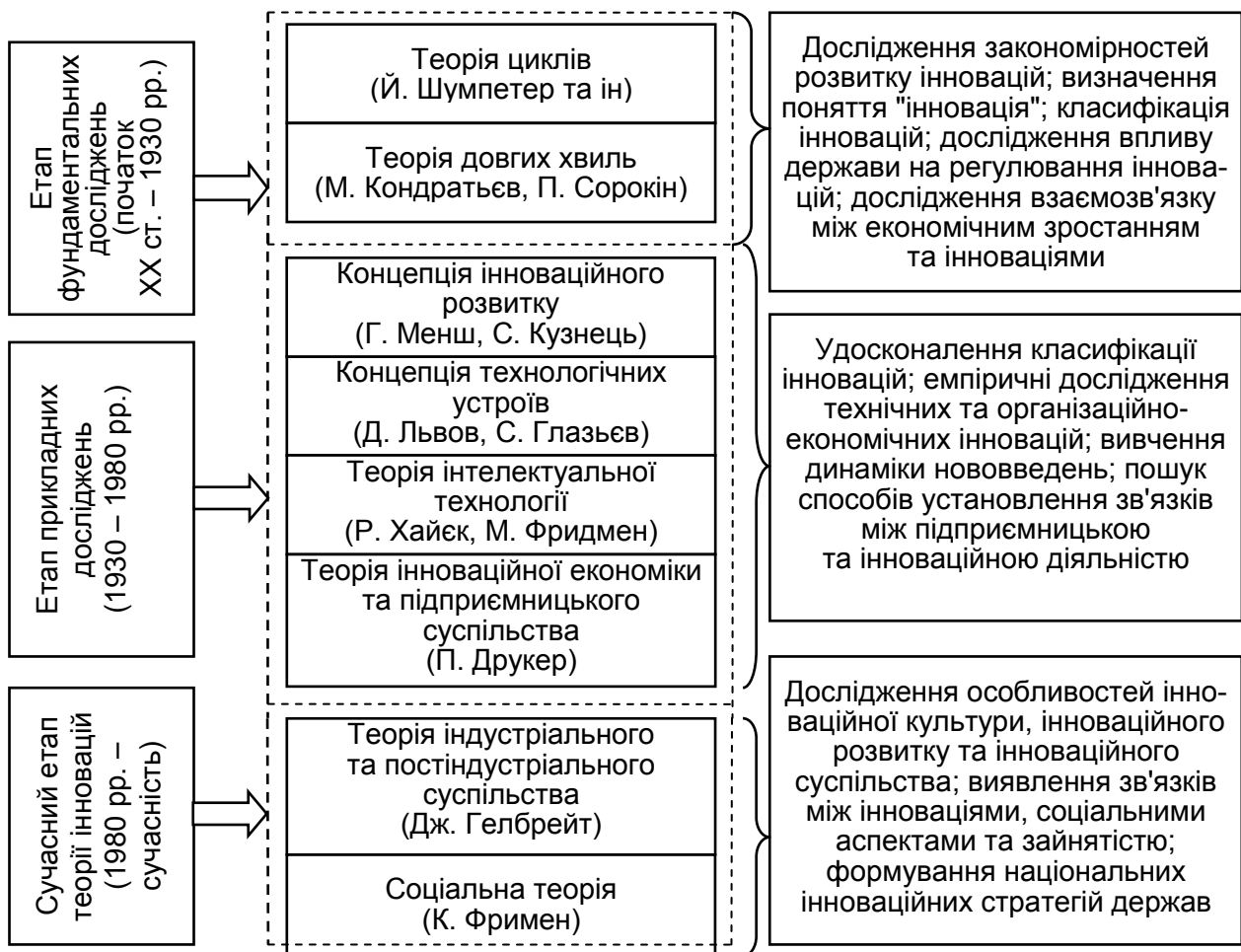

Рис. 1.3. Еволюція становлення та формування теорії інновацій (узагальнено авторами на основі [70; 129; 156; 166; 258])

Було докладено зусиль для встановлення зв'язків між підприємницькою та інноваційною діяльністю економічних агентів. Об'єктом сучасного етапу теорії інновацій є інновації у глобальному масштабі. Більшість досліджень присвячена розробленню національних інноваційних стратегій держав з урахуванням соціальних аспектів інноваційного впливу.

Незважаючи на численну кількість наукових праць, присвячених фінансовим інноваціям взагалі та фінансовим інноваціям у банківських установах зокрема, слід зазначити, що у сучасній економічній літературі відсутнє однозначне тлумачення поняття "фінансова інновація у банку", що викликає певну теоретичну невизначеність цієї категорії. Погоджуючись з С. Яковенко [296] та О. Автушенко [2], можна стверджувати, що наразі сформовано чотири підходи до розуміння змістовності фінансових інновацій

у банку. Огляд наукової літератури з цих питань підтверджує висунуте припущення.

Прихильники першого підходу вважають, що фінансова інновація у банку втілює у собі нові фінансові продукти та послуги, які генеруються у результаті інноваційної діяльності банку. Наприклад, І. Балабанов [8] стверджує, що банківська інновація – це реалізований у формі нового банківського продукту або операції кінцевий результат інноваційної діяльності банку. Аналогічної точки зору дотримується Т. Євенко [267], яка зауважує, що банківська інновація за змістом включає новий банківський продукт, що вперше з'явився на українському фінансовому ринку, тобто тільки в одному банку або новий для України зарубіжний банківський продукт. В. Просалова [176] і В. Котковський [111] звертають увагу на те, що специфікою саме банківських фінансових інновацій є банківські продукти або послуги, які, на відміну від наявних, характеризуються більш привабливими споживчими якостями, які здатні задовільнити не охоплені раніше потреби клієнтів банку.

Представники другого підходу визначають фінансову інновацію як упровадження нових фінансових технологій, автоматизацію та інформатизацію фінансових процесів, створення нових методик здійснення фінансових операцій. Так, І. Крупка [117, с. 35] визначає фінансову інновацію як нові фінансові інструменти та технології. Як вважає І. Подложенов [172, с. 468], ефективність роботи банку та його конкурентоспроможність на ринку більшою мірою залежать від упровадження нових продуктів і технологій, які становлять інновації банку. Науковець зазначає, що ступінь новизни фінансової інновації у банку проявляється у попиті на неї у процесі її реалізації на ринку. На думку автора дослідження, досить слушною є точка зору, викладена у праці [45], відповідно до якої логічно першими є технологічні інновації, які породжують продуктивні, адже створення нових банківських продуктів і послуг неможливе без удосконалення технології їх обслуговування.

Деякі науковці, зокрема Х.-У. Дьориг [60], вважають, що ефективність і надійність сучасного банку насамперед залежать від інновацій процесного типу, які за рівнем складності та зрозумілості є значно вищими за продуктивні та технологічні інновації. Погоджуючись із думкою С. Єгоричевої у праці [73], можна сказати, що продуктивні фінансові інновації є індикатором ефективності відносин між банком та його клієнтами,

а процесні інновації є каталізатором якісних змін у цих відносинах. Схожої точки зору дотримується Я. Кривич [273, с. 5], яка стверджує, що у сфері банківської справи інновації традиційно розглядаються як нові процеси та моделі, які використовуються кредитно-фінансовими інститутами для підвищення якості управління персоналом і покращення позицій на ринку банківських послуг.

Наступна група науковців [50; 120; 163; 176] вважає, що ефективна інноваційна діяльність банку неможлива без використання комплексного підходу до управління нею. Отже, слід враховувати не тільки продуктові, технологічні та процесні інновації, а і зміни в організації ведення банківського бізнесу. В. Просалова у дослідженні [176, с. 3] наголошує на тому, що в умовах глобалізації телекомунікаційних засобів і розвитку мережевих форм організації банківського бізнесу роль організаційних інновацій як ключового фактора успіху значно зросла. Підтвердження цього можна знайти у науковій праці О. Крюкової [120, с. 52], яка робить акцент на важливості розроблення проектів з упровадження організаційних інновацій для уникнення можливих ризиків у діяльності банку. На думку О. Глуценка [50, с. 7], імплементація організаційно-управлінських інновацій може мати довгострокові наслідки для діяльності банку, а отже, передбачає ретельний аналіз ефективності таких інновацій для ухвалення важеного управлінського рішення.

Підсумовуючи зазначене, можна зробити висновок, що наразі спостерігається певна неузгодженість у поглядах науковців щодо визначення сутності фінансових інновацій у банку, оскільки кожен з експертів використовує різні критерії для розкриття смислу цього поняття. Розглянуті підходи більшою мірою розкривають сфери застосування фінансових інновацій, які можна розподілити на: продуктові інновації; технологічні інновації; інновації у бізнес-процесах банку; організаційні інновації.

Різноманітність фінансових інновацій у банку зумовлює необхідність проведення класифікації з метою систематизації їх проявів для підвищення ефективності інноваційних процесів, які протікають у банку. Опрацювання наукової літератури [70; 72; 74; 91; 99; 189; 259; 273; 290] дозволило розробити узагальнену класифікацію фінансових інновацій, подану в табл. А.3 додатка А.

Наведена узагальнювальна класифікація фінансових інновацій формує цілісне розуміння об'єкта дослідження як системи, яка характеризується сукупністю взаємозв'язків і відносин між різними групами

та видами фінансових інновацій. Велика кількість різноманітних фінансових інновацій зумовлює певний перетин їх сутностей, коли те саме нововведення можна віднести абсолютно до різних класифікаційних груп. Це дещо ускладнює вибір інструментів фінансового інжинірингу та вимагає проведення ретельного дослідження особливостей фінансових інновацій задля можливості передбачення їх впливу на діяльність банку у перспективі. Проте, як слушно зауважує науковець [72, с. 32], багатоаспектність фінансових інновацій скоріш є їх іманетною рисою, аніж недоліком.

Окрім наведених критеріїв класифікації, деякі вчені виокремлюють інші ознаки. Слід зауважити, що у випадку дослідження фінансових інновацій у банку доцільна систематизація за метою впровадження. Як зазначає С. Б. Єгоричева [74, с. 166], необхідним є поділ фінансових інновацій за типом завдання, на вирішення якого вони спрямовані: здійснення фінансового посередництва, перерозподіл ризиків, підвищення ліквідності, управління активами та пасивами, ефективне формування та розміщення фінансових ресурсів. Науковець зауважує, що таке розмежування фінансових інновацій зумовлене їх роллю у реалізації функцій фінансової системи. Отже, на наш погляд, доцільним є доповнення розглянутої класифікації фінансових інновацій критерієм "за цільовим призначенням" з виокремленням такого виду фінансових інновацій, які спрямовані на забезпечення фінансової стійкості банку, адже це є однією із пріоритетних цілей фінансового менеджменту як ні рівні окремих установ, так і всієї банківської системи.

Деякі дослідники [176; 189] також наголошують на необхідності виокремлення видів фінансових інновацій за рівнем їх результативності та поділяють останні на такі види: високоефективні інновації (інновації, впровадження яких сприяє досягненню банком стратегічних цілей), стабільні інновації (інновації, які не надають значущого економічного, соціального та стратегічного ефекту), неефективні та ризикові інновації (інновації, реалізація яких може погіршити поточне становище банку). На нашу думку, виокремлення цієї групи фінансових інновацій є економічно обґрунтованим з огляду на те, що одним із принципів фінансових інновацій є саме їх ефективність.

Широкий асортимент фінансових інновацій, з одного боку, значно спрощує процес виконання стратегічної програми на кожному з етапів

розвитку банку, проте з іншого – вимагає від менеджменту виважених та обґрунтованих рішень для уникнення можливих відхилень від обраної стратегії. Процес фінансового інжинірингу в банку не повинен здійснюватися стихійно, він має відповідати вимогам інноваційної та загальної стратегії банку.

Сьогодні існують різні підходи до визначення кількості етапів розвитку банку, відповідно до яких перелік фаз життєвого циклу банку може варіюватися від 4-5 [47; 67; 206] до 9 [202]. З огляду на це за доцільне вважається прийняти за основу класичні фази кривої життєвого циклу банку (становлення, зростання, стабілізація та спад) з метою ухвалення рішення щодо вибору певного виду фінансової інновації з метою досягнення стратегічних цілей банку на кожному з етапів його розвитку.

Упроваджуючи фінансові інновації у діяльність, банк таким чином удосконалює систему відносин з клієнтами, розширює асортимент банківських продуктів, оптимізує витрати на операційну діяльність. Це сукупно сприяє нарощуванню потенціалу його фінансової стійкості, який, за своєю сутністю, є запасом фінансової стійкості, що характеризує здатність банку ефективно функціонувати під впливом факторів зовнішнього середовища.

Проте слід зазначити, що не виняткові ситуації, коли рівень фінансової стійкості банків на окремих стадіях життєвого циклу не відповідає загальним тенденціям діяльності банку. Це спричинено тим, що потенціал фінансової стійкості (на відміну від фінансового стану банку) змінюється із певним запізненням, зважаючи на те, що фінансова стійкість є якісною, а не кількісною характеристикою діяльності. Так, на стадії становлення рівень фінансової стійкості банку може бути достатнім, а на стадії розвитку та стабілізації – низьким. У першому випадку метою банку є підвищення рівня фінансової стійкості, а у другому – забезпечення її бажаного рівня. Вирішення поставлених завдань можливе через упровадження фінансових інновацій із урахуванням поточного рівня фінансової стійкості банку.

Отже, вибір фінансової інновації у банку повинен відбуватися із урахуванням стадії його життєвого циклу та рівня фінансової стійкості. У цьому допоможе матриця співвідношення означених критеріїв (рис. 1.4), кожен квадрант якої містить вид фінансової інновації, який найкращим чином відповідає певному етапу розвитку банку та рівню його фінансової стійкості.

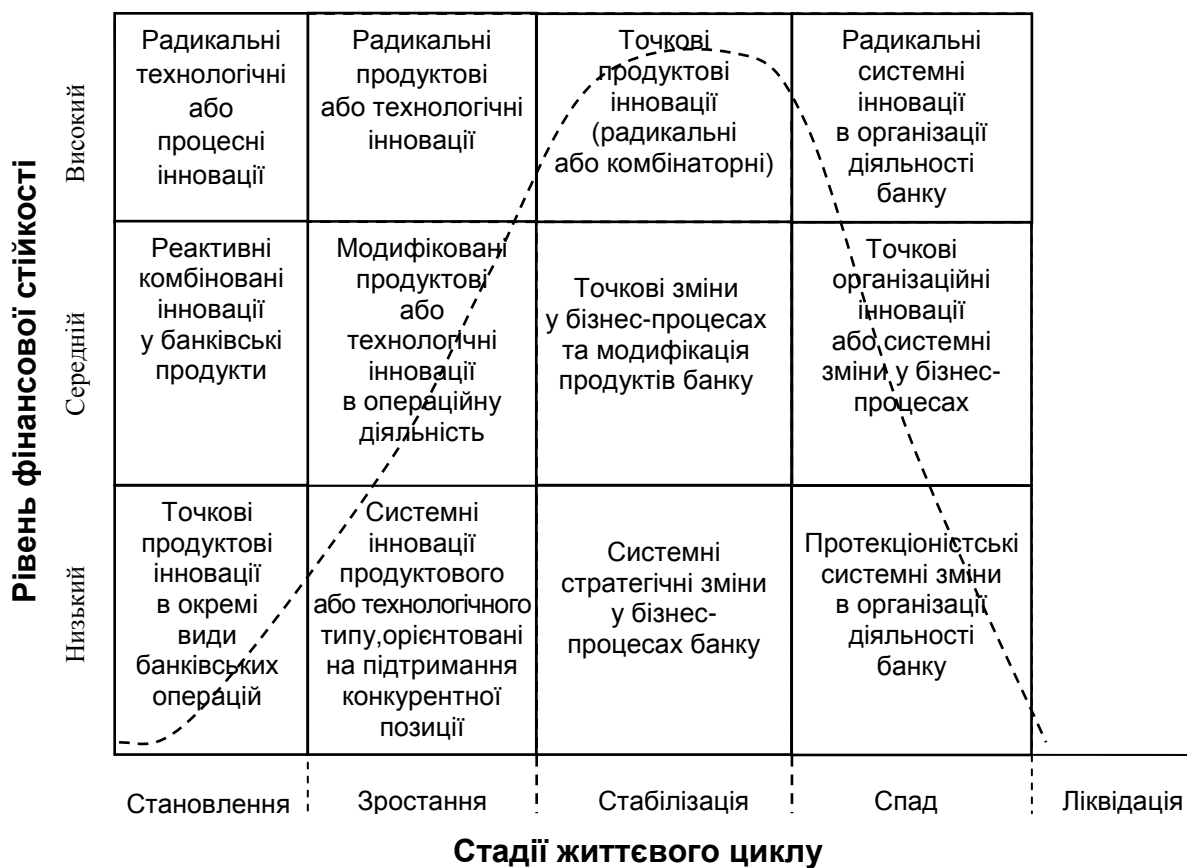

Рис. 1.4. Види фінансових інновацій банку залежно від стадії його життєвого циклу та рівня фінансової стійкості (складено авторами на основі [2; 67; 121; 290; 296; 312])

Етап становлення банку супроводжується розширенням мережі його філіалів і спектру його продуктів. У разі нестійкого становища треба обережно здійснювати інноваційну діяльність і запроваджувати точкові продуктові інновації в окремі види банківських операцій. Якщо банк має середній потенціал фінансової стійкості, менеджерам легше реагувати на нововведення конкурентів, запроваджуючи та швидко реалізуючи реактивні продуктові інновації, комбінуючи елементи наявних банківських продуктів. У випадку високого рівня фінансової стійкості доцільно реалізувати системні або процесні зміни.

Етап зростання є дуже важливим для банку, адже саме тоді відбувається його позиціонування на ринку та формування його іміджу. На цій стадії нестійке фінансове становище має стабілізуватись, у протилежному випадку необхідно розробляти продуктові та технологічні інновації, рівномірно впроваджуючи їх у операційну діяльність. Якщо банк має значний потенціал фінансової стійкості, то його зміцнення можливе через

розроблення радикальних або модифікованих продуктивних інновацій за окремими видами банківських операцій. Активно реалізуючи інноваційний потенціал на цій стадії, який визначає міру готовності до реалізації проекту чи програми інноваційних стратегічних змін, банк матиме змогу створити власний унікальний пакет банківських послуг.

Незважаючи на те, що на етапі стабілізації банк досягає збалансованості між прибутковістю та ризикованістю, можлива поява проблем з його фінансовою стійкістю. Відтак доцільними є системні або точкові інноваційні зміни у бізнес-процесах банку та модифікація банківських продуктів з метою подовження їх життєвого циклу. Рішення про розроблення та впровадження означених фінансових інновацій мають стратегічний характер. Стадія спаду банку викликана погіршенням його фінансового стану та падінням рівня його фінансової стійкості. Цей етап є вирішальним на кривій життєвого циклу банку, адже від того, наскільки влучними та вчасними є зміни у концепції діяльності банку, залежить, перейде він у стадію ліквідації чи продовжить ефективно працювати на ринку. Сповілнити процес занепаду можна за допомогою системних організаційних змін, які слід швидко реалізувати незалежно від рівня фінансової стійкості банку, що сприятиме відновленню іміджу. У протилежному випадку це може призвести до ліквідації банку, яка символізує припинення його діяльності.

У підсумку слід зазначити, що для ефективного управління фінансовою стійкістю на різних етапах життєвого циклу банку необхідно запроваджувати ті види фінансових інновацій, які найкращим чином відповідають стадії життєвого циклу та поточному рівню фінансової стійкості установи. Це обумовлює необхідність удосконалення класифікації фінансових інновацій шляхом додавання до їх структури критеріїв "за стадією життєвого циклу банку" та "за рівнем фінансової стійкості банку".

1.4. Практичні аспекти використання фінансових інновацій у банківській діяльності

Дослідження теоретичних аспектів класифікації фінансових інновацій дає змогу перейти до розгляду їх проявів у практичній площині за означеними напрямками: продуктові фінансові інновації, технологічні нововведення, інновації у бізнес-процесах та організаційні зміни. Ключові тенденції у фінансових інноваціях за цими напрямками подано у табл. 1.3.

Сучасні інноваційні тренди у банках та їх характеристика
(узагальнено авторами на основі [34; 99; 254; 263; 269; 285; 308; 320])

Види фінансової інновації	Фінансові інновації	Сутність фінансової інновації
1	2	3
Технологічна	Модернізація банківських відділень	Створення мережі відділень із мінімальною кількістю співробітників у рамках концепції "the self-service economy" (економіки самообслуговування)
	Безконтактні технології та мобільні платежі	Здійснення певних банківських операцій (управління рахунками, відкриття депозитів, переказ грошей з картки на картку, оплата товарів на касі) за допомогою мобільних пристроїв, соціальних мереж і NFC-технологій (технологій бездротового високочастотного зв'язку)
	Крипто-технології	Миттєва ідентифікація клієнта за допомогою селфі, систем розпізнавання мови й електронного підпису
Інновація у бізнес-процесах	Big Data	Використання великого масиву даних про клієнтів банку задля покращення клієнтського сервісу та формування правильного іміджу серед клієнтів
	BPM і QlikView-системи	Об'єднання всіх інновацій, що орієнтовані на клієнтів, у єдиний бізнес-процес на основі систем нового покоління
	Творчий банкінг	Розподіл відповідальності за розвиток бізнесу корпоративного клієнта між банком і підприємством та в їх творчій спільній роботі зі створення взаємних цінностей
	Гейміфікація	Використання елементів гейміфікації (ігрових практик і механізмів) для залучення нових клієнтів, їх навчання та мотивації
Продуктова кредитна інновація	Краудфандинг	Колективне фінансування невеликими сумами за допомогою використання можливостей новітніх інформаційно-комунікаційних технологій
	P2P- і P2B-кредитування	Фінансування одного суб'єкта іншим (як правило, фізичною особою) за допомогою Інтернет-платформ і фінансового посередника (банку)
Продуктова депозитна інновація	Структуровані депозити	Депозити, які прив'язані до вартості певного фінансового інструменту, дають змогу вкладнику отримати додаткову вигоду від вартості будь-якого фінансового інструменту
	Комбіновані депозити	Депозити, які є комбінацією вкладних рахунків і програм страхування
	Мультивалютні вклади	Депозити, які передбачають зберігання коштів у різних валютах

1	2	3
Інновації у банківських рахунках	Рахунки з нульовим залишком	Банківські рахунки, які використовуються для ліквідації надлишкових залишків і підтримки контролю над витратами економічних агентів
	Рахунки з автоматичним очищенням	Банківські рахунки, залишок за якими інвестується в процентні активи в інтересах власника рахунку, а наступного дня інвестовані кошти та нараховані проценти повертаються на рахунки власника
Організаційні інновації	Ко-брендинг банків і страхових компаній	Взаємодія банків і страхових компаній у формі спільної стратегії задля високої ефективності й отримання прибутку
	Інноваційна культура	Зміни наявних методик підготовки та перепідготовки банківського персоналу та створення новітніх банківських професій

Із стрімким розвитком інформаційних технологій традиційне уявлення про банківський бізнес поступово змінюється. Створення системи проактивного фінансового менеджменту, змістовність якого проявляється у конструюванні та впровадженні фінансових інновацій для виживання банку в режимі реального часу, вже довело ефективність цього підходу в іноземній банківській практиці.

Сьогодні одним із останніх інноваційних трендів, який вже активно поширюється у глобальному масштабі є переконфігурація банківських відділень. Сучасні відділення банку в США, Австралії та Іспанії, за даними джерела [263], подібні до синтезу інноваційних лабораторій, які все менше концентруються на транзакціях, а орієнтуються на побудову відносин з клієнтами.

Головною метою створення відділень із мінімальною кількістю робітників є оптимізація витрат банку та залучення більшої кількості клієнтів, пропонуючи останнім новий, більш цікавий формат відносин. Експерти [254; 263] вважають, що у майбутньому у відділеннях банку клієнти зможуть отримати фінансову пораду та допомогу в користуванні різними сервісами, а прості операції будуть здійснюватися поза банківськими офісами. Стосовно вітчизняного досвіду слід відзначити ПАТ КБ "Приватбанк", який вже відкрив перші відділення у мережі самообслуговування в Україні [285].

Розвиток мобільних технологій сьогодні значними темпами випереджає розвиток web-банкінгу. Мобільні пристрої є ефективним і зручним

засобом здійснення простих банківських транзакцій, обсяг яких з кожним роком зростає. Це викликано перш за все прагненням клієнтів банку до більш швидкого способу здійснення банківських операцій. Мобільний банкінг має ряд переваг, зокрема: високу швидкість і безпеку транзакцій, відсутність необхідності у додатковому обладнанні тощо. Вітчизняні банки-новатори, зокрема ПАТ КБ "Приватбанк", ПАТ "Альфа-банк", ПАТ "ПУМБ", як інформує [269], уже розробили додатки для мобільних пристроїв власних клієнтів, які є комфортним засобом комунікації між ними та банком.

Однією з цілей, на досягнення яких спрямовуються сучасні технологічні інновації, є посилення безпеки банківських транзакцій, зокрема із використанням криптинологій. Яскравим прикладом є ідентифікація клієнта за допомогою миттєвого фото, яку здійснює ПАТ КБ "Приватбанк" для транзакцій із підвищеним рівнем ризику. У такий спосіб клієнтів банку можна захистити від небезпеки шахрайства [269].

Значних змін зазнають і банківські бізнес-процеси. На тлі партнерства та кооперації банків із високотехнологічними компаніями розвитку набуває використання "великих даних" або, Big Data. Якщо у минулому банки тільки накопичували інформацію про власних клієнтів та їх уподобання, то наразі вони активно використовують її для захисту себе від шахрайства, формування правильного іміджу серед потенційних клієнтів, створення персональних банківських продуктів і послуг. Використання Big Data може привести до кардинальних змін у банківському маркетингу, виводячи концепцію персонального обслуговування на якісно новий рівень.

Ще однією інновацією у бізнес-моделі банку є запровадження BPM та QlikView-систем. Н. М. Пантелєєва у дослідженні [166] наголошує, що ці системи є абсолютно новим кроком у розвитку та підтримці взаємовідносин з клієнтами. CRM-систем (Customer Relationship Management), які вже підтвердили статус ефективного інструменту інтеграції даних про клієнтів в єдиний інформаційний простір, поступово поступаються місцем менеджменту бізнес-процесів (Business process management), який дозволяє об'єднувати всі інновації, будучи орієнтовані на клієнтів у єдиний бізнес-процес за допомогою інформаційних рішень нового покоління.

Що стосується фінансових інновацій у сфері управління лояльністю клієнтів, то на увагу заслуговує концепція "творчого банкінгу", представлена у праці С. Козьменка, Т. Васильєвої та С. Леонова [99, с. 26], у рамках якої клієнти банку перетворюються зі споживачів послуг у його партнерів.

При цьому банк бере на себе відповідальність за розвиток бізнесу клієнта, адже пропонує найбільш прийнятну комбінацію послуг, яка оптимально відповідає особливостям бізнесу. Головною метою "творчого банкінгу" є не максимізація прибутковості банку, а встановлення міцних і тривалих партнерських відносин із клієнтом.

Цікавими з підприємницької точки зору є елементи гейміфікації, які активно запроваджуються у діяльність банків з метою посилення лояльності клієнтів, стимулювання їх до споживання певних банківських продуктів і послуг, надання позитивних відгуків і рекомендацій про банк, підвищення рівня фінансової грамотності клієнтів.

Складні банківські депозитні продукти нового покоління (структуровані, комбіновані та мультивалютні депозити) вже зарекомендували себе як високоефективні та широко використовуються західними та вітчизняними фінансово-кредитними установами. Наприклад, ПАТ "БТА Банк" пропонує власним клієнтам індексовані вклади, які прив'язані до курсу іноземної валюти. Їх головною перевагою для вкладника є захист власних коштів від валютних коливань. Такі банки, як ПАТ КБ "Приватбанк" [283], ПАТ "Альфа-банк" [281] і ПАТ "Сбербанк" [282], пропонують альтернативні рішення щодо змін валютного курсу – мультивалютні вклади. Традиційно проценти за цими вкладками є значно нижчі, водночас ризик втрат для клієнта мінімальний. Стосовно комбінованих депозитів слід відзначити кооперацію ПАТ "Промінвестбанк" зі страховою компанією "Вексель".

Зростання популярності стартапів актуалізує проблему їх фінансування для банків. Наразі цікавими з наукової точки зору є технології краудфандингу, пірингового кредитування та венчурних позик. Технології краудфандингу, P2P- і P2B-кредитування, які є окремими випадками першого, традиційно реалізуються через Інтернет-платформи без участі фінансових посередників. Проте популярність нетрадиційних видів позик уже привернула увагу фінансово-кредитних установ. Ринок краудфандингу, P2P- і P2B-кредитування в Україні перебуває у фазі зародження. Проте той потенціал, який мають ці нестандартні способи фінансування, дозволить банкам, з одного боку, без будь-яких втрат сприяти загально-економічному розвитку, а з іншого – нарощувати клієнтську базу. Яскравим прикладом є ПАТ КБ "Приватбанк" [283], який разом із MasterCard нещодавно запустив сервіс P2P-кредитування, ставши таким чином піонером на ринку.

Стосовно інновацій банків у розрахунках і платежах, то слід виокремити рахунки з нульовим залишком та автоматичним очищенням. Якщо головним завданням перших є ліквідація можливих касових розривів у корпоративних клієнтів, з уникненням овердрафтів, то інші використовуються для отримання додаткових прибутків шляхом інвестування коштів, які залишаються на рахунках, у процентні активи.

Необхідними виявились зміни в організації банківської діяльності. Як зазначає Н. Пантелєєва [167], сьогодні ко-брендинг можна вважати рушійною силою зростання ринку банківських послуг. Перетин клієнтських баз учасників дозволяє здійснювати сегментацію клієнтів на якісно новому рівні. У такий спосіб учасники ко-брендингу мають змогу створювати унікальні та точні за наповненням продуктивні пропозиції, які повною мірою відповідають запитам клієнтів. Найбільш показовим є ко-брендинг банків і страхових компаній, які використовують його як інструмент розширення клієнтської бази, підвищення активності продажів та отримання додаткових прибутків.

Активізація інноваційної діяльності неможлива без формування належної інноваційної культури персоналу банку через методологічну та структурно-технологічну перебудову роботи його head-, front- і back-офісів. Невпинний прогрес моделей ведення банківського бізнесу вимагає використання інноваційних управлінських технологій для створення такої інноваційної культури, яка б забезпечувала готовність працівників банку до здійснення та підтримання нововведень за принципом question storming, який на відміну від brain storming, спрямований на пошук правильно поставлених запитань, а не рішень.

Дослідження світового та вітчизняного досвіду щодо здійснення фінансового інжинірингу у банках і виокремлення груп фінансових інновацій сприятимуть адаптації наведених прикладів фінансових інновацій до умов діяльності вітчизняних банків.

1.5. Концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку із використанням інструментів фінансового інжинірингу

В умовах мінливості зовнішнього середовища та динамічності кон'юнктури ринку одним з пріоритетів стратегічного розвитку банків є підвищення рівня їх фінансової стійкості. Нарощування фінансової стійкості

банківської системи проголошено НБУ головною стратегічною метою у реформі її оновлення як гарантія успішних макроекономічних перетворень. Формування гнучкої та ефективної системи управління фінансовою стійкістю банку із використанням новітніх розробок у менеджменті є запорукою її забезпечення на бажаному рівні та підтримання банком статусу надійної фінансової установи.

Через те, що традиційні засоби забезпечення фінансової стійкості в умовах кризи поступово стають непродуктивними, необхідний пошук нових альтернативних засобів нарощування її потенціалу, адекватних умовам, що склалися. Одним з таких засобів є впровадження фінансових інновацій в операційну діяльність вітчизняних банків у рамках фінансового інжинірингу.

Механізм управління фінансовою стійкістю банку, як зазначає Р. Михайлюк [10, с. 5], є сукупність методів та інструментів управління, що суб'єкти управління застосовують і спрямовують на забезпечення фінансової стійкості банків. Наразі неузгодженими залишаються питання, пов'язані із розробленням дієвого механізму управління фінансовою стійкістю банку, адже погляди вчених щодо складу елементів, з яких складається цей механізм, значно варіюються.

На основі узагальнення підходів, викладених у наукових працях зарубіжних і вітчизняних вчених [39; 62; 114; 296], розроблено механізм управління фінансовою стійкістю банку. Розглядуваний механізм складається з кількох блоків (рис. 1.5): суб'єкт та об'єкт управління (фінансова стійкість у вузькому сенсі); принципи управління фінансовою стійкістю (збалансованість, інтеграція, множинність джерел фінансування, інноваційність); інструменти управління фінансовою стійкістю (бюджетування, бенчмаркінг, фінансовий контролінг, збалансована система показників, фінансовий інжиніринг); функції управління фінансовою стійкістю (планування, аналіз, оцінка, регулювання, контроль); методи управління фінансовою стійкістю (економічні, адміністративні).

Згідно із думкою А. Золковера [85], А. Олійника [162] та І. Васькович [35], формування ефективного механізму управління фінансовою стійкістю банку повинно відбуватися через підвищення оперативності та якості аналізу й оцінки фінансової стійкості, досягнення певних пропорцій між усіма компонентами механізму управління фінансовою стійкістю, розширення практики оцінки ризиків тощо.

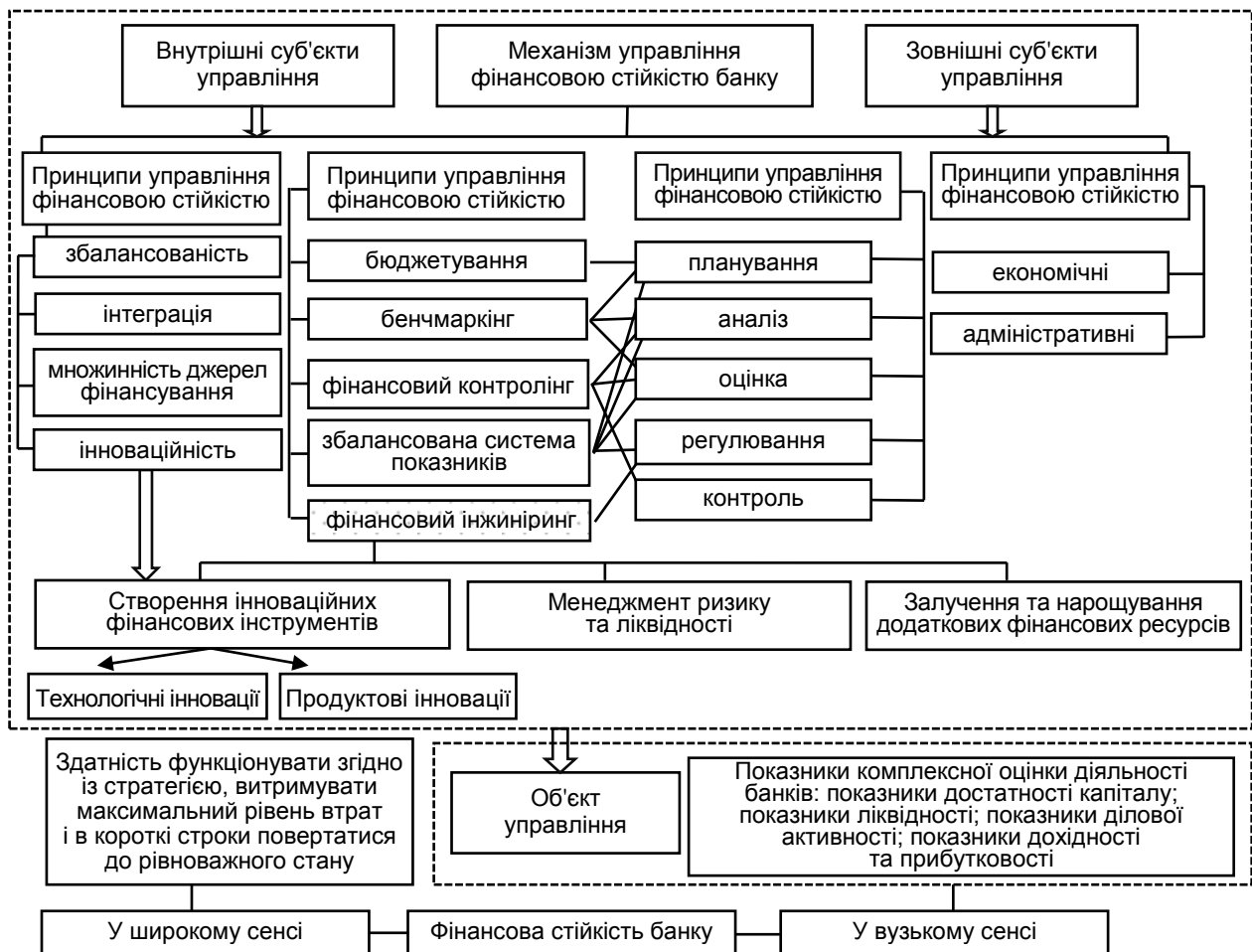

Рис. 1.5. **Механізм управління фінансовою стійкістю банку**
(складено авторами на основі [35; 62; 90; 111; 114])

Без сумніву, ефективний механізм управління фінансовою стійкістю є головною умовою її забезпечення, проте сучасні реалії вимагають пошуку таких засобів забезпечення фінансової стійкості, які б найкращим чином відповідали сучасним глобалізаційним викликам. Сьогодні існують різні засоби й інструменти забезпечення фінансової стійкості банку, які доцільно використовувати у процесі управління нею. Проте вітчизняні науковці вважають, що найбільш придатними для вітчизняних реалій є такі: капіталізація банку, менеджмент активів і пасивів, підвищення результативності діяльності банку, реструктуризація та реорганізація банку тощо. Розглянемо кожний із засобів більш детально.

Погоджуючись з В. Вовк [38, с. 43], слід зазначити, що нарощування капітальної бази банку, безперечно, забезпечує економічну самостійність і стабільність банку. Проте застосування цього способу сприяє зміцненню тільки однієї складової фінансової стійкості – капітальної стійкості.

Це вимагає від банку пошуку інших способів забезпечення таких складових його фінансової стійкості, як ліквідність і ділова активність.

Аналогічно із капіталізацією, метод гнучкого управління активами і пасивами банку спрямований на забезпечення лише однієї складової фінансової стійкості – ліквідності, що ставить під сумнів зростання рівня фінансової стійкості та вимагатиме пошуку нового балансу між її складовими.

О. Малахова [137] та О. Матвієнко [275] вважають, що зміцнити фінансову стійкість банку можна через пошук способів підвищення прибутковості. Проте слід зауважити, що для досягнення балансу "прибутковість – стійкість" менеджменту банку необхідно зважено обирати можливі напрями інвестування коштів.

Згідно з І. Васькович [35] і Л. Ключко [94], банки повинні постійно переглядати принципи організації власної діяльності, здійснювати оптимізацію організаційної структури, вдосконалювати функції менеджменту. Однак слід зауважити, що реструктуризація та реорганізація банку доцільні тільки на певних етапах розвитку. Стратегічні рішення, спрямовані на створення нових організаційних структур, які прийняті у невідповідний час, можуть стати руйнівними для банку.

З огляду на це можна зробити висновок, що регресивні тенденції у банківській системі України актуалізують проблему пошуку нових інструментів забезпечення фінансової стійкості банків, зокрема через активізацію діяльності з розроблення та впровадження фінансових інновацій у операційну діяльність банків у рамках фінансового інжинірингу. Роль фінансового інжинірингу в забезпеченні фінансової стійкості банку зводиться до виконання ним певних функцій, через які здійснюється вплив на систему показників фінансової стійкості, а отже, на саму фінансову стійкість, – виходячи з цілей фінансового та стратегічного менеджменту банку. Однією з функцій фінансового інжинірингу є конструювання та реалізація фінансових інновацій, які виступають кінцевим результатом інжинірингового процесу та спрямовуються на виконання завдань фінансового менеджменту. Тому можна стверджувати, що фінансові інновації є інструментами фінансового інжинірингу, адже їх практична імплементація дозволяє виконувати поставлені менеджментом банку завдання на кожному з етапів його розвитку.

Погоджуючись з О. Колодізєвим [103, с. 9], інновації у цілому та фінансові інновації зокрема можна розглядати як результат складного процесу,

який передбачає системні зміни не тільки технічного, але й економічного, соціального та структурного видів. З точки зору Н. Пантелєєвої [167, с. 26] фінансова інновація – це результат творчого пошуку нового підходу до вирішення проблеми у фінансовій галузі, який реалізується шляхом створення та дифузії нових фінансових продуктів, інструментів, технологій, процесів, інститутів, орієнтованих на ефективне управління фінансовими ресурсами та ризиками з метою забезпечення розвитку, конкурентоспроможності та фінансової стійкості в умовах мінливості економічного середовища, невизначеності й інформаційної асиметрії. Наведені визначення також підкреслюють функціональну спрямованість і змістовність фінансових інновацій як інструментів фінансового інжинірингу.

Процес упровадження фінансової інновації у діяльність банківських установ починається зі встановлення довгострокових цілей та розроблення стратегії їх інноваційного розвитку на перспективу. Стратегічні орієнтири банку мають визначатися із урахуванням особливостей його поточної діяльності, тобто етапу розвитку, якому відповідає певна стадія його життєвого циклу.

Теорія еволюційного розвитку економічних систем є основою для концепції циклічності розвитку банківських установ, відповідно до якої створення та розвиток живої або штучно створеної системи відбувається за певними стадіями або проходить певні етапи свого розвитку. Концепція життєвих циклів, яка є однією з найбільш поширених і широковживаних у сфері управління розвитком організацій, може бути застосована до будь-якої системи, у тому числі до банку, у виборі фінансових інновацій до впровадження.

Дослідження кривої життєвого циклу банку в управлінні його діяльністю є доволі важливим у практичному аспекті, адже дозволяє прогнозувати можливі зміни у розвитку діяльності банку та враховувати імовірні ризики, які трапляються на різних етапах його розвитку. Аналіз особливостей кожного з етапів розвитку банку є необхідним для розроблення інноваційної стратегії, визначення орієнтирів поточного управління, прийняття конкретних управлінських рішень щодо впровадження фінансових інновацій у діяльність банку. Найбільш повно взаємозв'язок цілей інноваційної програми банку, оперативного управління інноваціями та конкретними показниками діяльності банку на кожному з етапів розвитку відображує розгляд завдань управління фінансовою стійкістю та засобів їх реалізації.

Відповідно до поглядів В. Вагізової [31], життєвий цикл банку відображує передбачені зміни основних характеристик діяльності кредитної організації, що виникають з певним ступенем послідовності протягом певного часу. А. Глотова [47, с. 5] пропонує розробляти специфічні заходи управління ліквідністю банку залежно від етапу його розвитку, В. Коваленко [98, с. 91] розглядає концепцію життєвого циклу у взаємозв'язку з розвитком банківських криз, С. Леонов пов'язує зміни стадій життєвого циклу банку з обсягом і характеристикою грошових потоків [125, с.157–158]. М. Паласевич і К. Слюсарчик пов'язують стадії життєвого циклу банку з особливостями його інноваційної політики [165, с. 236–237]. О. Шевцова та Г. Мандзюк вважають, що застосування теорії життєвого циклу банку доцільне для вирішення завдань з антикризового управління [206, с. 28]. Є. Глухова [48] вважає за необхідне розглядати життєвий цикл банку з фінансової позиції, тобто визначати стадію життєвого циклу з урахуванням обсягів і характеру надходження грошових потоків на кожній з них. Д. Гонтар [260] наголошує на важливості визначення поточної стадії життєвого циклу для запобігання настанню кризових явищ, які супроводжують розвиток банку протягом усього періоду його життєдіяльності.

Стадія життєвого циклу банку великою мірою визначається станом зовнішнього середовища. Сукупність зовнішніх факторів, до яких відносять: економічний стан країни, НТП, міжнародні відносини, законодавчу базу, політичну ситуацію, конкурентів банку тощо, – впливають на діяльність банку, формують його бізнес-середовище, яке фактично визначає становище банку на ринку, його економічний потенціал, фінансовий стан і фінансову стійкість. Вплив зовнішніх факторів проявляється через зміну ключових параметрів діяльності банку: частки ринку, доходу, клієнтської бази, капіталізації, ліквідності, ефективності, – значення яких відрізняються на різних стадіях життєвого циклу. Зміна значень цих параметрів спричиняє перехід банку на новий етап розвитку. Для формування адекватної стратегії управління банком на кожній стадії його життєвого циклу необхідно враховувати, яким чином змінюються ці параметри.

Життєвий цикл банку неможливо розглядати, не враховуючи особливостей життєвого циклу фінансових інновацій. Практичні дослідження свідчать про те, що зазвичай життєвий цикл будь-якої фінансової установи не збігається з життєвим циклом банківських продуктів і технологій. Ефективна система управління життєвим циклом банку вимагає постійного моніторингу й аналізу ефекту (обсягів активних операцій, прибутку,

витрат, запасу фінансової стійкості) від упровадження фінансової інновації. Це дозволяє виявити стадію розвитку, на якому вона перебуває у той або інший момент часу.

Багатоаспектність і складність управління фінансовою стійкістю банку вимагає застосування різноманітних підходів до розкриття окремих аспектів цього явища. З огляду на те, що застосовувані у менеджменті підходи недостатньо відображають його структурованість, доречним вважається використання як інтегративного підходу до управління фінансовою стійкістю банку. Новою парадигмою у менеджменті став процесно-структурований підхід, який, згідно із визначенням О. Кузьміна [122, с. 7], розглядає будь-який процес як послідовність певних завершених етапів, кожен з яких має свою структуру, що в сукупності забезпечують здійснення управлінського впливу керівної системи на керівної з метою досягнення цілей. Застосовуючи процесно-структурований підхід, розглянуто управління фінансовою стійкістю банку із використанням інструментів фінансового інжинірингу в розрізі послідовних етапів (рис. 1.6).

Викладене є базою для формування концептуальних положень щодо управління фінансовою стійкістю банку із використанням інструментів фінансового інжинірингу (рис. 1.7).

Положення 1. Управління фінансовою стійкістю банку доцільно розглядати з точки зору процесно-структурованого підходу – як процес, який складається з певних етапів, кожен з яких має власну структуру.

Положення 2. Управління фінансовою стійкістю банку повинно бути спрямоване на забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості та базуватися на таких принципах: ефективність, відкритість, функціональна повнота, збалансованість, мінімізація ризиків, гнучкість, інноваційність. Принцип інноваційності передбачає те, що управління фінансовою стійкістю банку слід націлити на використання новітніх інструментів фінансового менеджменту.

Положення 3. Використання фінансового інжинірингу в якості інструменту управління фінансовою стійкістю сприяє забезпеченню фінансової стійкості банку. Реалізація функцій управління фінансовою стійкістю (планування, аналіз, оцінка, регулювання та контроль) досягається за рахунок таких інструментів фінансового менеджменту, як: бюджетування, бенчмаркінг, фінансовий контролінг, збалансована система показників і фінансовий інжиніринг.

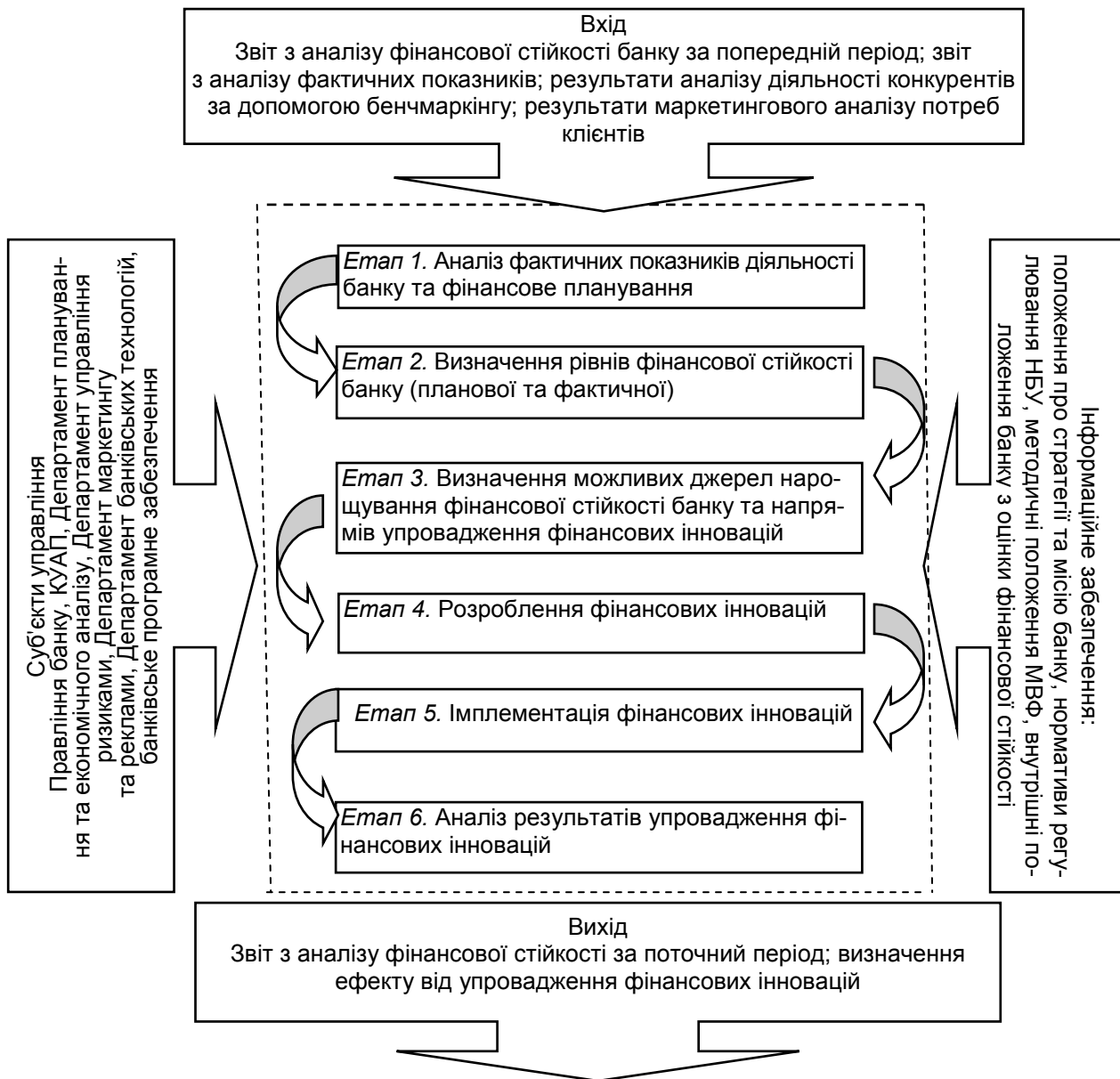

Рис. 1.6. Бізнес-модель процесу управління фінансовою стійкістю банку із використанням інструментів фінансового інжинірингу
(розроблено авторами на основі [37; 62; 84; 122])

Кожній функції відповідає певний інструмент фінансового менеджменту: бюджетування є доцільним у плануванні; бенчмаркінг застосовується для планування, аналізу й оцінки; фінансовий контролінг є необхідним для аналізу, оцінки та контролю; збалансована система показників і фінансовий інжиніринг спрямовані на функцію регулювання фінансової стійкості.

Рис. 1.7. Основні концептуальні положення щодо управління фінансовою стійкістю банку з використанням інструментів фінансового інжинірингу (авторська розробка)

Положення 4. Визначення можливих джерел для нарощування фінансової стійкості банку передбачає виокремлення видів банківських операцій, які найбільшим чином впливають на рівень фінансової стійкості банку з метою запровадження у них інновацій.

Положення 5. Оцінювання доцільності впровадження фінансових інновацій у діяльність банку повинне відбуватися із урахуванням особливостей життєвого циклу банку та поточного рівня його фінансової стійкості.

Стадія життєвого циклу банку справляє значний вплив на систему його фінансового менеджменту. Для забезпечення фінансової стійкості банку протягом усього періоду його функціонування слід урахувати

характеристики, притаманні певному етапу його розвитку, оперативно реагувати на зміни показників, що потребують посиленого контролю, шляхом впровадження фінансових інновацій у його діяльність. З огляду на це важливо, щоб вибір фінансової інновації відбувався залежно від стадії життєвого циклу банку та поточного рівня його фінансової стійкості.

Отже, використання запропонованих концептуальних положень у практичній діяльності банку дозволить приймати виважені рішення стосовно напрямів поліпшення його фінансової стійкості.

Розділ 2

Аналіз можливостей застосування інструментів фінансового інжинірингу для реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку

2.1. Обґрунтування показників фінансової стійкості банку та технології її оцінювання

Ефективність управління фінансовою стійкістю банку великою мірою залежить від правильного та чіткого оцінювання її рівня на певний момент часу. Тому особливо важливим сьогодні є розроблення такого підходу до визначення рівня фінансової стійкості банку, який би сприяв виявленню резервів її забезпечення.

Питання оцінювання фінансової стійкості банків знайшли відображення у наукових працях зарубіжних і вітчизняних теоретиків і практиків. Серед них: В. Бобиль [27], Т. Васильєва [33], А. Деміргук-Кунт [225], О. Дзюблук [62], Д. Завадська [78], М. Зверяков [83], К. Карсон [220], Л. Ключко [93], В. Коваленко [98], Р. Корнилюк [106], В. Кромонов [116], О. Крухмаль [118], Г. Лотобаєва [128], В. Мирончук [148], Л. Примостка [11], Є. Тарханова [192], Н. Шелудько [207], О. Шермер [293], Н. Шпаковська [208], А. Череп [174], Г. Фетісов [197], І. Якімова [295] та ін.

У працях К. Карсона [220] та А. Деміргук-Кунт [225] висвітлені особливості оцінювання стійкості фінансового сектора та фінансово-кредитних

установ зокрема у зарубіжній банківській практиці відповідно до рекомендацій Міжнародного валютного фонду (МВФ) [304]. Ці настанови прийняті у багатьох країнах світу як високоефективні, незважаючи на складність розрахунків деяких показників і специфічність статистичної інформації, яка необхідна для їх проведення. Запропонована МВФ методика розрахунку фінансових індикаторів використовується і для оцінювання стійкості національного фінансового сектора. Однак, згідно із думкою науковців [83, с. 7], для досягнення позитивних результатів означені рекомендації слід адаптувати до вітчизняних реалій з урахуванням особливостей національної банківської системи та принципів розкриття інформації.

У вітчизняній та російській науковій літературі з питань банківської справи значну увагу приділено оцінюванню та забезпеченню окремих складових фінансової стійкості: ризиків банківської діяльності [27; 33; 256; 293], стійкості капітальної та ресурсної баз [78; 128], діловій активності та прибутковості [128; 207] тощо.

В. Бобиль у наукових працях [27; 256] проводить паралель між фінансовим станом банку та його фінансовою стійкістю, значну увагу приділяючи питанням оцінювання ризиків банківської діяльності, які, як гадає автор, значним чином впливають на проблему збереження фінансової стійкості. Т. Васильєва та О. Заруцька [33; 81] наголошують на тому, що оцінювання фінансової стійкості банків повинно здійснюватись з урахуванням їх структурно-функціональних особливостей, стадії життєвого циклу, на якій вони перебувають, і групи, до якої вони належать за профілем однорідних структурних ризиків. Головною перевагою цього підходу є використання унікальної методики оцінювання фінансового стану для кожної банківської установи.

Д. Завадська [78, с. 75] акцентує увагу на тому, що у процесі управління фінансовою стійкістю банку необхідно звертати увагу на такі її складові, як ресурсна та капітальна стійкість, адже саме вони підвищують життєздатність банку та його чутливість до можливих ризиків. Н. М. Шелудько [207, с. 149], навпаки, зазначає, що найважливішими показниками для оцінювання фінансової стійкості банку на основі багатоваріантного підходу є показники ефективності його діяльності. Р. Корнилюк [106] дотримується аналогічної думки та зауважує, що головним індикатором стійкого становища банку на ринку є масштаби та результати його діяльності за певний період.

У роботах О. Дзюблюка [62, с. 49], М. Звєрякова [83, с. 9–11], Л. Ключко [93, с. 22–25], А. Череп [174, с. 102–103], В. Мирончук [148] приділено значну увагу теоретико-методичним основам оцінювання та прогнозування фінансової стійкості із використанням економіко-математичних моделей (у тому числі шляхом побудови інтегрального показника); розробленню комплексної системи управління фінансовою стійкістю на макро- та мікрорівнях і можливим шляхам її зміцнення. Науково-методологічні підходи до розроблення стратегії антикризового управління фінансовою стійкістю банківського сектора обґрунтовані у працях В. Коваленко [98].

Г. Лотобаєва та А. Насонова [128] вважають за необхідне обирати такі фінансові показники, які є найбільш інформативними для опису фінансового стану банку та за змістом не суперечать один одному. Відповідно до поглядів Н. Шпаковської [208, с. 104], процес оцінювання фінансової стійкості банку повинен відбуватися за такими ключовими принципами: комплексність, характеристика фінансової стійкості банку за пріоритетними напрямками діяльності, виявлення основних тенденцій зміни його фінансової стійкості.

Результати аналізу наукової літератури з питань оцінювання фінансової стійкості банків свідчать про те, що сьогодні не існує єдиного комплексного підходу до визначення її рівня. Це зумовлено різними поглядами вчених щодо переліку та складу показників, які необхідно використовувати у якості індикаторів фінансової стійкості. У більшості випадків це призводить до того, що процес оцінювання фінансової стійкості зводиться до оцінювання ліквідності банку, платоспроможності, ділової активності або прибутковості, тобто лише окремих її складових. З огляду на це доцільним є застосування підходу до визначення рівня фінансової стійкості банку, який базується на розрахунку інтегрального синтетичного показника на базі окремих фінансових показників, які містять інформацію про стан усіх її складових.

Для вирішення поставлених на першому етапі технології оцінювання фінансової стійкості банку, виявлення джерел реалізації резервів і засобів її забезпечення (рис. 2.1) завдань, які полягають у визначенні рівня фінансової стійкості банку, доцільним є використання таких економіко-математичних методів: апіорне ранжування, метод побудови інтегрального показника, ієрархічні методи кластеризації "повного зв'язку" та k-середніх.

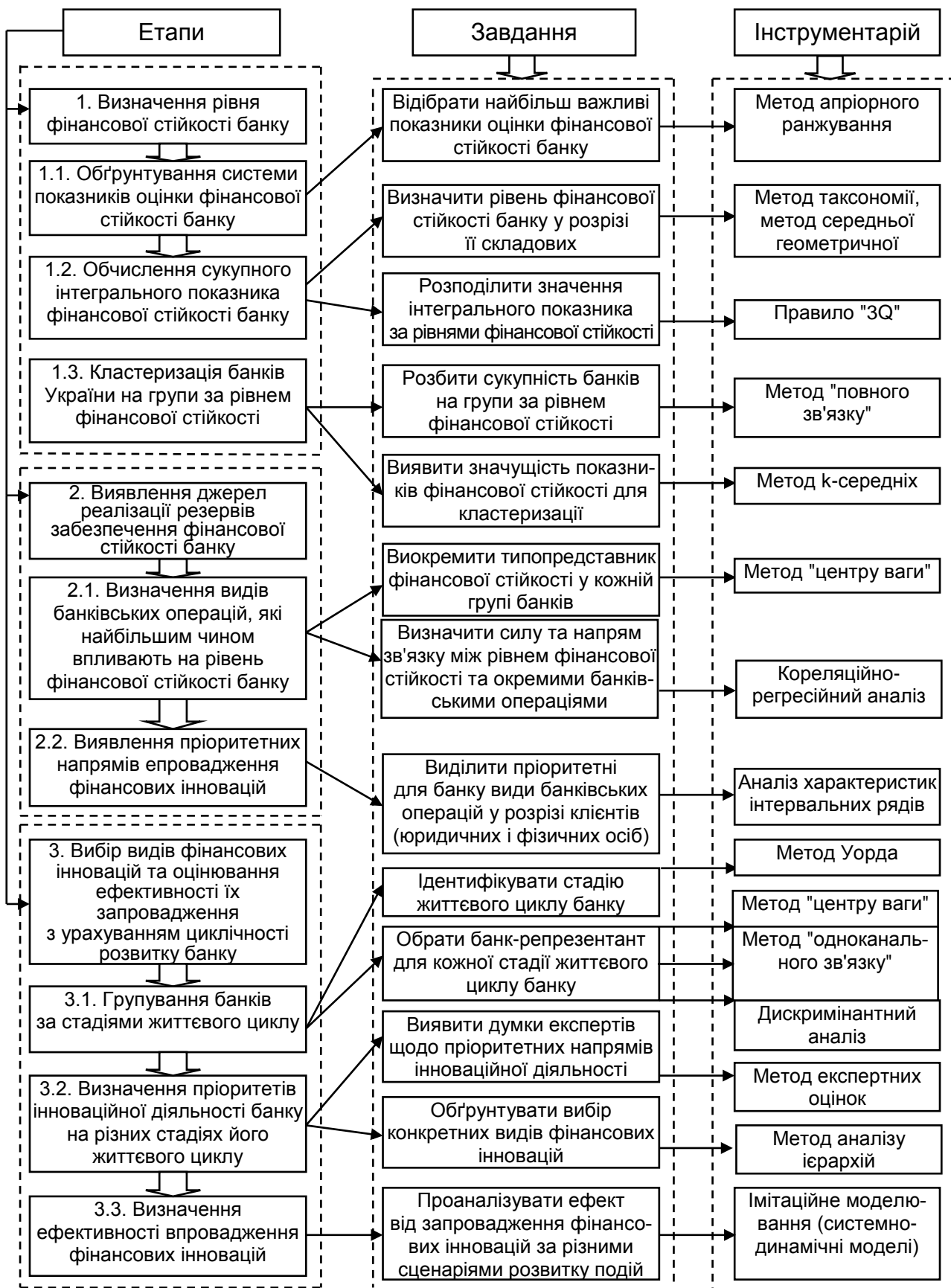

Рис. 2.1. Технологія оцінювання фінансової стійкості банку, виявлення джерел реалізації резервів і засобів її забезпечення (складено авторами на основі [1; 134; 170; 173; 184; 257])

Пропонується здійснювати розроблену технологію визначення фінансової стійкості банків за такими етапами:

- 1) обґрунтування системи показників оцінки фінансової стійкості банку;
- 2) обчислення сукупного інтегрального показника фінансової стійкості банку та перевірка закону його розподілу на нормальність;
- 3) кластеризація банків України на групи за рівнем фінансової стійкості.

Перший етап технології "Визначення рівня фінансової стійкості банку" передбачає обґрунтування системи показників фінансової стійкості банку методом апріорного ранжування, який базується на експертному оцінюванні факторів групою спеціалістів, компетентних у цій області [173, с.11]. Він дозволяє виокремити найбільш вагомні для наступних етапів дослідження показники та передбачає виконання таких дій: формування загального переліку індикаторів фінансової стійкості банку, узагальнення думок експертів та оброблення даних, аналіз отриманих результатів.

Визначення різниці між сумою рангів за кожним індикатором і середньою сумою рангів здійснюється за формулою [190, с. 97]:

$$\Delta_i = R_i - \frac{1}{n_r} \sum_{i=1}^{n_r} \sum_{j=1}^{m_r} a_{ij}, \quad i = (\overline{1, n_r}), j = (\overline{1, m_r}), \quad (2.1)$$

де Δ_i – різниця між сумою рангів за кожним показником і середньою сумою рангів за всіма показниками;

R_i – сума рангів кожного i -того показника;

n_r – кількість альтернативних варіантів;

m_r – кількість точок зору фахівців, які проводять наукові дослідження у галузі фінансової стійкості банку;

$i = \overline{1, m}; j = \overline{1, n}; j \neq 1$.

Розрахунок коефіцієнта конкордації для оцінювання ступеня узгодженості думок науковців здійснюється за формулою [190, с. 98]:

$$\omega_i = \frac{12s_i}{m_r^2(n_r^3 - n_r) - m_r \sum_{j=1}^{m_r} T_j}, \quad (2.2)$$

$$T_j = \sum_{i=1}^{n_r} (t_j^3 - t_j), \quad s_i = \sum_{i=1}^{n_r} (\Delta_i)^2, \quad (2.3)$$

де ω_i – коефіцієнт конкордації;

s_i – дисперсія узгодженості думок експертів;

T_j – доданок, який вводиться, якщо в ранжуванні експертів наявні дробові ранги;

t_j – кількість однакових рангів;

Δ_i – середня сума рангів.

Значущість коефіцієнта конкордації визначається за допомогою критерію Пірсона, який розраховується таким чином [146]:

$$\chi_p^2 = \frac{12s_i}{m_r \times n_r \times (n_r + 1)}, \quad (2.4)$$

де χ_p^2 – розрахункове значення критерію Пірсона;

s_i – дисперсія узгодженості думок експертів;

n_r – кількість показників, які аналізуються;

m_r – кількість точок зору експертів (науковців).

Прийнятність отриманих експертних оцінок (табл. Б.1 додатка Б) визначається шляхом порівняння розрахованого критерію значущості з його табличним значенням. У якості вихідної інформації для проведення апіорного ранжування було сформовано перелік показників для оцінювання фінансової стійкості банку (табл. 2.1) за результатами аналізу наукової літератури.

Таблиця 2.1

Результати апіорного ранжування показників фінансової стійкості банку (авторська розробка)

Складові фінансової стійкості	Умовні позначення	Показники фінансової стійкості	Рангове значення показника
1	2	3	4
Ресурсна стійкість	X_1	Коефіцієнт надійності	323,5
	X_2	Коефіцієнт участі капіталу в формуванні активів	311

Закінчення табл. 2.1

1	2	3	4	
	X ₃	Коефіцієнт захищеності власного капіталу	361	
	X ₄	Фінансовий важіль	361	
	X ₅	Коефіцієнт платоспроможності (адекватності) регулятивного капіталу	269	
	X ₆	Загальна достатність капіталу (НЗ)	311	
	X ₇	Коефіцієнт активності залучення ресурсів	361	
	X ₈	Рівень міжбанківських кредитів у зобов'язаннях	373,5	
	X ₉	Рівень депозитів у зобов'язаннях	373,5	
	X ₁₀	Рівень використання залучених і запозичених коштів у кредитні вкладення	361	
	Ліквідність	X ₁₁	Коефіцієнт миттєвої ліквідності	323,5
		X ₁₂	Коефіцієнт поточної ліквідності	373,5
X ₁₃		Коефіцієнт загальної ліквідності	355,2	
X ₁₄		Коефіцієнт співвідношення високоліквідних і робочих активів	286	
Ділова активність	X ₁₅	Коефіцієнт кредитної активності	286	
	X ₁₆	Коефіцієнт робочих активів	348,5	
	X ₁₇	Рівень страхування активів резервами	373,5	
	X ₁₈	Коефіцієнт прострочених кредитів	273,5	
	X ₁₉	Частка роздрібних кредитів у активах	323,5	
	X ₂₀	Частка міжбанківських кредитів у активах	323,5	
Прибутковість	X ₂₁	Рентабельність активів	161	
	X ₂₂	Рентабельність балансового капіталу	198,5	
	X ₂₃	Дохідність чистих активів	373,5	
	X ₂₄	Чиста процентна маржа	348,5	
	X ₂₅	Процентний спред	348,5	

Результати розрахунків рангових значень для найбільш поширених фінансових показників, отриманих з використанням методу апіорного ранжування.

За результатами апіорного ранжування встановлено, що наведені у табл. 2.1, фінансові показники мають найбільший ранг серед усієї сукупності показників. Вони можуть бути згруповані за такими складовими фінансової стійкості: ресурсна стійкість, ліквідність, ділова активність, прибутковість – й використані для оцінювання рівня фінансової стійкості банківської установи.

З огляду на це можна зробити висновок, що означений набір показників може вважатися оптимальним для визначення рівня фінансової стійкості банку.

Частковий ступінь узгодженості поглядів експертів щодо означеного набору індикаторів фінансової стійкості підтверджується значенням коефіцієнта конкордації ($\omega = 0,58$), який є статистично значущим ($\chi^2_p = 37,7 > \chi^2_T = 36,4$). Слід зазначити, що загальний ступінь узгодженості думок фахівців є середнім, що можна пояснити різноманіттям методичних підходів до оцінювання фінансової стійкості банків. Проте, як довів огляд наукової літератури, існує висока імовірність узгодженості думок спеціалістів у різних підгрупах, яка характеризується однаковими наборами показників для визначення рівня фінансової стійкості банків.

2.2. Реалізація методичного підходу до визначення рівня фінансової стійкості банків України

З огляду на те, що рівень фінансової стійкості банку є багатовимірною категорією, яка описується великим спектром різних показників, для розрахунку її значення необхідно побудувати синтетичний показник, розрахунок якого базується на обчисленні фінансових показників, які характеризують різні аспекти діяльності банку. На наш погляд, найбільш раціональним є застосування методу побудови узагальненого показника (методу таксономії [170, с. 15]), що дозволить вирішити проблему багатовимірності категорії "фінансова стійкість", сприятиме спрощенню процедури проведення розрахунків і надасть можливість порівнювати отримані результати для одного банку із аналогічними для інших установ.

У якості вихідної інформації для обчислення значень індикаторів фінансової стійкості було використано дані фінансової звітності банків України станом на 01.01.2016 р., розміщені на офіційних сайтах кожної банківської установи та на сайті НБУ [279]. Слід зауважити, що ті банківські установи, які перебували в цей час у стані ліквідації або ті, у які було введено тимчасову адміністрацію, були виключені з розрахунків для уникнення можливого викривлення загальної тенденції. Цей етап передбачає такі дії: розрахунок показників, які характеризують фінансову стійкість банку, та їх стандартизація; обчислення інтегрального показника за кожною з груп фінансової стійкості банку та сукупного інтегрального показника.

Розраховані значення часткових інтегральних показників за складовими фінансової стійкості та сукупного інтегрального показника фінансової стійкості банків України наведені у табл. В.1 додатка В.

За результатами розрахунку сукупного інтегрального показника фінансової стійкості банків України за трьома змінними (ресурсна стійкість, ліквідність і ділова активність) (див. табл. В.1 додатка В) видно, що банки мають різний рівень фінансової стійкості. Для проведення подальшої кластеризації було визначено рівні фінансової стійкості шляхом процедури шкалування на основі правила "трьох сигм". Важливим етапом побудови шкал є вибір точки відліку вимірювання шкали – критерію усереднення індивідуальних значень показників. У нашому випадку розподіл значень показників близький до нормального, тому таким критерієм може бути середнє арифметичне. У результаті застосування правила "трьох сигм" встановлено, що низький рівень фінансової стійкості знаходиться у діапазоні $(0; 0,2644]$, середній – $(0,2644; 0,3503]$, високий – $(0,3503; 1]$. Банки із високим рівнем фінансової стійкості мають значний її запас, що дозволяє їм ефективно виконувати власні функції під впливом зовнішніх факторів. Діяльність установ із середнім рівнем фінансової стійкості характеризується достатнім рівнем ліквідності та рентабельності, що свідчить про ефективність їх діяльності. Нестійкі банки мають певні труднощі у пристосуванні до мінливого зовнішнього середовища через нестабільний фінансовий стан, ризик ліквідності та збитки.

Означені рівні фінансової стійкості можна співвіднести із видами фінансової стійкості, встановленими НБУ [280]: високий та середній рівень фінансової стійкості відповідає нормальному виду фінансової стійкості, який характеризується стабільною діяльністю, відсутністю неплатежів чи затримки виконання своїх зобов'язань, стабільною рентабельністю; низький рівень фінансової стійкості за значенням інтегрального показника фінансової стійкості може відповідати або нестійкому або кризовому фінансовому стану. Нестійкий фінансовий стан характеризується затримкою платежів, неможливістю своєчасно виконувати окремі свої зобов'язання, низьким рівнем рентабельності, а кризовий фінансовий стан – регулярними неплатежами, наявністю простроченої заборгованості тощо.

Як можна побачити з табл. В.1 додатка В, інтегральний показник фінансової стійкості був обчислений двома способами:

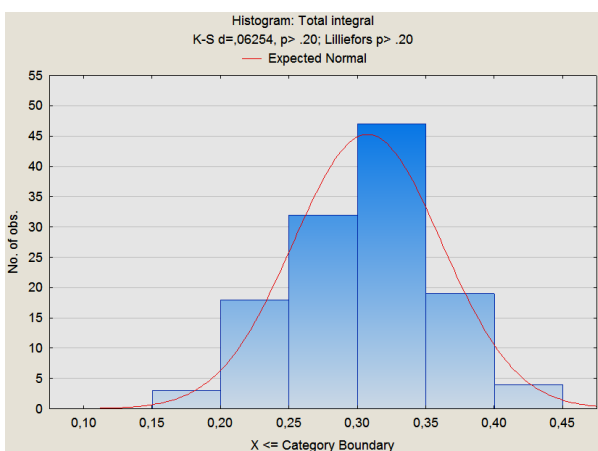
1) на основі розрахунку часткових інтегральних показників за всіма складовими фінансової стійкості;

2) на основі розрахунку часткових інтегральних показників за трьома складовими фінансової стійкості (ресурсна стійкість, ліквідність, ділова активність).

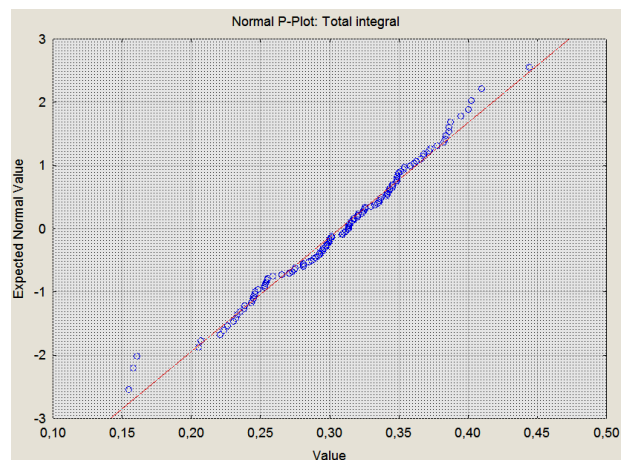
Виключення складової прибутковості у другому випадку може бути обґрунтовано через припущення про низький рівень її впливу на загальний рівень фінансової стійкості банку.

Перевірка закону розподілу значень сукупного інтегрального показника на нормальність є дуже важливою для проведення подальшої класифікації банків на групи за рівнем фінансової стійкості.

Для наочного відображення характеру розподілу в середовищі пакету прикладних програм *Statistica 10* і підтвердження гіпотези про його нормальність було побудовано гістограму розподілу та графік на ймовірнісному папері (рис. 2.2). Гістограма відображує близький до нормальності характер розподілу показника на той час. Для встановлення ступеня надійності відповідності розподілу нормальному використано критерій Колмогорова – Смірнова (K-S), значення якого було автоматично отримано шляхом побудови гістограми розподілу. З огляду на те, що значення ймовірності за критерієм Колмогорова – Смірнова (d) становить більше 0,2, підтверджується приналежність аналізованої вибірки в генеральній сукупності із нормальним законом розподілу.

а) гістограма розподілу

б) графік на ймовірнісному папері

Рис. 2.2. Результати перевірки закону розподілу значень сукупного інтегрального показника фінансової стійкості (авторська розробка)

На третьому етапі технології оцінювання фінансової стійкості банку здійснюється кластеризація банків на групи за рівнем фінансової стійкості. У якості методу кластеризації банків за інтегральними груповими показниками було обрано методи k-середніх (k-means) і метод повного зв'язку (Complete linkage).

Метод k-середніх дозволяє розподілити сукупність елементів на заздалегідь задану кількість кластерів, які максимально відрізняються між собою та визначити значущість факторів для зміни результативної ознаки у ході проведення кластеризації. Метою методу повного зв'язку є оптимальне "розбиття" всього набору об'єктів на певну кількість кластерів. Метод повного зв'язку ще називають методом "віддаленого сусіда", адже за досить великого порогового значення d відстань між кластерами визначається найбільшою відстанню між будь-якими двома об'єктами в різних кластерах [123].

Методом повного зв'язку розв'язане завдання дослідження, яке полягало у розподілі банків на три групи, які суттєво відрізнялися за рівнем фінансової стійкості. Використання методу кластеризації k-середніх дозволило встановити значущість кожної факторної ознаки для групування банків за рівнем фінансової стійкості (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Дисперсійний аналіз кластерів (авторська розробка)

Змінні	Міжгрупова дисперсія (Between SS)	Ступені свободи (df)	Внутрішньо-групова дисперсія (Within SS)	Ступені свободи (df)	F-статистика (F)	Рівень значущості (signif. p)
1	2	3	4	5	6	7
Інтегральний показник ресурсної стійкості	0,051	2	0,217	120	14,127	0,000
Інтегральний показник ліквідності	0,991	2	0,515	120	115,522	0,000
Інтегральний показник ділової активності	0,724	2	0,826	120	52,626	0,000
Інтегральний показник прибутковості	0,009	2	0,186	120	2,774	0,0664

Результати математичної обробки (амплітуда та рівні значущості F-статистики) свідчать про те, що всі інтегральні показники (окрім показника прибутковості, значення якого дорівнює 0,066) є важливими для кластеризації, що підтверджує висунуте раніше припущення. Отже, цей показник доцільно виключити для подальшого аналізу.

Отримані результати дисперсійного аналізу даних доводять факт зниження значущості показників прибутковості як на підприємствах виробничої сфери, так і у сфері фінансів.

З цього приводу Л. О. Лігоненко [127, с. 230] слушно зазначає, що наразі принципово змінюються цільові характеристики підприємств: від орієнтації виключно на фінансовий результат (прибуток) до розуміння важливості досягнення (забезпечення) більш важливих і, відповідно, складних для вимірювання та управління характеристик – стійкість, життєздатність, розвиток.

У результаті кластеризації банків отримано такі групи.

Кластер 1. Банківські установи цієї групи характеризуються високим рівнем фінансової стійкості, оскільки 70 % з них мають міцний потенціал фінансової стійкості. У цей кластер потрапили десять банків із значним запасом фінансової стійкості, що дозволяє їм ефективно виконувати власні функції під впливом зовнішніх факторів.

Кластер 2. Серед 64 банків України, які знаходяться у цьому кластері, 63 (66,61 %) мають середній рівень фінансової стійкості. Діяльність цих установ характеризується достатнім рівнем ліквідності та рентабельності, що свідчить про ефективність їх діяльності.

Кластер 3. Банки – елементи цього кластеру характеризуються низьким рівнем фінансової стійкості. Серед усіх банків-елементів (17) 58,82 % установ є фінансово нестійкими. Ці банки мають певні труднощі у пристосуванні до мінливого зовнішнього середовища через нестабільний фінансовий стан, ризик ліквідності та збитки. На рис. 2.3 схематизовано методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банків України за отриманими результатами.

Оскільки банки з різними рівнями фінансової стійкості відрізняються за структурою фінансових ресурсів, стабільністю капітальної бази, ліквідністю, діловою активністю, у роботі висунуто гіпотезу про наявність взаємозв'язку між рівнями фінансової стійкості та видами банківських операцій, які найбільше на неї впливають та є джерелами реалізації резервів її забезпечення.

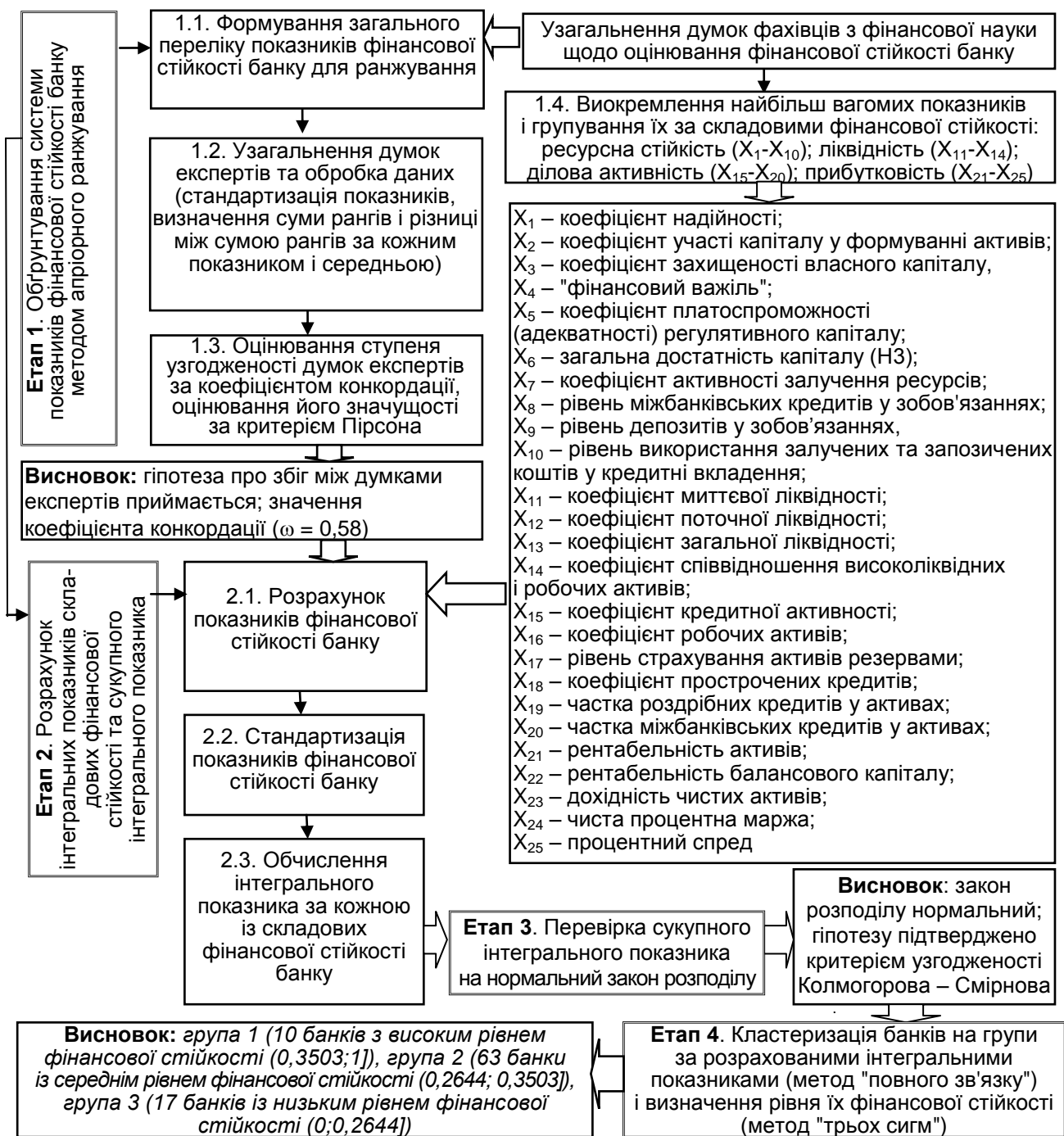

Рис. 2.3. Методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банків
(авторська розробка)

Проведений аналіз надав змогу встановити, що більшість вітчизняних банків має середній (0,2644; 0,3503] рівень фінансової стійкості, що свідчить про їх здатність ефективно функціонувати під впливом зовнішнього середовища.

2.3. Виявлення джерел реалізації резервів для забезпечення фінансової стійкості банків України залежно від її рівня

Успішність досягнення бажаного рівня фінансової стійкості банку залежить від своєчасного виявлення джерел реалізації резервів її зміцнення. Банки з різними рівнями фінансової стійкості відрізняються за структурою фінансових ресурсів, стабільністю капітальної бази, ліквідністю, діловою активністю. З огляду на це висунуто гіпотезу щодо взаємозв'язку між рівнями фінансової стійкості та видами банківських операцій, які найбільш на неї впливають, виступаючи джерелами реалізації резервів її забезпечення. Упровадження фінансових інновацій у ті банківські операції, які є джерелами реалізації резервів фінансової стійкості, сприятиме зміцненню їх конкурентних переваг і формуванню партнерських відносин із клієнтами. Однак, як свідчить вітчизняна банківська практика, впровадження банками засобів забезпечення фінансової стійкості часто відбувається без попереднього виявлення джерел реалізації резервів її зміцнення, що знижує ефект від їх дії.

Резервами забезпечення фінансової стійкості банку є внутрішні ресурси банку, а джерелами їх реалізації – банківські операції, які спрямовані на розміщення та використання наявних у банку власних і залучених ресурсів з метою отримання прибутку за умови раціонального розподілу ризиків за окремими видами операцій та підтримання необхідного рівня ліквідності. Запровадження фінансових інновацій у активні та пасивні банківські операції сприятиме активізації прихованих можливостей для зростання ефективності діяльності банку та зміцненню потенціалу його фінансової стійкості.

У роботі пропонується реалізувати технологію визначення видів банківських операцій, які найбільшим чином впливають на рівень фінансової стійкості банку, за такими етапами:

- 1) виокремлення показника – репрезентанта фінансової стійкості для банків у кожному кластері за допомогою методу "центру ваги";
- 2) побудова кореляційно-регресійних моделей зв'язку показників за окремими операціями банку та репрезентантом фінансової стійкості у кожній групі;

3) визначення показників, які є найбільш значущими для фінансової стійкості банків у кожному кластері шляхом обчислення коефіцієнтів еластичності та побудова регресійних рівнянь для кожного кластеру.

Виокремлення показника – репрезентанта фінансової стійкості для банків у кожному кластері за допомогою методу "центру ваги" є необхідною процедурою для проведення подальшого кореляційно-регресійного аналізу взаємозв'язку фінансової стійкості банку із показниками, що характеризують банківські операції. Метод "центру ваги" дає можливість обрати показники-репрезентанти, що містять інформаційне навантаження, притаманне групі показників.

Вибір репрезентантів передбачає здійснення послідовних кроків [151]:

- 1) формування матриці вхідних даних у кожній групі показників;
- 2) стандартизація показників у системі, результатом чого є набір матриць значень показників кожної групи;
- 3) розрахунок матриць евклідових відстаней;
- 4) вибір показників-репрезентантів груп за певними правилами залежно від кількості елементів у групах.

За результатами застосування методу "центру ваги" визначено такі показники-репрезентанти фінансової стійкості за групами банків: банки 1 кластеру (низький рівень фінансової стійкості) – показник рівня використання залучених і запозичених коштів у кредитні вкладення (складова ресурсної стійкості); банки 2 кластеру (високий рівень фінансової стійкості) – коефіцієнт надійності (складова ресурсної стійкості); банки 3 кластеру (середній рівень фінансової стійкості) – рівень депозитів у зобов'язаннях (складова ресурсної стійкості).

Кореляційно-регресійний аналіз зв'язку банківських операцій та рівня фінансової стійкості у різних групах банків відбувається шляхом побудови кореляційно-регресійних моделей зв'язку показників-репрезентантів за окремими операціями банку (кредитні, депозитні, розрахунково-касове обслуговування та валютні операції) та репрезентантом фінансової стійкості у кожній групі. Аналіз здійснюється з метою визначення груп банківських операцій, які найбільшим чином впливають на рівень фінансової стійкості банку в кожному кластері та становлять резерви забезпечення фінансової стійкості. Слід зауважити, що операції з цінними паперами банку в процесі дослідження не бралися до уваги через низький рівень активності банків щодо їх здійснення.

Побудова кореляційно-регресійних моделей відбувалась у середовищі програмного пакету *Statistica 10*. Для обробки даних було використано метод "покрокової регресії", який дозволяє визначити найкращу підмножину регресорів для пояснення результативного фактора та реалізується з послідовним включенням змінних у рівняння регресії [261]. Для побудови кореляційно-регресійних моделей у ролі факторних ознак було використано набір показників у розрізі банківських операцій (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Перелік показників, які характеризують банківські операції
(узагальнено авторами на основі [4; 65; 168; 203])

Кредитні операції	Депозитні операції
Коефіцієнт кредитної активності (X_1); коефіцієнт забезпеченості позик (X_2); коефіцієнт захищеності позик (достатність резервів) (X_3); розмір кредитних вкладень на 1 грн капіталу (X_4); частка кредитів, наданих фізичним особам (X_5); частка кредитів, наданих юридичним особам (X_6); частка кредитного портфеля, яка переходить у категорію нестандартної (X_7); частка списань із резерву у кредитному портфелі (X_8); дохідність кредитних вкладень (X_9); дохідність активів за рахунок кредитних операцій (X_{10}); частка доходів від надання кредитів у загальній сумі доходів (X_{11}); окупність процентних витрат доходами від кредитування (X_{12})	Коефіцієнт активності залучення запозичених і залучених коштів (X_{13}); коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів (X_{14}); коефіцієнт активності залучення строкових депозитів (X_{15}); коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи (X_{16}); коефіцієнт активності використання зобов'язань у кредитний портфель (X_{17}); коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель (X_{18}); співвідношення між балансовим капіталом і строковими вкладками фізичних осіб (X_{19}); частка коштів фізичних осіб у зобов'язаннях (X_{20}); коефіцієнт залежності від міжбанківського ринку (X_{21}); вартість зобов'язань (X_{22}); ефективність використання залучених коштів (X_{23}); частка міжбанківських кредитів у зобов'язаннях банку (X_{24}); відношення міжбанківських кредитів до статутного капіталу (X_{25}); коефіцієнт надання міжбанківських позик (X_{26}); частка поточних рахунків у зобов'язаннях банку (X_{27})
Розрахунково-касове обслуговування	
Частка комісійних доходів від РКО в комісійних доходах (X_{28}); частка комісійних доходів від РКО в загальних доходах банку (X_{29}); частка комісійних витрат за РКО у загальних комісійних витратах (X_{30}); частка комісійних витрат за РКО у загальних витратах банку (X_{31})	
Валютні операції	
Частка валютних активів у загальних активах (X_{32}); частка валютних кредитів у загальному обсязі активних операцій у валюті (X_{33}); частка валютних кредитів у загальному обсязі кредитних операцій (X_{34}); частка валютних зобов'язань у загальних пасивах (X_{35}); ефективність використання банком залучених ресурсів у іноземній валюті (X_{36}); рентабельність доходу від валютних операцій (X_{37}); рентабельність валютних активів (X_{38}); частка прибутку від валютних операцій у загальному прибутку (X_{39}); дохід від валютних операцій до середніх сукупних активів (X_{40})	

Для встановлення ступеня впливу однієї факторної ознаки на результативну ознаку за умови, що інші предиктори закріплені на постійному рівні (тобто контролюється їх вплив), використовують часткові коефіцієнти кореляції. Часткові коефіцієнти кореляції є корисними для розв'язання проблеми відбору предикторів, тобто прийняття рішення щодо їх включення або виключення із моделі. Вони дозволяють провести ранжування предикторів за ступенем їх впливу на результативну ознаку.

В аналізі часткових коефіцієнтів кореляції також важливо брати до уваги значення їх толерантності, яке показує внесок кожної факторної ознаки у регресійне рівняння. Низьке значення толерантності часткового коефіцієнта характеризує вклад ознаки у регресійне рівняння як надлишковий та сигналізує про необхідність його виключення з моделі. Надійність отриманого результату про залежність змінних можна визначити за допомогою статистичної значущості (p -рівня), яка відображає ймовірність похибки знайденої у моделі залежності. Якщо значення p -рівня перевищує 0,05, то можна стверджувати, що знайдений у вибірці зв'язок між змінними є лише випадковою особливістю даної вибірки.

Для визначення сили дії досліджуваних факторів на результативну ознаку використовується коефіцієнт детермінації (R). Величина R змінюється від 0 до 1 і відображає, яка частка загальної варіації результативної ознаки визначається досліджуваним фактором. Важливим для проведення подальших розрахунків і здійснення прогнозування на базі побудованих регресійних моделей є перевірка значущості коефіцієнтів регресії за допомогою t -критерію Стюдента та рівняння регресії в цілому за допомогою F -критерію Фішера – Снедекора.

У результаті кореляційно-регресійного аналізу взаємозв'язку фінансових показників за різними видами операцій та рівнем фінансової стійкості у кожному кластері було отримано декілька регресійних моделей, які відображають лінійний зв'язок між факторними та результативною ознаками. У подальшому дослідженні до уваги взяті тільки ті регресійні моделі, які є статистично значущими за F -критерієм Фішера та параметри яких є значущими за t -критерієм Стюдента із частковими коефіцієнтами кореляції, які характеризують тісноту зв'язку на рівні 0,7 – 0,9 за шкалою Чеддока.

Часткові коефіцієнти кореляції для регресійних моделей, побудованих для всіх кластерів, наведені у табл. 2.4.

**Часткові коефіцієнти кореляції факторних ознак
і результативної ознаки (авторська розробка)**

Показники	Частковий коефіцієнт кореляції	Толерантність	R-квадрант	t-критерій Стьюдента	p-рівень
Кластер 1 (банки із низьким рівнем фінансової стійкості)					
X ₁	0,841	0,485	0,515	6,603 (tтабл=2,101)	0,000003
Кластер 2 (банки із високим рівнем фінансової стійкості)					
X ₄	-0,750	0,998	0,002	-3,202 (tтабл=2,571)	0,012574
X ₁₆	0,876	0,734	0,266	4,071 (tтабл=2,571)	0,009629
X ₁₉	0,985	0,367	0,633	12,837 (tтабл=2,571)	0,000051
Кластер 3 (банки із середнім рівнем фінансової стійкості)					
X ₁₅	0,945	0,299	0,701	26,57 (tтабл=2,056)	0,000000
X ₂₇	0,973	0,871	0,129	38,82 (tтабл=2,056)	0,000000
X ₁₃	-0,841	0,382	0,618	-14,27 (tтабл=2,056)	0,000000

Дані табл. 2.4 свідчать про те, що найбільший вплив на рівень фінансової стійкості банків першої групи мають кредитні операції. На це вказує тісний зв'язок репрезентанта у цьому кластері та коефіцієнта кредитної активності, вираженого коефіцієнтом кореляції із значенням 0,841. Рівень толерантності та значущості цього коефіцієнта перебувають у допустимих межах, що свідчить про не випадковий характер знайденої залежності.

Рівень фінансової стійкості банків у другій групі банків більшою мірою визначається депозитними операціями, що підтверджує тісний зв'язок коефіцієнтів кореляції показників активності використання залучених коштів у дохідні активи (0,876) і співвідношення між балансовим капіталом і строковими вкладками фізичних осіб (0,985) із репрезентантом фінансової стійкості у цій групі банків. Отримані значення толерантності та p-рівня свідчать про необхідність включення цих коефіцієнтів до регресійних моделей.

Стосовно групи банків із середнім рівнем фінансової стійкості, на рівень їх фінансової стійкості також значним чином впливають депозитні операції. За результатами кореляційно-регресійного аналізу встановлено, що показники депозитних операцій (коефіцієнт активності залучення строкових депозитів і частка поточних рахунків у зобов'язаннях банку) мають тісний лінійний зв'язок із рівнем фінансової стійкості банків у цьому кластері, що підтверджується коефіцієнтами кореляції (0,945 і 0,973, відповідно). Показник активності залучення запозичених і залучених коштів (X_{13}) має зворотний зв'язок із рівнем фінансової стійкості, що викликане тим, що збільшення запасу кредитної заборгованості банку негативно впливає на його стійкий фінансовий стан. Гіпотеза про незначущість отриманих часткових коефіцієнтів кореляції відхиляється, що підтверджується їх толерантністю та р-рівнем.

Слід зауважити, що показники, які мають від'ємний лінійний зв'язок із репрезентантами фінансової стійкості (див. табл. 2.4), не бралися до уваги, адже зростання цих показників негативно впливає на фінансову стійкість банків і впровадження фінансових інновацій у види банківських операцій за цими показниками може спричинити зменшення її рівня.

Визначення показників, які є найбільш значущими для фінансової стійкості банків у кожному кластері, проводять шляхом обчислення коефіцієнтів еластичності та побудови регресійних рівнянь для кожного кластеру.

Коефіцієнт еластичності показує процентну зміну результативної ознаки внаслідок однопроцентної зміни факторної. Відтак, показник еластичності фінансової стійкості від фінансових показників у розрізі банківських операцій відображає, яким чином буде реагувати рівень фінансової стійкості на зміну фінансових показників, які найбільше впливають на її рівень. Коефіцієнт еластичності розраховується за формулою [3, с. 123]:

$$E_{x_i} = a_i x_i \frac{\bar{x}_i}{\bar{y}}, \quad (2.5)$$

де E_{x_i} – частковий коефіцієнт еластичності;

a_i – коефіцієнти регресії;

\bar{x}_i – середнє значення факторної ознаки;

\bar{y} – середнє значення результативної ознаки.

Результати розрахунку часткових коефіцієнтів еластичності наведені у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Часткові коефіцієнти еластичності репрезентанта фінансової стійкості від фінансових показників за банківськими операціями
(авторська розробка)

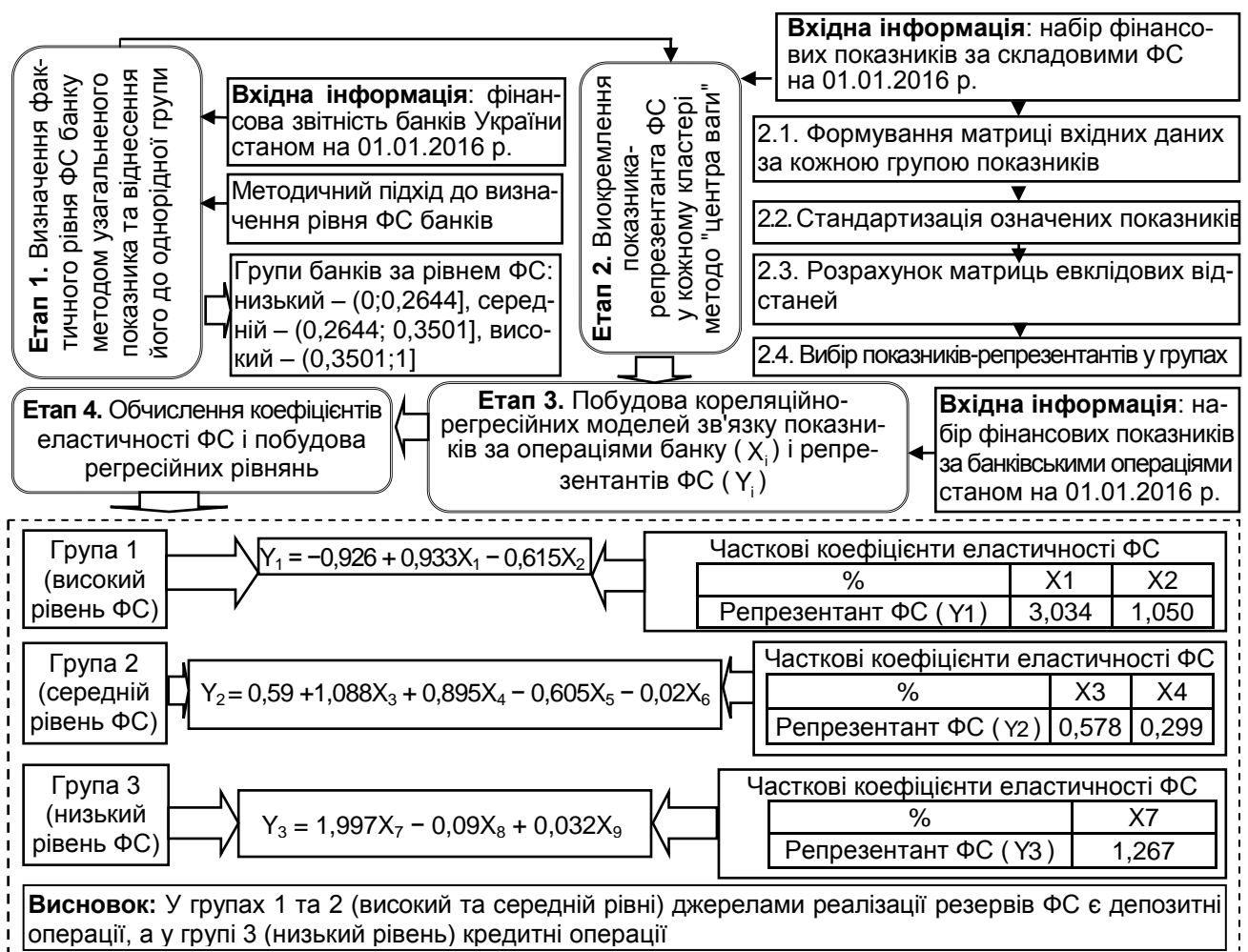
Показники	Кластер 1			Кластер 2		Кластер 3		
	Репрезентант фінансової стійкості	Коефіцієнт кредитної активності	Репрезентант фінансової стійкості	Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	Співвідношення між балансовим капіталом і строковими вкладками фізичних осіб	Репрезентант фінансової стійкості	Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	Частка поточних рахунків у зобов'язаннях банку
Коефіцієнт регресії (a_i)	–	1,997	–	1,085	0,680	–	1,088	0,895
Середнє значення (\bar{x}_i, \bar{y})	0,486	0,767	0,342	1,111	0,583	0,314	0,381	0,239
Частковий коефіцієнт еластичності (E_{x_i}), %	–	1,267	–	3,035	1,050	–	0,578	0,299

За результатами обчислення часткових коефіцієнтів еластичності показників-репрезентантів фінансової стійкості в усіх групах банків було встановлено, що у групі банків із високим рівнем фінансової стійкості (кластер 1) нарощування активності використання залучених коштів у дохідні активи та зростання показника співвідношення між балансовим капіталом і строковими вкладками фізичних осіб на 1 % спричинить збільшення рівня фінансової стійкості на 3,035 і 1,05 %, відповідно. У другому кластері банків позитивна зміна коефіцієнту активності залучення строкових депозитів на 1 % зумовить нарощування фінансової стійкості на 0,578 %, а у групі банків із низьким рівнем фінансової стійкості (кластер 3) зміна

показника кредитної активності у бік зростання на 1 % сприятиме підвищенню рівня фінансової стійкості на 1,267 %.

За результатами кореляційно-регресійного аналізу отримано лінійні моделі регресії для кожної групи банків.

На рис. 2.4 показана послідовність виявлення джерел реалізації резервів для забезпечення фінансової стійкості банків.

Умовні позначення: ФС – фінансова стійкість; y_1 – частка депозитів у зобов'язаннях; x_1 – коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідних активах; x_2 – співвідношення між балансовим капіталом і строковими вкладками фізичних осіб; y_2 – коефіцієнт надійності; x_3 – коефіцієнт активності залучення строкових депозитів; x_4 – частка поточних рахунків у зобов'язаннях банку; x_5 – коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитному портфелі, x_6 – коефіцієнт активності залучення коштів; y_3 – рівень використання коштів у кредитних вкладеннях; x_7 – коефіцієнт кредитної активності; x_8 – величина кредитних вкладень на 1 грн капіталу; x_9 – окупність процентних витрат доходами від кредитування.

Рис. 2.4. Методичні положення щодо виявлення джерел для реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку (авторська розробка)

Розроблені методичні положення побудовані на виявленні кореляційних зв'язків між рівнем фінансової стійкості у кожній групі банків та окремими банківськими операціями. Вони дають можливість виявити потенційні резерви для забезпечення фінансової стійкості банків у кожному кластері та спрогнозувати рівень їх фінансової стійкості.

За результатами побудови регресійних моделей встановлено, що у банках із високим і середнім рівнем фінансової стійкості депозитні операції виступають джерелами реалізації резервів зміцнення фінансової стійкості. Стосовно банків, діяльність яких є нестабільною, то джерелами реалізації резервів підвищення їх фінансової стійкості є кредитні операції.

Результати проведеного аналізу доводять, що найбільш значущими для фінансової стійкості у різних групах банків виступають різні банківські операції, що обумовлюється специфікою діяльності банків у різних групах. Упровадження інновацій у виявлені резерви сприятиме забезпеченню фінансової стійкості установ на бажаному рівні. Однак для прийняття виваженого управлінського рішення щодо вибору певного виду фінансової інновації та її впровадження у банківську практику важливо визначити конкретні напрями її імплементації у кожній з груп банків.

2.4. Обґрунтування напрямів упровадження фінансових інновацій в операційну діяльність банку

Для забезпечення фінансової стійкості банкам доцільно здійснювати активну інноваційну діяльність, зокрема створювати нові банківські продукти, вдосконалювати технології, здійснювати реінжиніринг усталених бізнес-процесів, проводити організаційні зміни. Вибір напрямку та виду фінансової інновації має бути обґрунтованим, адже у протилежному випадку зростає ймовірність виникнення ризиків і дестабілізації ситуації у майбутньому. З огляду на це виявлення конкретних напрямів упровадження фінансових інновацій та вибір найбільш доцільних з них є запорукою забезпечення стійкого функціонування банку та збереження його конкурентних позицій на ринку.

Для обґрунтування напрямів упровадження різних фінансових інновацій у конкретні види банківських операцій у групах банків із різним рівнем фінансової стійкості слід виокремити найпріоритетніші з фінансових інновацій для кожної групи. Доцільно також проаналізувати зарубіжний

та вітчизняний досвід щодо впровадження різних за змістовністю фінансових інновацій у рамках обраних напрямів.

У підрозділах 2.2 і 2.3 уся сукупність банків України розподілено на три кластери: з високим, середнім і низьким рівнем фінансової стійкості, а також було визначено групи банківських операцій, які найбільшим чином впливають на рівень фінансової стійкості у кожному кластері. Так, для банків з високим і середнім рівнем фінансової стійкості – це депозитні операції, для банків із низьким рівнем фінансової стійкості – кредитні.

З метою виокремлення пріоритетних напрямів упровадження фінансових інновацій у різних групах банків було проведено вертикальний аналіз структури їх кредитного та депозитного портфелів станом на 01.01.2016 р. У результаті отримано варіаційні дискретні ряди розподілу банків за розміром їх кредитного та депозитного портфелів у різних групах банків. Для виявлення конкретних напрямів впровадження фінансових інновацій у різні групи банківських операцій необхідно провести їх групування, побудувати інтервальні ряди та проаналізувати їх кількісні характеристики. Для побудови варіаційного інтервального ряду необхідно визначити одиничні частоти зустрічання банків у цьому інтервалі (частоти) та їх накопичені частоти (частоті). Накопичена частота для тієї чи іншої варіанти є сумою частот усіх попередніх інтервалів [97].

Результати групування банків і кількісні характеристики отриманих інтервальних рядів наведені у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Статистичний аналіз інтервальних рядів розподілу банків
у різних групах та їх кількісних характеристик
(авторська розробка)**

Кластер 1 (банки із низьким рівнем фінансової стійкості)							
Питома вага кредитів юридичним особам у сукупному кредитному портфелі банку				Питома вага кредитів фізичним особам у сукупному кредитному портфелі банку			
Нижня межа інтервалу	Верхня межа інтервалу	Частоти, кількість	Частоті, %	Нижня межа інтервалу	Верхня межа інтервалу	Частоти, кількість	Частоті, %
1	2	3	4	5	6	7	8
0,000	0,200	2	11,76	0,000	0,168	9	52,94
0,200	0,399	3	17,65	0,168	0,336	2	11,76
0,399	0,599	1	5,88	0,336	0,504	2	11,76
0,599	0,798	2	11,76	0,504	0,672	0	0,00

Закінчення табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8
0,798	0,998	8	47,06	0,672	0,840	4	23,53
0,998	1,000	1	5,88				
	Сума	17	100,00		Сума	17	100,00
Кількість інтервалів	6			5			
Довжина інтервалу	0,200			0,168			
Кластер 2 (банки із високим рівнем фінансової стійкості)							
Питома вага депозитів юридичним особам у сукупному депозитному портфелі банку				Питома вага депозитів фізичним особам у сукупному депозитному портфелі банку			
Нижня межа інтервалу	Верхня межа інтервалу	Частоти, кількість	Частоти, %	Нижня межа інтервалу	Верхня межа інтервалу	Частоти, кількість	Частоти, %
0,045	0,135	1	10,00	0,505	0,595	2	20,00
0,135	0,225	0	0,00	0,595	0,685	5	50,00
0,225	0,315	2	20,00	0,685	0,775	2	20,00
0,315	0,405	5	50,00	0,775	0,865	0	0,00
0,405	0,495	2	20,00	0,865	0,955	1	10,00
	Сума	10	100,00		Сума	10	100,00
Кількість інтервалів		5					
Довжина інтервалу				0,09			
Кластер 3 (банки із середнім рівнем фінансової стійкості)							
Питома вага депозитів юридичним особам у сукупному депозитному портфелі банку				Питома вага депозитів фізичним особам у сукупному депозитному портфелі банку			
Нижня межа інтервалу	Верхня межа інтервалу	Частоти, кількість	Частоти, %	Нижня межа інтервалу	Верхня межа інтервалу	Частоти, кількість	Частоти, %
0,129	0,238	4	6,25	0,000	0,109	5	7,81
0,238	0,347	9	14,06	0,109	0,218	9	14,06
0,347	0,456	17	26,56	0,218	0,327	4	6,25
0,456	0,565	8	12,50	0,327	0,435	8	12,50
0,565	0,673	8	12,50	0,435	0,544	8	12,50
0,673	0,782	4	6,25	0,544	0,653	17	26,56
0,782	0,891	9	14,06	0,653	0,762	9	14,06
0,891	1,000	5	7,81	0,762	0,871	4	6,25
	Сума	64	100,00		Сума	64	100,00
Кількість інтервалів	8						
Довжина інтервалу	0,11						

За даними табл. 2.6 можна зробити висновок, що для банків з низьким рівнем фінансової стійкості пріоритетним напрямом упровадження фінансових інновацій є кредитування юридичних осіб. У цій групі питома вага банків з часткою кредитів юридичним особам більше 50 % сукупного кредитного портфеля, що становить 65 % проти аналогічного показника за кредитуванням фізичних осіб, який дорівнює 35 %. Стосовно банків другої (з високим рівнем фінансової стійкості) та третьої (з середнім рівнем фінансової стійкості) груп, то для них доцільним є розроблення та впровадження депозитних продуктів для фізичних осіб. Адже питома вага банків з часткою депозитів фізичним особам більше 50 % у цих групах становить 100 і 60 % порівняно із аналогічним показником за депозитами суб'єктів господарювання, який дорівнює 0 і 40 %, відповідно.

Виявивши пріоритетні банківські операції для банків із різним рівнем фінансової стійкості, перейдемо до аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду щодо реалізації фінансових інновацій у рамках виявлених напрямів.

Як було з'ясовано у підрозділі 1.3, фінансові інновації у банку розподіляють на такі види: створення нових банківських продуктів, удосконалення технологій проведення банківських операцій, здійснення реінжинірингу наявних бізнес-процесів, проведення організаційних змін. Остання група фінансових інновацій має комплексний характер і проводиться не у рамках конкретного напрямку або сфери банківської діяльності, а на рівні всієї банківської установи. З огляду на це для вирішення завдань дослідження пропонується розглядати тільки перші три групи фінансових інновацій.

Рівень ефективності та прийнятності фінансової інновації у банку визначається ступенем її дифузії (поширеності) у глобальному фінансовому просторі та на локальному рівні. У табл. 2.7 подано узагальнену інформацію щодо ключових банківських нововведень у сфері кредитування корпоративних клієнтів за сферами впровадження (технологічні, продуктові, процесні інновації) та ступенем їх поширеності у світовій та національній банківських системах.

Розглянувши світову та вітчизняну практику стосовно кредитування корпоративних клієнтів, можна зробити висновок, що не всі інноваційні тренди, які набули широкого вжитку на світовому фінансовому ринку, активно використовуються українськими банківськими установами.

Ключові фінансові інновації у сфері корпоративного кредитування банків

(складено авторами на основі [54; 63; 135; 153; 193; 213; 288; 298])

Фінансові інновації	Сутність	Світовий досвід	Вітчизняний досвід
1	2	3	4
Технологічні фінансові інновації			
Онлайн-кредитування	Здійснення кредитної операції без фізичного відвідування позичальником банківської установи	Існує на ринку	Не існує на ринку
Експрес-кредитування	Кредитування позичальників за спрощеною процедурою (використання скорингових моделей на промисловій основі або неповного пакету документів)	Існує на ринку	Частково використовується (ПАТ "Кредобанк", ПАТ "Мегабанк")
Продуктові фінансові інновації			
Кредит на розвиток інновацій на виробництві	Комплекс фінансово-кредитних послуг для забезпечення робіт, що супроводжують упровадження нововведень	Існує на ринку	Частково використовується (ПАТ "Укргазбанк")
Поновлювальна кредитна лінія	Використовуються у кредитуванні суб'єктів малого та середнього бізнесу на поповнення обігових коштів, що дозволяють за рахунок згенерованого позичальником доходу знизити кредитний ризик і уникнути настання дефолту за позицією	Існує на ринку	Частково використовувалось раніше (ПАТ "Імексбанк", АТ КБ "ТК Кредит", ПАТ "Банк Петрокоммерц-Україна")
Кредит під депозит	Кредит, забезпеченням якого виступають виключно майнові права на кошти, розміщені на депозитному рахунку, які належать позичальнику чи майновому поручителю	Існує на ринку	Дуже поширена (ПАТ КБ "ПриватБанк", ПАТ "Креді Агріколь Банк", ПАТ "ОТП Банк" та інші)
Овердрафт	Короткостроковий кредит, у наданні якого банк здійснює оплату платіжних документів на суму, що перевищує залишок коштів на поточному рахунку позичальника в межах визначеної договором суми	Існує на ринку	Дуже поширена (ПАТ "Райффайзен Банк Аваль", ПАТ "Укресімбанк" та інші)

Закінчення табл. 2.7

1	2	3	4
Солідарне кредитування	Солідарна відповідальність позичальників, яка не вимагає від них забезпечення за позикою та додаткових документів	Існує на ринку	Не існує на ринку
Кредитування комерційної нерухомості	Кредит, який надається для фінансування бізнесу з метою купівлі, ремонту або реконструкції комерційної нерухомості	Існує на ринку	Дуже поширена (ПАТ "Укрексімбанк", ПАТ "УкрСиббанк", ПАТ "Укрсоцбанк" та інші)
Венчурне кредитування	Засіб отримання необхідних для фінансування бізнесу інвестицій за умови надання венчурному банку-кредитору можливості придбати акції компанії у майбутньому	Існує на ринку	Не існує на ринку
P2B-кредитування	Фінансування одного суб'єкта господарювання іншим (як правило, фізичною особою) за допомогою Інтернет-платформ і фінансового посередника (банку)	Існує на ринку	Частково використовується (представлено лише ПАТ КБ "ПриватБанк")
Фінансові інновації у бізнес-процесах			
Створення кредитних фабрик	Централізована автоматизована технологія кредитування, що охоплює весь процес – від моменту приходу клієнта в офіс банку за кредитом до його видачі	Існує на ринку	Не існує на ринку

Проте деякі з них стали найпопулярнішими банківськими продуктами серед великих підприємств, малого та середнього бізнесу й ефективно працюють для фінансування потреб економіки. Зупинимось більш детально на кожному прикладі фінансових інновацій у кредитуванні юридичних осіб та їх упровадження в Україні.

Інноваційні механізми у банківському кредитуванні сьогодні великою мірою пов'язані з удосконаленням технологічної складової кредитного процесу, скороченням витрат часу та мінімізацією ризиків, пов'язаних із наданням позики. Ключовими трендами серед технологічних фінансових інновацій у кредитуванні юридичних осіб є використання практики онлайн- та експрес-кредитування.

Автори наукової праці [213] І. Аккізидис і М. Стагарс вважають, що наразі онлайн-кредитування є одним з основних напрямів розвитку Fintech, який полягає у якісному симбіозі інформаційних технологій та фінансових

послуг. Як зауважують науковці, спочатку ринок онлайн-кредитування був створений небанківськими фінансовими організаціями, які пропонували клієнтам задовільнювати фінансові потреби за допомогою технологій краудфандингу та краудінвестингу без втручання банків. Однак сьогодні кількість банків, які активно розвивають технології онлайн-кредитування, постійно зростає. Це пов'язано із очевидними вигодами такого сервісу: одночасне зростання доступності кредитних ресурсів і зниження транзакційних витрат, мінімізація кредитних ризиків шляхом їх перерозподілу та подолання інформаційної асиметрії. Серед банків, які є активними гравцями на ринку онлайн-кредитування, працюють Citigroup, Capital One, Bank of Montreal, Barclays and Deutsche Bank. Однак не всі установи, зокрема вітчизняні банки, погоджуються на ймовірнісні ризики, пов'язані із упровадженням цієї інновації, головним з яких є фактор ризику неповернення боргу позичальником, який може виникнути через дефіцит інформації у процесі ідентифікації потенційного позичальника [215].

Технологія експрес-кредитування корпоративних клієнтів, незважаючи на всі її переваги, також не набула широкого поширення серед українських банків. У порівнянні із експрес-кредитуванням фізичних осіб, яке застосовується практично кожним банком, експрес-кредити для бізнесу існують тільки у програмах кредитування двох установ – ПАТ "Кредобанк" і ПАТ "Мегабанк". Спільними рисами пропонованих продуктів є: мінімальні або відсутні вимоги до забезпечення, оперативність і висока ймовірність отримання кредитних коштів завдяки використанню скорингових технік оцінювання кредитоспроможності позичальників, зручність оформлення заявки для клієнта завдяки базовому набору документів. Попри привабливість експрес-кредитів для клієнтів, ці продукти мають певний недолік – дуже високі процентні ставки, які використовуються банками для захисту власних інтересів у випадку дефолту позичальника.

Стосовно продуктових фінансових інновацій у сфері кредитування корпоративних позичальників, то практично всі масові кредитні продукти із західної банківської практики використовуються сьогодні українськими банками як головний інструментарій конкурентної боротьби.

Співпраця банків і суб'єктів господарювання відбувається на кожному з етапів процесу "дослідження – виробництва", що дозволяє економічним агентами залучити необхідні кошти для фінансування бізнесу, а банкам – отримати доходи шляхом розміщення вільних ресурсів.

Примітною є участь вітчизняних банків в інноваційних програмах підприємств малого та середнього бізнесу. Як зауважують науковці [63, с. 171], інноваційне кредитування є одним із нових напрямів партнерських взаємовідносин між банками та економічними агентами. Показовими є приклад ПАТ "Укргазбанк" з фінансування інноваційної діяльності підприємств. Відтак, банк нещодавно брав участь у екопроекті у межах угоди з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC), яка передбачає спрощення процесу фінансування компаній, що прагнуть упровадити енергозберезувальні технології, як інформує джерело [268].

Наступним нововведенням у сфері корпоративного кредитування є пропозиція поновлювальних кредитних ліній, головне завдання яких полягає у фінансуванні дефіциту обігових коштів для підтримання дієздатності бізнесу. Лише деякі українські банки, серед яких ПАТ "Імексбанк", АТ КБ "ТК Кредит", ПАТ "Банк Петрокоммерц-Україна", мали аналогічні банківські продукти у власному асортименті послуг. На думку Д. Терновського [193], корисність поновлювальних кредитних ліній для бізнесу полягає у можливості зниження або повного запобігання можливого дефолту позичальника за наданим кредитом за рахунок зниження ліміту заборгованості частини на розмір прибутку, який отримав суб'єкт господарювання у поточному періоді. У порівнянні з іншими кредитними продуктами проценти за поновлювальними кредитними лініями є дещо вищими, проте для позичальника ці продукти є більш привабливими, адже вони дозволяють регулювати циклічність виробництва та строки видачі та погашення позик.

Серед інновацій, які вже були ефективно адаптовані та займають значну питому вагу у кредитних програмах банків можна виділити: "кредит під депозит", овердрафтне кредитування та кредитування комерційної нерухомості. Саме ці кредитні продукти є основою, на якій формуються стійкі кредитні відносини між банком та економічними агентами.

Як стверджують науковці [108, с. 114], в умовах економічної кризи раціональним способом розміщення коштів виступають кредитні продукти типу "кредит під депозит". Їх особливість полягає у тому, що забезпеченням такого типу кредитних операцій виступають виключно майнові права на кошти, розміщені на депозитному рахунку, які належать позичальнику чи майновому поручителю. Високий попит на "кредитування під депозит" обумовлюється гнучкістю та мобільністю цього продукту.

Потенційний позичальник отримує можливість необхідного короткострокового фінансування без розірвання укладеного депозитного договору та втрати процентів; поетапного внесення депозитних коштів під кожний окремо виділений транш кредитної лінії для збільшення розміру забезпечення до необхідного, поетапного розміщення нових депозитів або поповнення наявного депозиту. З результатів аналізу вторинної маркетингової інформації банків встановлено, що найпоширенішими умовами отримання "кредиту під депозит" є: позика на суму 75 – 100 % від розміру депозиту, якщо кредит і депозит в одній валюті; 70 – 90 % від депозиту, якщо валюти різні. Маржа для одновалютних продуктів становить 3 – 4 % і для бівалютних – близько 10 – 15 %.

Іншою розповсюдженою фінансовою інновацією є овердрафтне кредитування. Кредит з овердрафтом має короткостроковий характер видається та використовується для усунення платіжних розривів, що виникають у процесі фінансово-господарської діяльності. Унікальність овердрафту в порівнянні з іншими видами короткострокових кредитів полягає у тому, що він не має цільового характеру, передбачає наявність обов'язкового ліміту та може надаватися без забезпечення, тобто бути бланковим. На думку Л. Калініченко [89, с. 199], хоча овердрафтний кредит і наділений масою переваг (швидка процедура отримання, відсутність цільового характеру та забезпечення, можливість здійснення виплат з поточного рахунку), проте він не позбавлений певних вад, серед яких завищені процентні ставки та необхідність погашення заборгованості у досить короткий строк. Процент за користування овердрафтним кредитом визначається кожним банком самостійно, він може бути фіксованим або плаваючим, залежати від терміну та валюти кредиту.

У загальному вигляді комерційна іпотека становить фінансування придбання комерційної нерухомості під заставу об'єкта [155]. Змістовність комерційної іпотеки полягає в тому, що об'єкт кредиту є його забезпеченням. Предметом комерційної іпотеки виступає нерухомість, що може акумулювати дохід, а також передбачає наявність ринку оренди. Стосовно кредитування комерційної нерухомості, то, за даними інформаційного джерела [277], процентні ставки за кредитами під заставу комерційної нерухомості у національній валюті перебувають у діапазоні від 17 (для кредитів строком на 1 рік) до 28 % (для кредитів строком на 10 років); для іноземної валюти від 12 (для кредитів строком на 3 роки) до 14 % (для кредитів строком на 7 років).

Актуальними сьогодні є технології солідарного та венчурного кредитування, які, на жаль, поки що в Україні не використовуються. Щодо солідарного (або групового) кредитування, то рішення в цьому типі кредитування залежать від інформації, зібраної на основі довгострокових контактів з підприємствами, які є потенційними позичальниками. Ця інформація має не тільки фінансовий або операційний характер вона стоїть за репутацією фірм та їх власників. Кредитні виплати зазвичай здійснюються відповідно до затвердженої кредитної лінії та доцільні для фінансування потреб малого та середнього бізнесу [298, с. 24].

Венчурний кредит є засобом залучення необхідних коштів для розвитку стартапів – компаній, які не мають достатніх коштів або прагнуть бути більш гнучкими. Зазвичай венчурний кредит надається на строк до трьох років із можливістю для кредитора придбати акції компанії позичальника у майбутньому та передбачає забезпечення у вигляді активів компанії. Переваги венчурного кредитування для інвестора (банку) полягають у поступовому зростанні вартості бізнесу позичальника за рахунок отриманих коштів для стартапу, що знижує ймовірність його дефолту та збільшує ринкову вартість акцій компанії. Окрім цього венчурне кредитування не передбачає оцінювання кредитоспроможності позичальника на стадії видачі кредиту, що значно спрощує кредитний процес.

Проблема фінансування малого та середнього бізнесу потребує від підприємств пошуку нових нестандартних засобів залучення коштів. Наразі активно розвивається ринок P2B-кредитування, який є одним з інструментів краудфандингу, детальну характеристику якого надано у підрозділі 1.4. Концепція P2B-кредитування доволі проста: для залучення необхідного фінансування корпоративні клієнти використовують спеціально створені Інтернет-платформи, які знаходяться у власності небанківських фінансових організацій або банків, і залучають інвестиції приватних осіб або інших суб'єктів господарювання. Ринок P2B-кредитування постійно зростає, та, як вважають деякі експерти [213; 297], становить серйозну загрозу для традиційного кредитування. За кордоном великі банки вже долучилися до ринку P2B-кредитування; серед них активними гравцями є Bank of Suzhou, Westpac, Santander, UnionBank та GoldmanSachs. Незважаючи на це в Україні існує тільки одна установа, яка вже впровадила іноземний досвід видачі P2B-кредитів у власну практику – ПАТ "Приватбанк" [286].

Серед інновацій у бізнес-процесі корпоративного кредитування слід виокремити створення так званих "кредитних фабрик", які вже зарекомендували себе як прогресивна технологія організації кредитного процесу з високим рівнем операційної ефективності. Характерною рисою моделі є об'єднання стандартних продуктів і процедур у кредитуванні малого та середнього бізнесу та інноваційних рішень у IT-сфері. У рамках моделі технологія кредитування малого та середнього бізнесу складається зі стандартних процедур: контакт з клієнтом та інтерв'ю; заявка на отримання кредиту; польові дослідження; оцінювання кредиту, затвердження та надання кредиту; моніторинг і погашення позики. Ця технологія дозволяє досягти значної економії часу (з 7 до 2 днів тільки на розгляд кредитної заявки) та скорочення переліку ланок управління, які беруть участь у кредитному процесі (з 10 до 4) [136; 298].

За результатами аналізу світового досвіду впровадження фінансових інновацій у кредитні операції було проаналізовано банківські нововведення у депозитних продуктах для фізичних осіб, які складають резерви забезпечення фінансової стійкості банків другої та третьої груп (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Інноваційні депозитні продукти для фізичних осіб
(авторами складено на основі [77; 125; 140; 161; 166; 277; 294])

Фінансові інновації	Сутність	Світовий досвід	Вітчизняний досвід
1	2	3	4
Технологічні фінансові інновації			
Відкриття депозиту онлайн	Включає або тільки оформлення заявки на депозит у режимі онлайн, або відкриття депозитного рахунку та розміщення коштів на ньому у дистанційному режимі, або поповнення вже відкритого депозитного рахунку без відвідування банку	Існує на ринку	Дуже поширена (ПАТ "Альфа-Банк", ПАТ "Укресімбанк", ПАТ "Банк Кредит Дніпро" та інші)
Продуктові інновації			
Депозити змішаного типу (money market account)	Розміщення коштів на фінансовому ринку на короткостроковий період у формі інвестицій з невисоким ступенем ризику та можливістю здійснення клієнтом обмеженої кількості операцій списання коштів без втрати процентів	Існує на ринку	Не існує на ринку

1	2	3	4
Прем'єр – рахунки (за технологією Private Banking)	Поєднання депозитних операцій з операціями за розрахунковими та кредитними операціями та надання різноманітних знижок на банківські послуги	Існує на ринку	Не існує на ринку
Індексовані депозити	Депозити, які прив'язані до вартості певного фінансового інструменту; дають змогу вкладнику отримати дохід у вигляді процентів за депозитом і додаткову вигоду від вартості будь-якого фінансового інструменту	Існує на ринку	Частково використовується (ПАТ "БТА Банк", ПАТ "ОТП Банк")
Комбіновані депозити	Депозити, які є комбінацією вкладних рахунків і програм страхування	Існує на ринку	частково використовується (ПАТ "Промінвестбанк")
Мультивалютні вклади	Депозити, які передбачають зберігання коштів у різних валютах	Існує на ринку	Дуже поширена (ПАТ КБ "Приватбанк")
"Золоті депозити"	Депозити із прив'язкою до ціни дорогоцінного металу, проценти за якими нараховуються в золоті, а виплачуються у національній валюті за курсом НБУ	Існує на ринку	Дуже поширена (АТ "Укресімбанк", ПАТ "Юнекс Банк")
Субрахунки, прив'язані до головного депозиту	Відкриття різних за метою рахунків, які прив'язані до головного депозиту без необхідності сплачувати комісійні за кожним з них	Існує на ринку	Не існує на ринку
Фінансові інновації у бізнес-процесах			
Рахунки з елементами гейміфікації	Депозитні продукти, які передбачають отримання певних бонусів за умов дотримання встановлених умов договору	Існує на ринку	Дуже поширена (ПАТ "Укресімбанк", ПАТ "Промінвестбанк" та інші)

Інформація, наведена у табл. 2.8, свідчить про те, що не всі перспективні світові тренди із залучення коштів приватних осіб на депозитні рахунки активно підтримуються в Україні. Серед технологічних інновацій лідером є технологія відкриття депозитних рахунків онлайн, яка досить тривалий час використовується у західній банківській практиці. Українські банки нещодавно відкрили для себе переваги цієї технології та активно рекламують послугу на офіційних сайтах.

Як зазначено у [277], переваги онлайн-депозитів як для банків, так і для клієнтів є очевидними. Відтак, розміщуючи кошти онлайн, банки оптимізують процеси, пов'язані з обслуговуванням і супроводом клієнта

у відділеннях, і формують додаткові конкурентні переваги у боротьбі за нових клієнтів. Клієнти отримують змогу економити час на відвідуванні відділень банків або додаткові прибутки у вигляді підвищених процентів або бонусів за відкриття депозиту за допомогою Інтернет-банкінгу. Слід відзначити досвід АТ "Тінькофф банк", діяльність якого повністю побудована на дистанційному обслуговуванні клієнтів стосовно відкриття та ведення депозитних рахунків. Весь процес відбувається без фізичного відвідування клієнтом банку, навіть банківські картки доставляються вкладнику поштовим переказом або кур'єром, що надає змогу банку значно скорочувати адміністративні витрати. Однак можна погодитись з авторами праці [294], які стверджують, що створення онлайн-сервісу з відкриття депозитних рахунків є доволі витратним, адже вимагає створення спеціального програмного забезпечення, що може звести до мінімуму ефект від цієї інновації.

На думку вітчизняних економістів [140; 161], у часи фінансово-економічної кризи доцільним є використання депозитів змішаного типу – без розмежування їх на певні типи (до запитання, ощадні, строкові). Це дає можливість позичальнику зберігати кошти під дещо нижчий процент, вкладати частину коштів у короткострокові інвестиції з невисоким рівнем ризику або із гнучким режимом користування. Іноземний досвід свідчить про те, що результатом застосування депозитів змішаного типу є скорочення процентних витрат банку, оптимізація депозитного портфеля, розширення клієнтської бази та підтримання лояльності наявних клієнтів.

Останнім часом вітчизняні банки приділяють значну увагу пошуку персонального підходу до кожного клієнта, який би відрізнявся високим рівнем якості обслуговування та комплексним підходом до вирішення фінансових проблем у рамках концепції Private Banking. Як зазначає колектив авторів [99, с. 20], спектр пропозицій у рамках Private Banking є вражаючим – від фінансового консультування до розроблення спеціальних продуктових пропозицій, які відповідають персональним фінансовим потребам клієнтів. У рамках цієї концепції на західному ринку банківських послуг з'явився депозитний продукт для фізичних осіб з особливим статусом – так звані "прем'єр-рахунки", унікальність яких полягає у комбінації різноманітних банківських продуктів у єдиний пакет для клієнтів VIP-класу. За класифікацією фінансових інновацій прем'єр-рахунки можна віднести до комбінаторних фінансових інновацій радикального типу.

Складні банківські депозитні продукти нового покоління (структуровані, комбіновані та мультивалютні депозити) вже зарекомендували себе як високоефективні та широко використовуються західними та вітчизняними фінансово-кредитними установами.

Стосовно індексованих (або інвестиційних) вкладів як інноваційного засобу збереження та примноження коштів слід зауважити, що наразі тільки деякі українські банки, зокрема ПАТ "БТА Банк" і ПАТ "ОТП Банк", надають змогу приватним особам розширити їх можливості щодо розміщення вільних коштів. Так, головною перевагою індексованого депозиту в ПАТ "БТА Банк", прив'язаного до курсу іноземної валюти, є захист коштів вкладників від валютних коливань. ПАТ "ОТП Банк" розробив депозитний продукт під назвою "Подвійний+", особливістю якого є поєднання класичного вкладу з функцією примноження капіталу та інвестиційної стратегії розміщення коштів у інвестиційному фонді з метою захисту капіталу та використання потенціалу вітчизняного фондового ринку. Погоджуючись із думкою Н. Пантелеєвої [166, с. 85], слід розглядати впровадження індексованих депозитів у практику банків як сприяння диверсифікації їх продуктових портфелів і переосмисленню сутності банківського бізнесу.

Іншим прикладом структурованих депозитних продуктів є комбіновані вклади, які включають елементи страхування. Як правило, за цим видом депозитів банк перераховує проценти на вклад на накопичувальний рахунок страхової компанії, на якому акумулюються кошти на страхування життя або на страхування у разі виїзді за кордон [125, с. 3]. Як було з'ясовано, співпраця банків і страхових компаній є вигідною для обох партнерів, проте фінансові труднощі, які можуть виникнути в однієї зі сторін, можуть значним чином вплинути на діяльність партнерської установи.

Одним з найрозповсюдженіших видів структурованих депозитів є мультивалютні вклади, які вже стали активним інструментом захисту вкладів населення від можливих коливань на валютному ринку. Такий банк, як ПАТ КБ "Приватбанк", пропонує депозитні рішення із комбінацією трьох і більше валют. Це дозволяє клієнту протягом часу дії депозитного договору змінювати пропорцію між частинами коштів у різних валютах для уникнення збитків від змін валютного курсу. Зазвичай проценти за цими вкладками є значно нижчими, проте ризик втрат для клієнта є мінімальним. Головною перевагою для клієнта є те, що він має можливість самостійно або за допомогою послуг банку розробляти власну інвестиційну стратегію.

З точки зору Ю. Заборовець [77, с. 208], мультивалютні вклади є однією з найперспективніших фінансових інновацій, які слід упровадити у діяльність банку.

В умовах низького рівня довіри з боку вкладників до банківської системи, викликаного девальвацією національної валюти та високим рівнем інфляції, цікавими з наукової точки зору є так звані "золоті депозити". Високий попит на золото у часи фінансово-економічної кризи сприяє зростанню попиту на вклади у готівкове або безготівкове золото. Як інформує джерело [277], сьогодні українські банки пропонують власним клієнтам можливість розмістити кошти або на готівковому "золотому депозиті", який передбачає купівлю клієнтом золотого зливку, який після завершення строку дії договору повертається власнику задля подальшого депонування у іншій банківській установі; або на безготівковому депозиті, за умови якого власник матиме змогу отримати кошти після завершення строку дії договору – в національній валюті. Недоліком першого типу депозитів для клієнтів є труднощі, пов'язані із переведенням депозиту в інший банк, саме тому доцільним є оформлення цього депозиту на короткий строк. Стосовно безготівкового "золотого депозиту", то сьогодні його пропозиція на ринку є обмеженою.

Однією з найперспективніших фінансових інновацій серед західних теоретиків і практиків визнано створення пулу субрахунків, прив'язаних до головного депозитного рахунку. Як вважають експерти [317; 320], упровадження цієї фінансової інновації у діяльність банків може стати новим якісним кроком у зміні концепту введення роздрібного банківського бізнесу, який сприятиме нарощуванню обсягів і тривалості збереження середніх депозитних залишків, оптимізації процентної політики банків. Означений депозитний продукт є корисним для клієнтів, адже із його допомогою вони зможуть більш ефективно контролювати власні грошові потоки та примножувати власний капітал.

Щодо інновацій у бізнес-процесах, то найперспективнішим сьогодні можна вважати додавання елементів гейміфікації до банківських депозитних продуктів. На вітчизняному ринку банківських послуг можна знайти продуктові депозити, які надають змогу отримати бонуси у вигляді подарунків або підвищених додаткових ставок. Примітною є кооперація ПАТ "Укрексімбанк" із торгівельними мережами щодо створення депозитних продуктів із можливістю отримати призові сертифікати шляхом проведення лотереї.

Отже, у ході дослідження визначено пріоритетні напрями впровадження фінансових інновацій у групи банків із різним рівнем фінансової стійкості. Установлено, що для підвищення рівня фінансової стійкості банкам із низьким рівнем необхідно розробляти та впроваджувати фінансові інновації у кредитування корпоративних клієнтів; банкам, які мають потенціал фінансової стійкості необхідно розробляти фінансові інновації у сфері депозитних операцій для приватних осіб. Результати аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду дозволили виокремити найперспективніші види фінансових інновацій, впровадження яких у діяльність українських банків сприятиме активізації резервів нарощування їх фінансової стійкості.

Розділ 3

Вибір інструментів фінансового інжинірингу для забезпечення фінансової стійкості банку

3.1. Вибір виду фінансової інновації залежно від рівня фінансової стійкості та стадії життєвого циклу банку

Особливої актуальності сьогодні набувають питання, пов'язані із упровадженням інноваційних банківських продуктів і послуг відповідно до особливостей розвитку фінансово-кредитних установ, а саме – стадії їх життєвого циклу та поточного рівня фінансової стійкості.

У загальному вигляді крива життєвого циклу банку характеризується п'ятьма періодами діяльності: становлення; зростання; стабілізація; спад; ліквідація.

Аналіз сучасних наукових праць дозволяє дійти висновку, що питання ідентифікації розташування банку на кривій життєвого циклу розкриті недостатньою мірою. Відтак, методики визначення етапу розвитку банку представлені у невеликій кількості праць іноземних і вітчизняних авторів. Відмінністю підходу, запропонованого у праці В. Дікінсона [300], є застосування динаміки грошового потоку для розмежування восьми стадій на кривій життєвого циклу організації. Автор пропонує визначати етап розвитку організації за ознакою грошового потоку від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Незважаючи на унікальність запропонованого підходу, наявність виокремлених автором перехідних

стадій із мінливою ознакою грошового потоку ускладнює ідентифікацію стадії життєвого циклу організації. Іншими прихильниками цього підходу є С. Леонов, Д. Олексіч [126] і О. Гудзь [58], які вважають, що кумулятивний грошовий потік має бути головним критерієм для оцінювання вартості у процесі його життєдіяльності, однак автори не враховують динаміку грошового потоку банку, беручи за увагу лише його статичну оцінку.

Логічною з наукової точки зору є методика визначення етапу розвитку банку, запропонована у праці [252]. Науковці пропонують визначати етап розвитку банку через його віднесення до однорідної групи за критеріями темпів зростання частки банку на ринку (питомої ваги активів банку у загальній сумі активів банківської системи), сукупного доходу банку та витрат на персонал. Можна погодитись із науковцями стосовно вибору саме цих показників у якості індикаторів етапу розвитку банку, оскільки за такими коефіцієнтами можна проаналізувати динаміку нарощування або зменшення масштабів діяльності банку та її ефективність. Обмеженням запропонованого підходу є те, що автори не використовують критерій динаміки чистого грошового потоку банку, який, у свою чергу, є індикатором фінансової успішності бізнесу, його стану та майбутніх перспектив розвитку [32, с. 33].

Узагальнення наведених підходів дає змогу запропонувати удосконалення усталеної методики визначення стадії життєвого циклу банку через застосування комбінації критеріїв темпів зростання ринкової частки банку, його сукупного доходу, витрат на персонал, чистого грошового потоку та здійснення двокрокової кластеризації. Такий підхід дозволить на першому кроці виявити ті установи, які перебувають на перехідній стадії, а на другому – віднести банк до однорідної групи установ за стадією його життєвого циклу (зростання, стабілізація та спад).

Як вхідну інформацію для побудови моделі використано дані фінансової звітності банків України станом на 01.01.2015 і 01.01.2016 рр. На основі фінансових показників ринкової частки, доходів, витрат на персонал та чистого грошового потоку обчислено їхній темп зростання (табл. Д.1 додатка Д).

Практичне застосування розробленого підходу доцільно здійснювати за такими етапами.

1. Виключення із вибірки банків, які знаходяться на стадії зародження та ліквідації. Реалізації запропонованого наукового підходу повинен

передувати етап виключення банків, які перебувають на граничних стадіях. Це є необхідним для забезпечення точності результатів аналізу, адже, як правило, фінансова інформація "молодих" банків (банки, які функціонують не більше 1 року) та тих, які зазнають стану ліквідації, або тих, у які введено тимчасову адміністрацію, є недостатньою або застарілою для цілей дослідження.

Виключено перехідні банківські установи, які знаходяться на стадії зародження – ПАТ "Кристалбанк" і ПАТ "Перехідний Банк "РВС Банк", які були створені нещодавно у процесі виведення з ринку неплатоспроможних банків. Також з вибірки були вилучені банки, які знаходились у стані ліквідації та ті, в які було введено тимчасову адміністрацію, станом на 01.01.2016 р. До їх переліку віднесено ПАТ КБ "Фінансова ініціатива", АТ "Родовід банк", ПАТ "КБ "Хрещатик" і ПАТ "Банк "Юнісон".

2. Розрахунок показників, які виступають у ролі критеріїв для подальшої кластеризації банків. Цей етап передбачає виконання таких дій:

2.1) розрахунок темпу зростання ринкової частки банку, його сукупного доходу, витрат на персонал і чистого грошового потоку.

У дослідженні використано методика розрахунку чистого грошового потоку банківського бізнесу [32, с. 33]:

$$\text{ЧГП} = \text{ЧПД} + \text{ЧКД} + \text{ТР} + \text{ІД} + \text{ЧІД} + \text{ДСА} - \text{П} - \text{АВ} - \text{ДРП}, \quad (3.1)$$

де ЧГП – чистий грошовий потік банківського бізнесу;

ЧПД – чистий процентний дохід;

ЧКД – чистий комісійний дохід;

ТР – чистий результат від торговельної діяльності;

ІД – інший операційний чистий дохід;

ЧІД – чистий інвестиційний дохід;

ДСА – дохід від раніше списаних активів;

АВ – адміністративні та інші операційні витрати без урахування амортизації;

ДРП – результат переоцінки активів і зобов'язань банку;

П – податки та збори, які зменшують чистий прибуток банку.

Показник чистого грошового потоку, обчислений за наведеною методикою, на наш погляд, найкращим чином ураховує усі вхідні та вихідні грошові потоки банку за певний період часу, а отже, є достатньо інформативним для досягнення мети дослідження;

2.2) стандартизація розрахованих показників. У кластерному аналізі розбиття на групи суттєво залежить від абсолютних значень вихідних даних. Цю проблему вирішують за допомогою нормування (стандартизації), яка приводить значення всіх перетворених змінних до єдиного діапазону. Стандартизацію обчислених фінансових показників було проведено у програмному середовищі *Statistica 10* у модулі Data із використанням функції Standardize;

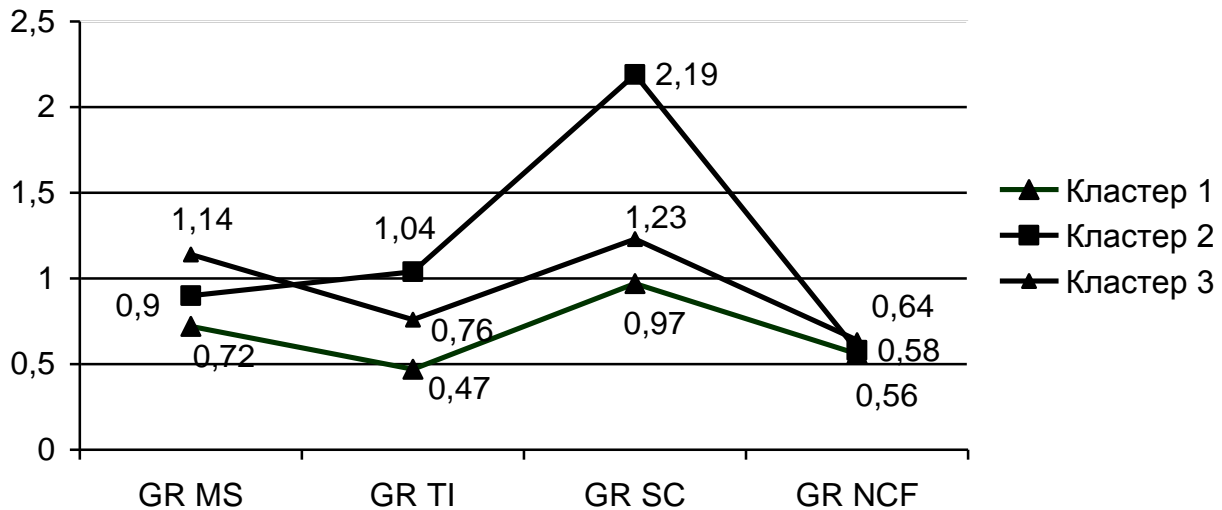
2.3) перевірка на мультиколінеарність. В якості однієї з причин неадекватних результатів застосування кластерного аналізу виділяють мультиколінеарність вихідних даних. На практиці про наявність сильної мультиколінеарності судять за матрицею парних коефіцієнтів кореляції, значення яких за модулем перевищує відмітку 0,8 за шкалою Чеддока. Результати перевірки показників на мультиколінеарність довели відсутність тісного кореляційного зв'язку між обраними критеріями для кластеризації. Таким чином підтверджено висунуте припущення щодо їх інформаційної значущості.

3. Двокрокова кластеризація банків на групи за стадією їх життєвого циклу. Процедурі покрокової кластеризації доцільно здійснювати поетапно:

3.1) виявлення банків, які знаходяться на перехідних стадіях, за допомогою методу одноканального зв'язку (найближчого сусіда, Single linkage). Сутність цього методу кластеризації полягає у тому, що він дозволяє у процесі групування виокремити монокластери (кластери з одним або двома елементами), які за своєю сутністю є викидами або аномаліями у вибірці.

Результати кластеризації банків методом одноканального зв'язку показали присутність монокластерів. Виключення таких банків-викидів, як ПАТ "А-Банк", ПАТ "МІБ", ПАТ "Юнекс банк", ПАТ "Кредобанк", ПАТ "Новий", ПАТ "АП банк", ПАТ "Ощадбанк", ПАТ "Укрексімбанк", ПАТ "ПтБ", дозволить підвищити якість і точність результатів кластеризації у подальшому;

3.2) групування банків за стадією життєвого циклу методом Уорда (Ward's method). Головною перевагою методу Уорда є те, що з його допомогою утворюються цільні кластери, які якнайкраще відтворюють реальне розбиття сукупності на групи об'єктів [237]. Отримані результати кластеризації методом Уорда дають змогу виокремити три групи банків, які відрізняються одна від одної за кількістю об'єктів і за значенням середніх, поданих на рис. 3.1.

Умовні позначення: GR TI – темп зростання сукупних доходів банку; GR SC – темп зростання адміністративних витрат банку; GR MS – темп зростання ринкової частки банку; GR NCF – темп зростання чистого грошового потоку банку

Рис. 3.1. Середні значення фінансових показників у кластерах банків
(авторська розробка)

Отримані значення середніх у кожному кластері (див. рис. 3.1) дозволяють зробити такі висновки:

кластер 1 – банки, які знаходяться на стадії спаду. Динаміка всіх показників діяльності цих банків є негативною, що свідчить про поступове зменшення обсягів їхніх операцій, втрату ринкової частки, збитковість діяльності та зменшення обсягів коштів, які інвестуються в розширення банківського бізнесу;

кластер 2 – установи на стадії зростання, адже їх діяльність характеризується агресивним нарощуванням частки ринку та великими витратами на персонал, пов'язаними із розвитком їх філіальної мережі. Частка ринку цих банків є невеликою, а чистий грошовий потік зростає повільними темпами, проте темпи зростання їх сукупних доходів та адміністративних витрат говорять про нарощування масштабів діяльності;

кластер 3 – банки, які перебувають на стадії стабілізації, що підтверджується стабільними темпами нарощування їх ринкової частки та виваженою кадровою політикою. Головною метою банків на цій стадії є не отримання надприбутків, а зростання вартості. Як було зазначено,

чистий грошовий потік на цій фазі може коливатися, що пов'язано із кон'юнктурою ринку. Ці установи мають сформовану клієнтську базу та репутацію надійних і стабільних банків.

4. Перевірка правильності кластеризації банків на основі дискримінантного аналізу. На цьому етапі необхідно здійснити перевірку якості проведеної кластеризації та побудувати дискримінантні функції для кожної стадії життєвого циклу банку:

4.1) виявлення та виправлення помилок у кластеризації здійснюється через побудову класифікаційної матриці, яка відображає процент правильно розподілених банків за кожною стадією та розрахунок відстаней Махаланобіса для хибно кластеризованих банків.

Процент неправильно класифікованих банків у кожному кластері був виявлений за допомогою дискримінантного аналізу, а за допомогою розрахунку апостеріорних ймовірностей та відстаней Махаланобіса хибно класифіковані об'єкти було віднесено до правильних груп. Результати первинної кластеризації та кластеризації після дискримінантного аналізу наведені у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Результати первинної кластеризації та кластеризації після дискримінантного аналізу (авторська розробка)

Групи	Процент правильно класифікованих банків	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3
Первинна кластеризація				
Кластер 1	92	31	0	4
Кластер 2	57.14	2	6	4
Кластер 3	84.10	4	1	30
Усього	86.14	37	7	38
Кластеризація після дискримінантного аналізу				
Кластер 1	98.15	34	0	1
Кластер 2	100	0	12	0
Кластер 3	90.48	4	0	31
Усього	95.05	38	12	32

Як можна побачити з даних табл. 3.1, якість кластеризації значно покращилась після її перевірки методом дискримінантного аналізу. Так, процент правильно класифікованих банків у кластері 1 збільшився до 98,15 %, у кластері 2 – до 100 %, у кластері 3 – до 90,48 %. Таким чином, було встановлено, що у кластері 1 (спад) знаходиться 35 банків, у кластері 2 (зростання) – 12, у кластері 3 (зрілість) – 35. Деталізована інформація щодо банків – членів кожного кластеру подана у табл. Д.2 додатка Д. 3 огляду на те, що велика кількість установ сьогодні знаходиться на стадії спаду, можна зробити висновок про низький рівень стабільності банківської системи України та необхідність розроблення негайних заходів щодо її оздоровлення. Проте майже половина банків фінансово стабільні, що є свідченням наявності міцного функціонального потенціалу, який характеризується стійкою ресурсною базою, необхідною для реструктуризації національної банківської системи;

4.2) побудова дискримінантних функцій для віднесення нових банків-елементів до однорідної групи. Основною метою дискримінації є знаходження такої лінійної комбінації дискримінантних змінних, яка б оптимально розділила розглянуті групи. Основна ідея побудови дискримінантних функцій – визначити, чи відрізняються сукупності за середнім будь-якої змінної (або лінійної комбінації змінних); надалі використовувати цю змінну, щоб для нових членів передбачити їх приналежність до тієї чи іншої групи.

Дискримінантна функція має такий загальний вид [237]:

$$h_k = b_{k0} + b_{k1}X_1 + b_{k2}X_2 + \dots + b_{kp}X_p, \quad (3.2)$$

де h_k – значення функції для класу;

k і b_{k1} – коефіцієнти, які необхідно встановити.

Отже, об'єкт належить до класу із найбільшим значенням (h_k). Отримані класифікаційні функції для кожного кластеру банків мають такий вигляд:

кластер 1 (стадія спаду):

$$-9,73 + 14,26X_1 - 7,27X_2 + 6,64X_3 + 7,9X_4; \quad (3.3)$$

кластер 2 (стадія зростання):

$$-22,09 + 13,21X_1 - 3,65X_2 + 12,87X_3 + 7,12X_4; \quad (3.4)$$

кластер 3 (стадія стабілізації):

$$-17,44 + 21,10X_1 - 7,56X_2 + 7,59X_3 + 8,72X_4. \quad (3.5)$$

Слід пояснити, що в отриманих класифікаційних функціях у якості факторів X_i виступають фінансові показники темпів зростання сукупних доходів (X_1), адміністративних витрат (X_2), ринкової частки (X_3) і чистого грошового потоку банку (X_4).

Використання побудованих у ході дискримінантного аналізу функцій дозволить у майбутньому із високим рівнем ймовірності визначати клас нового елементу – банківської установи, яка з'явиться на ринку.

5. Вибір об'єкта-репрезентанта у кожному кластері методом "центра ваги". Ця процедура згідно з запропонованою технологією оцінювання фінансової стійкості, виявлення резервів та інструментів її забезпечення (див. рис. 2.1) є необхідною для демонстрації, яким чином доцільно обирати вид фінансової інновації з огляду на рівень фінансової стійкості установи та стадію її життєвого циклу. Застосування методу "центра ваги" надало можливість обрати банки-репрезентанти у кожному кластері. На їх прикладі було сформульовано рекомендації щодо впровадження конкретних видів фінансових інновацій для забезпечення належного рівня фінансової стійкості обраних банків.

За результатами розрахунку сумарних евклідових відстаней між елементами кожного кластеру встановлено, що репрезентантом у кластері 1 (спад) є ПАТ "Мета Банк", у кластері 2 (зростання) – ПАТ "АКБ "Конкорд", у кластері 3 (стабілізація) – ПАТ КБ "Центр". Відповідно до результатів попереднього дослідження означені репрезентанти мають такі рівні фінансової стійкості: ПАТ "Мета Банк" – середній (0,343), ПАТ "АКБ "Конкорд" – високий (0,354), ПАТ КБ "Центр" – середній (0,350).

На рис. 3.2 подані етапи реалізації методичного забезпечення вибору фінансової інновації у банку залежно від стадії ЖЦБ і рівня його фінансової стійкості.

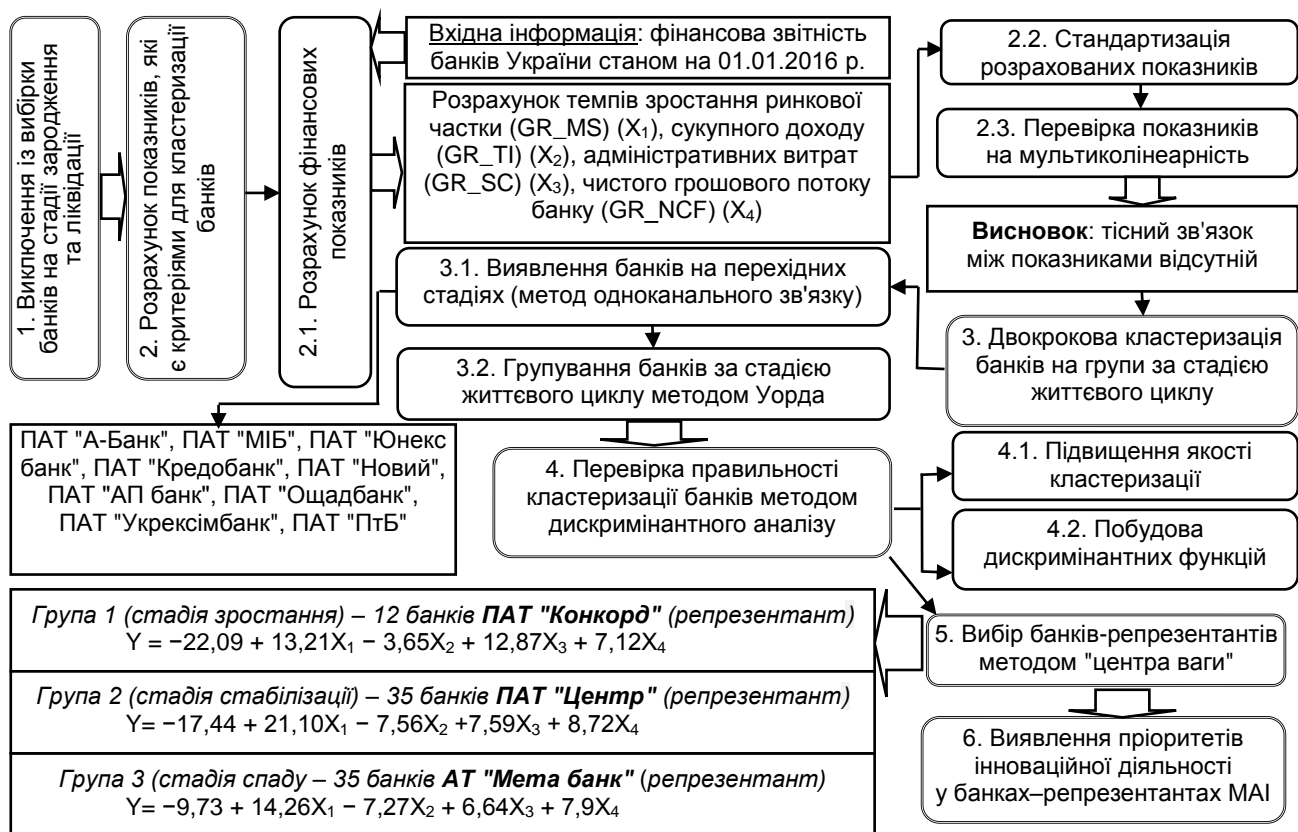

Рис. 3.2. Методичне забезпечення вибору виду фінансової інновації залежно від рівня фінансової стійкості та стадії життєвого циклу банку (авторська розробка)

На прикладі визначених банків-репрезентантів у кожному кластері можна запропонувати впровадження конкретних видів фінансових інновацій для кожної стадії ЖЦБ і відповідного рівня фінансової стійкості, базуючись на інформації на рис. 3.2. Практичне використання розроблених методичних рекомендацій дозволило визначити напрями інноваційної діяльності та конкретні види фінансових інновацій для кожної з груп банків за рівнем фінансової стійкості та стадією ЖЦБ (рис. 3.3).

Відтак, якщо установа має середній або високий рівень фінансової стійкості на стадії зростання (як, наприклад, ПАТ "АКБ "Конкорд"), то їй можна порекомендувати конструювати або радикальні, або модифіковані депозитні продукти для фізичних осіб. Зрілим банкам, діяльність яких є стабільною, а становище стійким, (як у ПАТ КБ "Центр"), необхідно розкривати власний інноваційний потенціал шляхом упровадження точкових або системних змін у продуктивний пакет або у бізнес-процеси депозитного обслуговування індивідуальних клієнтів.

Рівень фінансової стійкості	Високий (0,3503; 1]	ПАТ "Атб Конкорд"	ПАТ "Сітібанк", ПАТ "Банк Січ", ПАТ АБ "Радабанк", АТФ "ТАСкомбанк", ПАТ КБ "ПриватБанк"	ПАТ "Перший Український Міжнародний Банк", ПАТ "АгроКомБанк", ПАТ "Перший Інвестиційний Банк", ПАТ Банк "ТРАСТ", ПАТ "Алекс-Банк"	Депозитні операції для фізичних осіб
	Середній (0,2644; 0,3503]	ПАТ КБ "Грант", ПАТ АКБ "Аркада", ПАТ "Дойче Банк ДБУ", ПАТ "Банк Народний Капітал", ПАТ "Укрсоцбанк", ПАТ "Артем-Банк", ПАТ "Класикбанк", ПАТ "Фінексбанк", ПАТ "Банк Альянс"	ПАТ "Мотор-Банк", ПАТ "Кредитвест Банк", ПАТ "Банк Восток", ПАТ "ПроКредитБанк", ПАТ "УкрСиббанк", ПАТ "Сітібанк", ПАТ "ПФБ", ПАТ "ВіЕс Банк", ПАТ "Асвіо Банк", ПАТ "Укргазбанк", АТ "Укрбудінвестбанк", АКБ "Львів", ПАТ "ІНГ Банк Україна", ПАТ "Банк Михайлівський", ПАТ КБ "Центр" , ПАТ "Кредит Європа Банк", ПАТ "Банк Український капітал", ПАТ "Марфін Банк", ПАТ "КСГ Банк", ПАТ "Креді Агріколь Банк", ПАТ "Райффайзен Банк Аваль", ПАТ "Банк інвестицій та заощаджень", ПАТ АБ "Південний", ПАТ "Полікомбанк", ПАТ "Мегабанк", ПАТ "Євробанк", ПАТ "Місто банк", ПАТ "Альфа-Банк"	ПАТ "Промінвестбанк", ПАТ "ВТБ Банк", ПАТ "НЕОС", ПАТ "Ідея Банк", ПАТ "Універсал Банк", ПАТ "Дочірній банк Сбербанку Росії", ПАТ "БМ Банк", ПуАО "Фідобанк", ПАТ "Банк Кредит Дніпро", ПАТ "Оксі Банк", ПАТ КБ "Інвестбанк", ПАТ "Полтава-банк", ПАТ "Фінбанк", ПАТ "КомІнвестБанк", ПАТ "Регіон-Банк", АБ "Кліринговий дім", ПАТ "Фортуна-банк", АТ "Банк Богуслав", ПАТ "Кредит Оптіма Банк", ОАО КБ "Глобус", ПАТ "Діві Банк"	Державні резерви фінансової стійкості Депозитні операції для фізичних осіб
	Низький (0; 0,2644]	ПАТ "Банк ¾", ПАТ "Банк Авангард"	ПАТ "Банк Фамільний", ПАТ КБ "Правекс-Банк", ПАТ "Діамантбанк"	ПАТ "Піреус Банк МКБ", ПАТ "ОТП Банк", ПАТ "Форвард банк", АТ "Метабанк" , ПАТ "БТА Банк", ПАТ АБ "Експрес-Банк", ПАТ "АКБ Траст-капітал", ПАТ "Вернум Банк"	Кредитування юридичних осіб
	Становлення	Зростання	Стабілізація	Спад	Ліквідація
	Стадія життєвого циклу банку				

Рис. 3.3. Результати апробації методичного забезпечення вибору фінансової інновації у банку (авторська розробка)

Тим банкам, які на стадії стабілізації відчують сигнали погіршення діяльності, доцільно проводити системний реінжиніринг узвичаєних бізнес-процесів.

На прикладі ПАТ "Мета Банк" можна порекомендувати установам, які перебувають на стадії занепаду, проте мають потенціал фінансової стійкості, розробляти процесні фінансові інновації у сфері кредитного обслуговування корпоративних клієнтів.

Запропоноване методичне забезпечення вибору фінансової інновації побудоване на ідентифікації стадії життєвого циклу банку за допомогою сукупності показників, які найкращим чином відображають тенденції у функціонуванні банку на кожному етапі його розвитку. Однак вибір конкретного інструменту фінансового інжинірингу не може базуватися лише на кількісних критеріях. Необхідне врахування поглядів експертів щодо відповідності того або іншого виду фінансової інновації цілям і завданням фінансового менеджменту на поточній стадії життєвого циклу банку.

3.2. Теоретичне підґрунтя для визначення пріоритетів інноваційної діяльності банку

У попередніх підрозділах було зроблено висновок, що забезпечення фінансової стійкості банку має стати одним з пріоритетних завдань менеджменту на кожному з етапів його розвитку. Інструменти, дія яких спрямована на забезпечення бажаного рівня фінансової стійкості, мають бути добре підібрані та відповідати поточному рівню фінансової стійкості банку та стадії його життєвого циклу. Від того, який потенціал фінансової стійкості має банк та яка тенденція спостерігається у його діяльності, залежить вибір конкретного інструменту фінансового інжинірингу – фінансової інновації, адже кожен з її видів має на меті досягнення різних цілей та виконання різнопланових завдань, які не повинні суперечити загальній стратегії розвитку фінансової установи.

Інноваційній активності належить визначальне місце у менеджменті банку як одній із складових управління його життєвим циклом. Завдяки інноваціям менеджмент банку може впливати на трансформаційні процеси у діяльності банку та сприяти формуванню конкурентних переваг. Процес вибору конкретного виду інновації для її імплементації супроводжується рядом інвестиційних рішень, які найчастіше пов'язані із значними

ризиками. Від того, наскільки правильно визначені критерії ефективності фінансової інновації та наскільки вдалою є система показників для її оцінювання, залежить успіх реалізації інноваційної стратегії банку. Для досягнення позитивного ефекту від реалізації фінансової інновації необхідно обрати такі критерії ефективності фінансової інновації, які б відображали повноту використання її функціонального потенціалу, та розробити якісну систему експертизи та відбору інноваційних проектів за цими критеріями.

У наукових працях таких вчених, як А. Аюпов [6], Р. Гільманова [46], Є. Грішина [55], О. Зверев [82], В. Котковський [110], А. Кравець [115], А. Науменко [157], Н. Пантелєєва [167; 284] І. Фролова [199], К. Шубін [209], Г. Шульженко [210], С. Єгоричева [70; 71], С. Діденко [191] та інші, – розкрито різні підходи до оцінювання ефективності фінансових інновацій. Однак така розбіжність між поглядами вчених значно ускладнює технологію експертизи інноваційних проектів, актуалізуючи необхідність удосконалення окремих елементів оцінного апарату. На рис. 3.4 подана узагальнена схема результатів аналізу наукової літератури з питань оцінювання ефективності фінансових інновацій у банку, яка відображає різноманіття теоретичних підходів до вирішення цього питання.

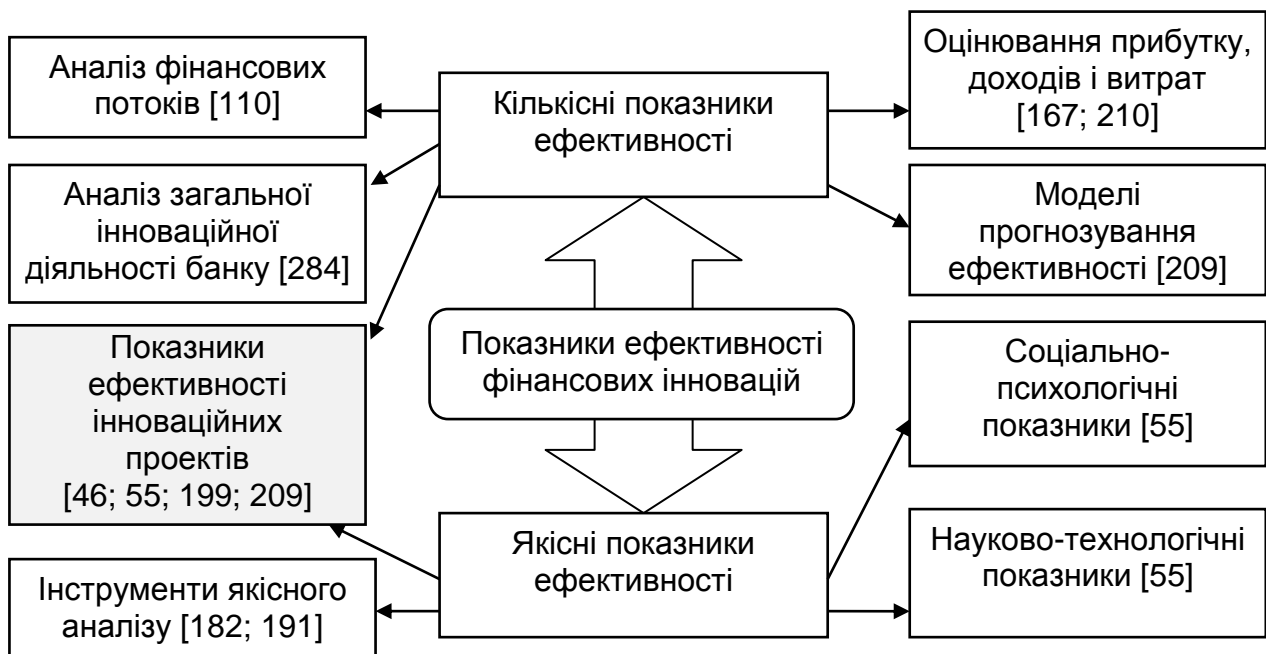

Рис. 3.4. Показники для оцінювання ефективності впровадження фінансових інновацій у діяльність банку
(узагальнено авторами на основі [46; 55; 70; 71; 82; 110; 115; 157; 167; 191; 199; 209; 210; 249; 284])

У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі представлено різні підходи до оцінювання ефективності фінансових інновацій.

Представники першого підходу (зокрема Г. Шульженко [210], Н. Пантелєєва [284]) вважають за необхідне оцінювати виробничі функції результату та витрат банку: позитивною динамікою першої є вектор підвищення, а другої – вектор скорочення. Так, Н. Пантелєєва [167, с. 321] пропонує використовувати показники темпів зростання сукупних доходів і доходу на одного клієнта – для продуктових інновацій та прибутковості діяльності банку – для технологічних нововведень. У науковій праці [210, с. 114] Г. Шульженко наполягає на використанні біноміальної моделі оцінювання ефективності впровадження інновацій, відмінною рисою якої є врахування ймовірності успіху інновації та впливу зовнішніх шоків протягом її життєвого циклу. Автор зазначає універсальність розробленої моделі та можливість її використання банками, які мають різні особливості функціонування. Проте одним з обмежень цього підходу є складність розрахунків і подекуди – відсутність необхідної вхідної фінансової інформації.

Схожої думки дотримується В. Котковський [110, с. 297], який рекомендує проводити аналіз додаткових фінансових потоків, створених за рахунок реалізації фінансової інновації. Як зазначає науковець, зменшення витратного потоку в результаті впровадження інновації відбувається через збільшення прибутковості та економії часу на здійснення операцій, а на збільшення дохідного потоку великою мірою впливає розширення клієнтської бази банку. Позитивною рисою цього підходу є зрозумілість і простота реалізації. Однак той факт, що до уваги беруться лише додаткові потоки від упровадження інновації, значно обмежує його практичну імплементацію, що у випадку відокремлення різних видів діяльності (операційної, інвестиційної та фінансової) є практично неможливою.

Дуже поширеною є практика оцінювання ефективності фінансової інновації за допомогою показників ефективності інвестиційних проектів: NPV (чиста приведена вартість), PP (строк окупності проекту), IRR (внутрішня норма рентабельності), RI (рентабельність інвестицій). Погоджуючись із І. Фроловою [199, с. 65], слід наголосити на тому, що оцінювання доходів і витрат банківського інноваційного проекту є тільки часткою повної його експертизи, з цієї причини – недостатнім для ухвалення кінцевого рішення щодо вибору конкретного виду інновації. Найважливішим показником оцінювання інвестиційних проектів є чистий дисконтований дохід (NPV),

який дозволяє спрогнозувати вартість майбутніх надходжень від проекту з позиції поточного часу. Головною перевагою застосування показників інвестиційних проектів для оцінювання інновацій є можливість порівняння альтернативних проектів через зіставлення витрат на їх реалізацію та майбутніх результатів. Досить слушною можна вважати думку Р. Гільманової [46, с. 1], яка стверджує, що оцінювання означених показників має відбуватися з урахуванням стадій життєвого циклу фінансової інновації, кожна з яких має унікальні характеристики.

Деякі експерти вважають за необхідне проводити оцінювання окремих фінансових інновацій у рамках загального аналізу інноваційної діяльності установи. Наукові напрацювання Н. Пантелєєвої [284] і С. Єгоричевої [70; 71] розкривають окремі аспекти цього процесу. Н. Пантелєєва [284] акцентує увагу на тому, що ефективність фінансових інновацій є результатом їх впливу на економічну діяльність банку, яка потенційно має позитивно впливати на його розвиток, зміцнення фінансової стійкості та конкурентоспроможності банку за умови дотримання балансу ризиків. Автор виокремлює різні індикатори успішності фінансової інновації залежно від її виду (продуктова, технологічна, процесна або інноваційна), наголошуючи на тому, що головним критерієм успіху нового банківського продукту є темп зростання клієнтської бази банку, а технологічного нововведення – ступінь задоволеності клієнтів кількістю та якістю наданих послуг. Для отримання повної картини результатів інноваційної діяльності банку Н. Пантелєєва та С. Єгоричева рекомендують застосовувати інтегральний показник дохідної та витратної складових інноваційного процесу. С. Єгоричева [70, с. 67] наводить приклади зарубіжного досвіду щодо оцінювання загального стану інноваційної діяльності за допомогою так званих метрик інновацій, де окремі фінансові показники ранжуються за важливістю та узагальнюються в інноваційному індексі компанії. На наш погляд, такий підхід більш доцільно застосовувати для здійснення моніторингу виконання інвестиційної програми банку задля коректування окремих її положень у випадку необхідності, аніж у виборі фінансової інновації.

Стосовно кількісних показників ефективності фінансових інновацій слід зазначити поширеність різноманітних моделей прогнозування майбутнього ефекту від їх імплементації. Так, у дослідженні [209, с. 24] подано імітаційний експеримент з оцінювання технологічної банківської інновації за різноманітними сценаріями розвитку подій: нормальним, оптимістичним і песимістичним. Найважливішою перевагою імітаційних моделей

є можливість генерації майбутніх параметрів моделі із заданою імовірністю, завчасно встановленими залежностями та взаємозв'язками, які надають змогу отримати повну картину розвитку подій у подальшому із врахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх факторів.

Окрім кількісної складової процесу оцінювання фінансової інновації, обов'язково слід брати до уваги її якісні параметри. У дослідженні Є. А. Гришиної [55, с. 49] розглядаються кілька видів ефективності фінансових інновацій та показників, за допомогою яких можна оцінити останню. Відтак, ефект від нововведення у сфері фінансів може мати економічний, науково-технічний, фінансовий та соціальний характер. Якщо індикатори економічної та фінансової ефективності інновацій, наведені автором, частково перетинаються з уже зазначеними у кількісних підходах, то науково-технічні та соціальні індикатори дозволяють надати якісну характеристику дії нововведення. Соціальна ефективність фінансових інновацій полягає в тому, що вони сприяють підвищенню якості життя, загального добробуту, умов праці персоналу, збільшенню продуктивності, прискоренню відновлення життєвого середовища. Науково-технічний ефект характеризує рівень наукових розробок новітніх фінансових інновацій в банківській діяльності. Він визначається за допомогою рейтингової оцінки, надаючи змогу менеджменту банку завчасно вирахувати ефект від впровадження інновації. Вимірювання соціального та науково-технічного ефекту уможлиблюють методи експертного опитування, які, з одного боку, забезпечують менеджмент усією необхідною інформацією, а з іншого – можуть погіршувати якість результатів через суб'єктивність думок експертів.

Деякі вчені, серед яких слід виділити С. Діденко [191] та А. Науменко [157], пропонують застосовувати зарубіжний досвід щодо оцінювання ефективності фінансових інновацій у вітчизняних реаліях. Відтак, на думку А. Науменко, ймовірнісні методи та інструменти якісного аналізу (Balanced Scorecard) можуть слугувати гарантом забезпечення прийняття правильного рішення у процесі вибору фінансової інновації, а показник ефективності, запропонований IBM, відображає рівень підтримки керівництвом новаторських проектів.

Підсумовуючи, слід зауважити, що в умовах дефіциту інформації оцінювання ефективності фінансових інновацій на основі набору тільки кількісних показників є не достатньо результативним. З огляду на це доцільним

є пошук такого інструменту, який би дозволив обирати вид фінансової інновації, враховуючи не тільки її кількісну характеристику, а й думки експертів щодо ефективності та доцільності її впровадження на конкретному етапі розвитку банку. У рамках технології оцінювання фінансової стійкості, виявлення резервів та інструментів її забезпечення (див. рис. 3.5) пропонується використовувати метод експертного оцінювання MAI для визначення пріоритету інноваційної діяльності банку на конкретній стадії його життєвого циклу.

3.3. Визначення доцільності впровадження фінансових інновацій на різних стадіях життєвого циклу банку

У сучасних умовах більшість важливих управлінських рішень ухвалюються в процесі колективного обговорення. Із збільшенням складності та обсягу завдань, зростанням невизначеності умов діяльності та зменшенням обсягів необхідної інформації зростає потреба у високому рівні компетентності осіб, які ухвалюють рішення (ОПР). Відтак, сьогодні у процесі прийняття оптимального рішення доцільно враховувати думку колективу фахівців за допомогою методів експертного опитування, зокрема методу аналізу ієрархій (MAI).

Сутність методу MAI, запропонованого Т. Сааті [181], полягає у пошуку оптимального рішення шляхом розкладення проблеми на більш деталізовані елементи (рівні ієрархії) і побудові більш високих рівнів за рахунок виявлення взаємозв'язків між ними, в результаті чого виникає ієрархічна структура. Найвищим рівнем ієрархії є мета, проміжними – критерії, за якими оцінюють нижчі рівні. Найнижчий рівень ієрархії – це, як правило, перелік різних варіантів рішень, серед котрих необхідно вибрати найкращі.

У загальному вигляді реалізація методу MAI передбачає виконання таких етапів [147, с. 134]: 1) декомпозиція проблеми та створення ієрархії; 2) формування матриці попарних порівнянь та отримання вектора пріоритетів; 3) формування наборів векторів локальних пріоритетів для кожної з матриць; 4) визначення вектора глобальних пріоритетів альтернатив. Більш детальна характеристика кожного з етапів наведена на рис. 3.5.

Рис. 3.5. Етапи застосування методу МАІ
(складено авторами на основі [69; 76; 124; 139; 195; 200])

Серед переваг методу МАІ слід виокремити: можливість урахування латентних зв'язків, які складно встановити кількісним шляхом; забезпечення якісною процедурою знаходження вагових коефіцієнтів впливових факторів для аналізу систем; розв'язання складних багатокритеріальних завдань шляхом ієрархічного подання проблеми. Беручи до уваги переваги методу МАІ, було розроблено рекомендації щодо його використання у процесі вибору певного виду фінансової інновації для впровадження у конкретні види операцій банку з метою забезпечення його фінансової стійкості.

Для наочного зображення результатів реалізації методу МАІ на практиці було проведено експертне оцінювання у трьох фінансових установах, які є репрезентантами різних за стадією життєвого циклу груп банків:

кластер 1 (спад) – ПАТ "Мета Банк" із низьким рівнем фінансової стійкості; кластер 2 (зростання) – ПАТ "АКБ "Конкорд" із високим рівнем фінансової стійкості; кластер 3 (стабілізація) – ПАТ КБ "Центр" із середнім рівнем фінансової стійкості.

Практичну реалізацію методу МАІ для трьох репрезентантів було проведено у системі підтримки прийняття рішень "СППР Вибір". У якості експертних груп виступили п'ятнадцять експертів – начальники та фахівці (заступники начальників, головні економісти, економісти вищої категорії) кредитного та депозитного відділів. Ієрархічна структура проблеми для всіх трьох випадків є ідентичною.

На першому етапі експерти оцінювали критерії вибору фінансових інновацій. У результаті було отримано локальні вектори пріоритетів. За результатами обчислення індексів узгодженості визначено, що рівень компетентності експертів високий, а їх відповіді не суперечать правилу транзитивності.

Підставою для вибору критеріїв порівняння фінансових інновацій були припущення, висунуті науковцями відносно унікальних характеристик інновацій. Так, на думку О. В. Якушевої [212, с. 286], для фінансових інновацій характерні такі ознаки: 1) отримання фінансової або соціальної вигоди; 2) застосування творчого підходу та оригінальних рішень; 3) зв'язок з ризиками різної природи; 4) перше впровадження нововведення на конкретному об'єкті. Ю. Федорова [196, с. 71] додає до цього переліку такі характеристики, як обов'язковість реалізації фінансової інновації на ринку та функціональну залежність від часу. Аналогічна думка висловлена у працях [2; 171], де автори констатують той факт, що фінансова інновація повинна відрізнятися від наявних на ринку продуктів новизною, можливістю задовільняти попит на ринку та здатністю до комерційної реалізації. Погоджуючись з викладеним, вважаємо за потрібне додати до критеріїв порівняння фінансових інновацій (окрім загальноприйнятої віддачі від фінансової інновації, яка уособлює ефект від її дії), ще критерії, які відображають різні витрати на її проведення, а саме – трудомісткість, капіталомісткість та оперативність проведення.

Робота з порівняння альтернатив ОПР з урахуванням вагових коефіцієнтів впливових факторів відбувалась на четвертому рівні ієрархії. У якості альтернатив експертного оцінювання в ПАТ "Мета Банк", який є репрезентантом у групі банків на стадії спаду, виступили такі фінансові

інновації у кредитуванні корпоративного бізнесу: онлайн- та експрес-кредитування, P2B-кредитування та створення "кредитних фабрик". Онлайн-кредитування та експрес-кредитування є технологічними видами фінансових інновацій, сутність яких полягає в оптимізації окремих етапів кредитного процесу завдяки новітнім технологіям. P2B-кредитування є прикладом процесної інновації, що втілює фінансування корпоративних клієнтів через спеціально створені Інтернет-платформи шляхом залучення інвестицій приватних осіб або інших суб'єктів господарювання. Створення "кредитних фабрик" є різновидом системної інновації, яка спрямована на вдосконалення усталених кредитних бізнес-процесів для досягнення значної економії часу та скорочення переліку ланок управління, які беруть участь у кредитному процесі.

Інформація щодо локальних пріоритетів кожної з альтернатив у сфері корпоративного кредитування за кожним критерієм і глобальним пріоритетом у розрізі комплексних критеріїв розміщена на рис. 3.6.

Трудомісткість			Капіталомісткість		
№ п/п	Альтернативи	Вага	№ п/п	Альтернативи	Вага
1	P2B-кредитування	0,343	1	P2B-кредитування	0,310
2	Онлайн-кредитування	0,107	2	Онлайн-кредитування	0,134
3	Експрес-кредити	0,502	3	Експрес-кредити	0,495
4	Кредитна фабрика	0,048	4	Кредитна фабрика	0,061

Оперативність			Ефективність		
№ п/п	Альтернативи	Вага	№ п/п	Альтернативи	Вага
1	P2B-кредитування	0,581	1	P2B-кредитування	0,444
2	Онлайн-кредитування	0,114	2	Онлайн-кредитування	0,134
3	Експрес-кредити	0,255	3	Експрес-кредити	0,355
4	Кредитна фабрика	0,050	4	Кредитна фабрика	0,057

Рис. 3.6. Результати експертного оцінювання в ПАТ "Мета Банк" (авторська розробка)

Як можна побачити, у результаті апробації методу МАІ найкращою альтернативою серед фінансових інновацій у сфері кредитування корпоративного сектора, на думку фахівців ПАТ "Мета Банк", є Р2В-кредитування із глобальним вектором пріоритетів 0,422. Ця альтернатива є найкращою за двома пріоритетами (ефективність та оперативність), які були оцінені як найважливіші серед запропонованих критеріїв.

У ході експертного оцінювання фахівцям ПАТ "АКБ "Конкорд" (рис. 3.7) було запропоновано оцінити такі депозитні фінансові інновації: депозити змішаного типу (депозити із високими процентними ставками, які надають можливість інвестувати частку коштів у інші фінансові активи); прем'єр-рахунки (поєднують елементи операцій за ощадними рахунками, інвестиційними, кредитними та іпотечними операціями, надаючи різноманітні знижки на банківські послуги); відкриття депозитів онлайн (передбачає здійснення депозитної операції без фізичного відвідування клієнтом банку).

Рис. 3.7. Результати експертного оцінювання в ПАТ "АКБ "Конкорд" (авторська розробка)

З діаграми, поданої на рис. 3.7, можна побачити, що спеціалісти депозитного відділу ПАТ "АКБ "Конкорд" проаналізували фінансові інновації у депозитних продуктах для фізичних осіб і визнали технологію онлайн відкриття вкладів як найдоцільнішу із глобальним вектором пріоритетів 0,538. Ця альтернатива є найкращою за критеріями трудомісткості, оперативності та ефективності.

Експерти ПАТ КБ "Центр" (рис. 3.8) також оцінювали депозитні фінансові інновації, проте іншого виду: індексовані депозити (вклади, які прив'язані до вартості певного фінансового інструменту, що дають змогу вкладнику отримати додатковий дохід); комбіновані депозити (комбінація вкладних рахунків і програм страхування); рахунки з елементами гейміфікації (депозитні продукти, які передбачають отримання певних бонусів за рахунок дотримання встановлених умов договору).

Трудомісткість			Капіталомісткість		
№ п/п	Альтернативи	Вага	№ п/п	Альтернативи	Вага
1	Індексовані депозити	0,260	1	Індексовані депозити	0,627
2	Комбіновані депозити	0,327	2	Комбіновані депозити	0,280
3	Депозити з елементами гейміфікації	0,413	3	Депозити з елементами гейміфікації	0,094

Оперативність			Ефективність		
№ п/п	Альтернативи	Вага	№ п/п	Індексовані депозити	Вага
1	Індексовані депозити	0,166	1	Комбіновані депозити	0,691
2	Комбіновані депозити	0,073	2	Депозити з елементами гейміфікації	0,091
3	Депозити з елементами гейміфікації	0,761	3	Індексовані депозити	0,218

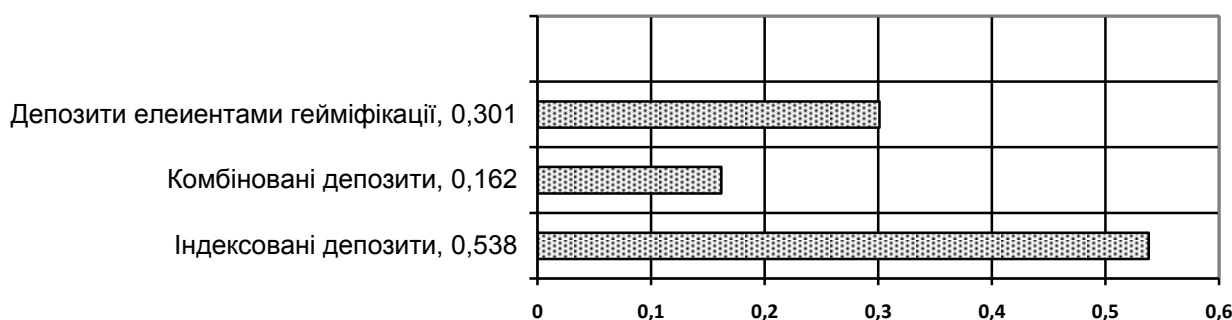

Рис. 3.8. Результати експертного оцінювання в ПАТ КБ "Центр" (авторська розробка)

Стосовно репрезентанта третього кластеру – ПАТ КБ "Центр", то лідером серед альтернатив для працівників депозитного відділу банку є індексовані депозити. Експерти вважають, що розроблення складних депозитних продуктів із прив'язкою до певних фінансових інструментів є актуальним в економічних умовах, що склалися. Індексовані депозити є менш витратними та більш ефективними у порівнянні з іншими альтернативами.

Отже, у результаті використання методу було визначено найперспективніші на думку експертів напрями інноваційної діяльності для різних за стадією ЖЦБ і рівня фінансової стійкості банків. Так, фахівці кредитного відділу ПАТ "Мета Банк" вважають, що для відновлення позитивних тенденцій у діяльності банку необхідним є впровадження технології Р2В-кредитування. Для ПАТ "АКБ "Конкорд", який знаходиться на стадії зростання, за доцільне вважається впровадження технології відкриття депозитних продуктів онлайн, адже ця фінансова інновація дозволить значно скоротити адміністративні витрати банку. Спеціалісти з залучення коштів від фізичних осіб ПАТ КБ "Центр" обрали індексовані депозити як найкращу альтернативу для банку, який має стабільний рівень фінансової стійкості. Складні структуровані депозити є ефективним засобом нарощування клієнтської бази, проте їх конструювання вимагає значних людських і фінансових витрат. Для того щоб оцінити ефективність обраних фінансових інновацій, необхідно провести аналіз вхідних і вихідних фінансових потоків, які утворюються у результаті їх імплементації.

3.4. Формування інноваційної технології управління фінансами банку на основі бенчмаркінгу

Важливим для забезпечення ефективної діяльності банку є постійний моніторинг результативності управління фінансами, клієнтською базою, бізнес-процесами та персоналом. Це необхідно для порівняння з лідерами відповідного ринкового сегмента та запровадження тих прогресивних методів та інструментів, які вже засвідчили свою дієвість. Для вирішення цього завдання запропоновано формування інноваційної технології банківського бенчмаркінгу, яка враховує стадію життєвого циклу банку та передбачає обґрунтування діапазонів відхилень порівнюваних показників від еталонних значень.

Питання застосування бенчмаркінгу в банках не отримали масштабного розвитку. Вони стосуються переважно до: формування конкурентоспроможності банківських послуг [144]; обґрунтування необхідності поліпшення бізнес-процесів [137]; ефективного розвитку банківського ретейлу [144]; аналізу результативності та ефективності [136; 143]; дослідження найбільш впливових факторів чистої процентної маржі у різних регіонах [261]; забезпечення фінансової безпеки банку [144]. Водночас відсутня методична основа для проведення банківського бенчмаркінгу, залишається недостатньо дослідженим використання бенчмаркінгу як технології управління фінансами банку, яка дозволяє підвищити ефективність реалізації таких функцій, як планування, аналіз, контроль. Також чітко не визначена процедура ідентифікації еталонного банку для порівняння, що є важливим з точки зору адаптації його досвіду банком-реципієнтом через можливі принципові відмінності у їх функціонуванні.

Оскільки бенчмаркінг спрямований на визначення та запозичення найкращих практик, для кожної стадії життєвого циклу вони мають бути різними, адже відрізняються цілі функціонування економічного суб'єкта. Стадії життєвого циклу впливають на стратегії, фінансові та нефінансові параметри, ефективність економічних суб'єктів, а отже, мають ураховуватись у виборі еталонної організації в процесі бенчмаркінгу. З метою вибору еталону для кожної стадії життєвого циклу банку в роботі пропонується використовувати метод оболонкового аналізу даних (DEA). Ця технологія банківського бенчмаркінгу складається з послідовних етапів (рис. 3.9).

1 етап – вибір процесів та об'єктів для порівняння. У якості такого об'єкта виступає результативність управління фінансами, клієнтською базою, бізнес-процесами та персоналом банку.

2 етап – обґрунтування складу показників для оцінки. Ураховуючи точки зору [137], обрано показники за підсистемами збалансованої системи показників (BSC): "Фінанси", "Клієнти", "Бізнес-процеси", "Розвиток персоналу". Кількість показників є доволі значною, що ускладнює процес бенчмаркінгового порівняння та подальшого вироблення фінансових рішень. Тому в межах підсистем BSC виділено індикатори з найбільш сильними взаємними зв'язками за підходом, запропонованим у [136]. За допомогою ланцюга зв'язків можна визначити, як саме досягнення цілей однієї складової BSC впливатиме на досягнення інших.

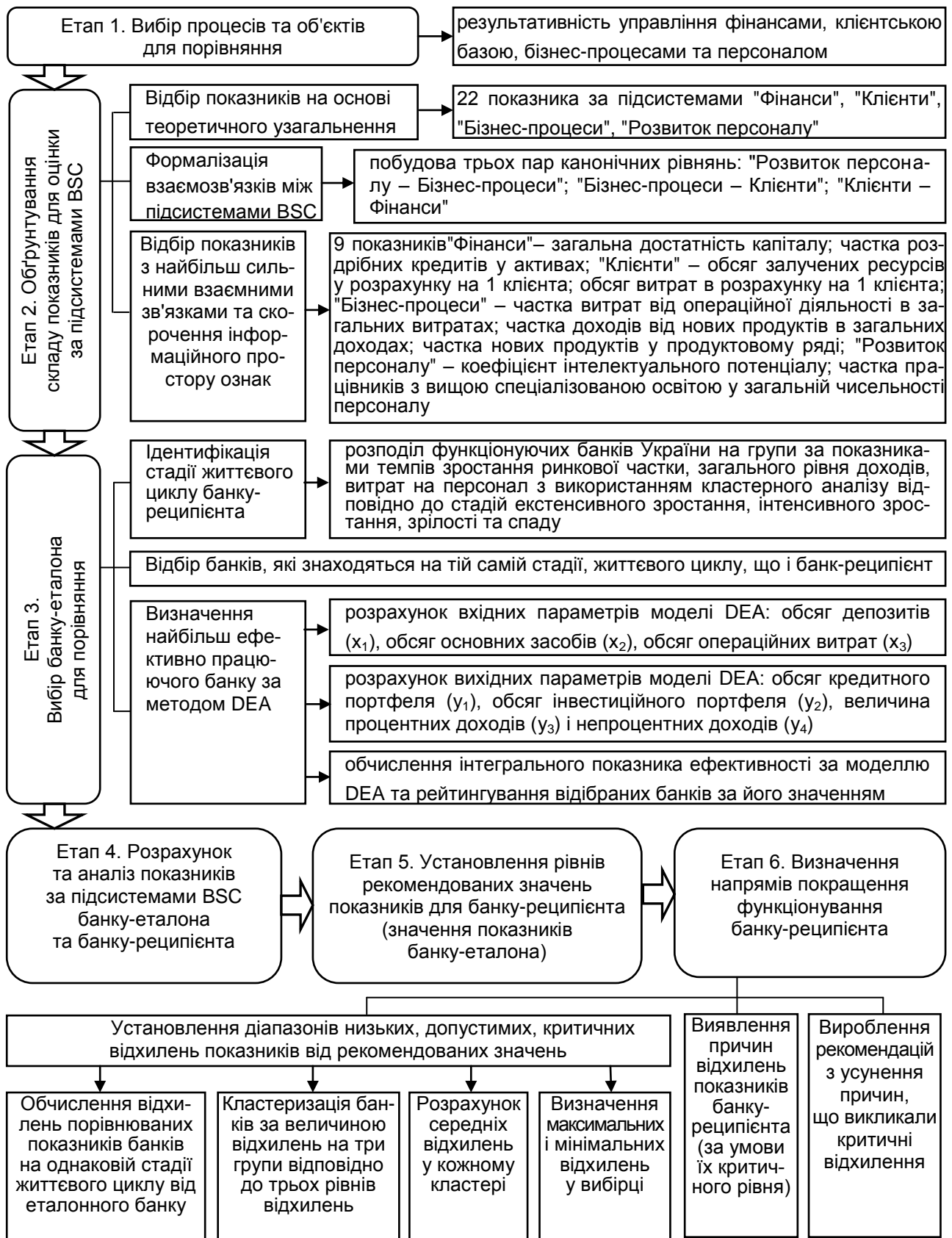

Рис. 3.9. Послідовність і змістовність етапів проведення бенчмаркінгу в банку (авторська розробка)

3 етап – вибір банку-еталона. Для зіставлення значень показників за підсистемами BSC необхідно обрати банк, який ефективно функціонує на ринку банківських послуг. Вибір банку-еталона запропоновано здійснювати за дворівневою процедурою:

на першому рівні в переліку потенційних об'єктів для порівняння залишаються лише ті банки, які в поточний момент часу перебувають на тій самій стадії життєвого циклу, що і банк-реципієнт. Стадія життєвого циклу визначається на основі емпіричної моделі, побудованої у [137];

на другому рівні здійснюється рейтингування відібраних банків за значенням інтегрального показника ефективності, розрахованого за методом DEA. Стосовно виду моделі DEA (CCR або BCC), у [135] обґрунтовано доцільність використання у рейтингуванні банків CCR-моделі, яка має вигляд:

$$\min_{\theta, \lambda} \theta \quad (3.6)$$

з обмеженнями:

$$\begin{cases} \theta x_0 - X\lambda \geq 0, \\ Y\lambda \geq y_0 \\ \lambda \geq 0, \end{cases}$$

де θ – ефективність об'єкта;

X – вектор вхідних змінних;

Y – вектор вихідних змінних;

λ – вектор констант, показує вагові значення.

Таким чином, існує n об'єктів з m вхідних змінних і s вихідних змінних, ефективність яких визначається шляхом розв'язання виразу. Ефективним є об'єкт, що має значення θ дорівнене 1. Об'єкти, для яких $\theta < 1$, є неефективними.

На наступному етапі необхідно обрати вхідні та вихідні параметри моделі. Ураховуючи наявність двох основних підходів до вибору параметрів – посередницький та виробничий, а також сферу їх застосування (перший використовується переважно для комплексного оцінювання банків, а другий – їх філій та відділень), у дослідженні обрано посередницький підхід. Він передбачає розгляд банків як фінансових посередників, що акумулюють позикові кошти одних клієнтів і позичають їх іншим з метою отримання прибутку. Усі акумульовані кошти та пов'язані з цим витрати

виступають у якості вхідних змінних. Вихідними змінними є надані клієнтам кошти.

Отже, вхідними параметрами є фінансові ресурси, необхідні для діяльності банку, та витрати, пов'язані з їх акумулюванням [136]: обсяг депозитів (x_1), величина основних засобів (x_2), обсяг операційних витрат (x_3). Вихідні параметри характеризують фінансові послуги, які надаються банком, і доходи, отримані банком від надання цих послуг: обсяг кредитного портфеля (y_1), обсяг інвестиційного портфеля (y_2), величина процентних доходів (y_3) і непроцентних доходів (y_4).

4 етап – розрахунок та аналіз показників з найбільш щільними зв'язками між підсистемами BSC "Фінанси", "Клієнти", "Бізнес-процеси", "Розвиток персоналу" банку-еталона та банку-реципієнта. Такими показниками за результатами проведеного у роботі [136] аналізу визначено: за підсистемою "Фінанси" – загальна достатність капіталу, частка роздрібних кредитів в активах; за підсистемою "Клієнти" – обсяг залучених ресурсів у розрахунку на 1 клієнта, обсяг витрат в розрахунку на 1 клієнта, за підсистемою "Бізнес-процеси" – частка витрат від операційної діяльності у загальних витратах, частка доходів від нових продуктів у загальних доходах, частка нових продуктів у продуктовому ряді, за підсистемою "Розвиток персоналу" – коефіцієнт інтелектуального потенціалу, частка працівників з вищою спеціалізованою освітою у загальній чисельності персоналу.

5 етап – установлення рівнів рекомендованих значень показників для банку-реципієнта. Ураховуючи високий рівень зіставності банку-реципієнта та банку-еталона (завдяки вибору останнього з переліку банків на тій самій стадії життєвого циклу, що і банк-реципієнт), досягнуті банком-еталоном значення показників рекомендовано використовувати досліджуваним банком як орієнтири у плануванні діяльності.

6 етап – визначення напрямів покращення функціонування банку-реципієнта з урахуванням обраної стратегії розвитку, мети та наявних ресурсів, а також адаптація виявлених найкращих результатів до умов діяльності банку. Реалізація цього етапу передбачає виявлення відхилень у значеннях порівнюваних показників, установлення причин таких відхилень, а також розроблення пропозицій щодо їхньої ліквідації. Важливим є визначення суттєвості відхилень фактичних значень показників від запланованих, оскільки залежно від їхньої величини виробляються напрями реагування. Так, якщо величина відхилень не досягає критичного

рівня, можна не вживати активних заходів; у протилежному випадку здійснюються пошук і реалізація резервів щодо забезпечення запланованих значень параметрів і нормалізації аналізованих напрямів діяльності. Виходячи з цього слід установити межі низьких, допустимих і критичних відхилень показників, що відображають результативність управління фінансами, клієнтською базою, бізнес-процесами та персоналом банку. Для цього пропонується така процедура:

1) визначаються відхилення значень порівнюваних показників банків, які знаходяться на одній і тій самій стадії життєвого циклу, від еталонного банку, обраного на етапі 3;

2) здійснюється кластеризація банків за величиною відхилень методом k-середніх (оскільки необхідно отримати три кластери відповідно до трьох рівнів відхилень, тобто кількість кластерів відома заздалегідь);

3) розраховуються середні значення відхилень у кожному кластері;

4) установлюються діапазони низьких, допустимих і критичних відхилень показників з урахуванням середніх значень у кластерах, економічної змістовності показників, їх нормативних або рекомендованих значень, вироблених у банківській практиці, а також максимальних і мінімальних відхилень у вибірці.

На основі встановлених діапазонів відхилень порівнюваних показників визначається ступінь досягнення поставлених цілей банком-реципієнтом, виявляються причини критичних відхилень, виробляються рекомендації з їх усунення.

Запропоновану технологію бенчмаркінгу апробовано на прикладі банків, стадію яких у 2016 р. ідентифіковано як "інтенсивне зростання" на основі розробленого у [138] підходу. Розраховані значення показника ефективності за моделлю DEA та ренкінг банків подано у табл. 3.2. Розрахунки були проведені у програмі *Microsoft Excel* у модулі "Пошук рішення".

Банком-реципієнтом у дослідженні обрано ПАТ Банк "Грант", який посів останню позицію у рейтингу. Банком-еталоном за результатами розрахунків визначено ПАТ "Кредитвест Банк" як такий, що має високий інтегральний показник ефективності (він дорівнює 1) та є зіставним за обсягами діяльності з банком-реципієнтом.

Порівнювані показники за підсистемами BSC "Фінанси", "Клієнти", "Бізнес-процеси", "Розвиток персоналу" банку-еталона та банку-реципієнта, а також їхні відхилення подано у табл. 3.3.

**Показники ефективності та ренкінг банків
на стадії інтенсивного зростання (авторська розробка)**

Банки	Показник ефективності (θ)	Ранг
ПАТ "Кредитвест Банк"	1	1
ПАТ "Промінвестбанк"	1	1
ПАТ "Ощадбанк "	1	1
ПАО "Комерційний банк "ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА"	1	1
ПАТ "Креді Агріколь Банк"	1	1
ПАТ "Кредобанк"	1	1
ПАТ "Банк Восток"	1	1
ПАТ "БМ Банк"	1	1
ПАТ "Кредит Європа Банк"	1	1
ПАТ "Міжнародний інвестиційний банк"	1	1
ПАТ "АКБ "Траст-капітал"	1	1
ПАТ "УКРАЇНСЬКИЙ БУДІВЕЛЬНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	1	1
ПАТ "АКБ "Конкорд"	1	1
ПАТ КБ "Центр"	1	1
ПАТ "Фортуна-банк"	0,99	2
ПАТ "Мотор-Банк"	0,94	3
ПАТ "Банк інвестицій та заощаджень"	0,87	4
ПАТ "Банк Січ"	0,85	5
ПАТ "АБ "Радабанк"	0,85	5
ПАТ "Укрсоцбанк"	0,84	6
ПАТ "КомІнвестБанк"	0,84	6
ПАТ "Оксі Банк"	0,84	6
ПАТ "Фінбанк"	0,75	7
ПАТ "ПроКредит Банк"	0,72	8
ПАТ "Діамантбанк"	0,71	9
ПАТ АКБ "Аркада"	0,71	9
ПАТ Банк "Грант"	0,49	10

Порівнювані показники банку-еталона та банку-реципієнта
(авторська розробка)

Показники ЗСП	Значення показників		Відхилення показників банку-реципієнта від значень банку-еталона
	ПАТ "Кредит-вест Банк" (банк-еталон)	ПАТ Банк "Грант" (банк-реципієнт)	
Підсистема "Фінанси"			
Загальна достатність капіталу, %	37,6	21,2	-16,4
Частка роздрібних кредитів у активах, %	0,1	8,4	8,3
Підсистема "Клієнти"			
Обсяг витрат в розрахунку на 1 клієнта, тис. грн	4,910	7,502	2,592
Обсяг залучених ресурсів в розрахунку на 1 клієнта, тис. грн	47,390	42,409	-4,981
Підсистема "Бізнес-процеси"			
Частка витрат від операційної діяльності в загальних витратах, %	88,396	81,590	-6,806
Частка нових продуктів у продуктовому ряді, %	26,550	16,670	-9,880
Частка доходів від нових продуктів у загальних доходах, %	31,190	5,100	-26,090
Підсистема "Розвиток персоналу"			
Коефіцієнт інтелектуального потенціалу	0,400	0,230	-0,170
Частка працівників з вищою спеціалізованою освітою у загальній чисельності персоналу, %	90,460	70,910	-19,550

Оскільки визначені у табл. 3.3 відхилення є орієнтирами для планування показників банку-реципієнта, що визначають вектори змін у його діяльності, слід забезпечити відповідність цих змін стратегічним цілям. За результатами бенчмаркінгового порівняння встановлено від'ємне відхилення показника загальної достатності капіталу від аналогічного показника банку-еталона, що свідчить про необхідність зміцнення капітальної

бази ПАТ Банк "Грант". Саме це визначено самим банком у процесі формування стратегічних цілей, отже, є можливим, доцільним і не суперечить його стратегії. Одним з напрямів покращання діяльності ПАТ Банк "Грант" може бути збільшення обсягу залучених ресурсів у розрахунку на 1 клієнта з одночасним скороченням витрат у такому ж розрахунку, оскільки порівняно з банком-еталоном, який досяг більшого рівня залучення ресурсів зі зменшенням рівня витрат, досліджуваний банк має відхилення у значеннях цих показників.

Також банку-реципієнту слід сконцентрувати увагу на розширенні асортименту продуктів і послуг і впровадженні нових. Так, на відміну від порівнюваного банку, який пропонує незначну кількість видів депозитних продуктів для приватних клієнтів (строкові вклади "Стандартний", "Пенсійний", "До повноліття"), ПАТ "Кредитвест Банк" має більшу їх різноманітність (депозити "Класичний", "Класичний+", "VIP", "Багатій", "З пролонгацією", "Діамант Вест"). Корпоративним клієнтам ПАТ "Кредитвест Банк" також надає більш широкий спектр депозитних (депозити "Класичний", "Класичний+", "VIP", "Багатій") та кредитних (корпоративний овердрафт, корпоративна кредитна лінія, корпоративний кредит/невідновлювана кредитна лінія, кредит під депозит) послуг, тоді як ПАТ Банк "Грант" пропонує один вид депозиту та три види кредитів. Також досліджуваному банку доцільно покращити діяльність у сфері платіжних карток для корпоративних клієнтів.

Означені напрями узгоджуються з визначеними самим ПАТ Банк "Грант" стратегічними цілями щодо постійного розширення спектра послуг, які надаються клієнтам.

Політика щодо розвитку персоналу банку-реципієнта також потребує корегування стосовно зміцнення інтелектуального потенціалу для забезпечення роботи за високими стандартами банківських послуг, що сприятиме реалізації довгострокової стратегії розвитку.

Для того щоб установити, чи є визначені відхилення критичними для банку-реципієнта, та конкретизувати заходи з покращання його діяльності, розраховано діапазони відхилень порівнюваних показників 27 банків України (які перебували на стадії інтенсивного зростання) від еталонних значень. Процедура здійснена відповідно до шостого етапу описаної технології бенчмаркінгу. Кластерний аналіз реалізовано у пакеті *Statistica 8.0* за кожним з дев'яти порівнюваних показників з попередньою стандартизацією їхніх значень. Якість кластеризації проілюстровано даними табл. 3.4.

Характеристика кластеризації банків на стадії інтенсивного зростання за величиною відхилень порівнюваних показників від еталонних значень

Показники	Міжгрупова дисперсія (Between SS)	Ступінь свободи (df)	Внутрішньо-групова дисперсія (Within SS)	Ступінь свободи (df)	F-критерій	p-рівень значущості F-критерію (signif. p)
Загальна достатність капіталу, %	222,5121	2	35,63642	36	112,3911	0,00000
Частка роздрібних кредитів у активах, %	34,04647	2	3,953533	36	155,0098	0,00000
Обсяг витрат у розрахунку на 1 клієнта, тис. грн	33,06992	2	4,930084	36	120,7400	0,00000
Обсяг залучених ресурсів в розрахунку на 1 клієнта, тис. грн	31,21059	2	6,789408	36	82,74516	0,00000
Частка витрат від операційної діяльності в загальних витратах, %	34,38114	2	3,618862	36	171,0097	0,00000
Частка нових продуктів у продуктовому ряді, %	32,42335	2	5,576653	36	104,6542	0,00000
Частка доходів від нових продуктів у загальних доходах, %	33,49512	2	4,504875	36	133,8355	0,00000
Коефіцієнт інтелектуального потенціалу	34,43362	2	3,566383	36	173,7909	0,00000
Частка працівників з вищою спеціалізованою освітою у загальній чисельності персоналу, %	29,65742	2	8,342583	36	63,98900	0,00000

Індикативні значення відхилень порівнюваних показників, на основі яких встановлено рівні відхилень ("низький", "допустимий", "критичний"), подано у табл. 3.5.

**Індикативні значення відхилень порівнюваних показників
для банків на стадії інтенсивного зростання
(авторська розробка)**

Показники	Середнє відхилення у кластері			Мінімальне відхилення у вибірці	Максимальне відхилення у вибірці
	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3		
Підсистема "Фінанси"					
Загальна достатність ка- піталу, %	-20,734	-19,180	18,830	-29,770	43,800
Частка роздрібних кре- дитів в активах, %	51,145	27,641	3,555	-0,025	62,091
Підсистема "Клієнти"					
Обсяг витрат у розраху- нку на 1 клієнта, тис. грн	9,693	1,020	-0,913	-4,530	11,830
Обсяг залучених ресурсів у розрахунку на 1 клієнта, тис. грн	-29,970	-19,763	-42,890	-46,560	-4,981
Підсистема "Бізнес-процеси"					
Частка витрат від опе- раційної діяльності у за- гальних витратах, %	-20,027	-5,322	6,040	-26,019	10,402
Частка нових продуктів у продуктовому ряді, %	-2,141	-10,317	-15,778	-19,140	4,700
Частка доходів від но- вих продуктів у загаль- них доходах, %	-16,973	-24,971	-7,673	-30,440	-4,020
Підсистема "Розвиток персоналу"					
Коефіцієнт інтелектуаль- ного потенціалу	-0,038	-0,150	-0,222	-0,27	0
Частка працівників з ви- щою спеціалізованою осві- тою у загальній чисель- ності персоналу, %	-29,973	-17,714	-8,483	-39,94	-3,240

Як видно з даних табл. 3.5, відхилення показника загальної достатності капіталу варіюються у межах від 43,8 до -29,77. Ураховуючи те, що додатні відхилення від "еталонного" значення цього показника (тобто значення для банку-еталона на стадії інтенсивного зростання) мають вважатися ознакою більш міцної, ніж у банка-еталона капітальної бази, верхній інтервал "низького" рівня відхилення показника встановлено на рівні нульового значення.

Слід надати пояснення також щодо інтервалів відхилень показника частки роздрібних кредитів у активах. З одного боку, розвиток кредитування у роздрібному сегменті позитивно характеризує кредитну активність банку, а з іншого – надмірна концентрація кредитного портфеля призводить до погіршення його якості та зростання ризику. Виходячи з того, що рекомендоване значення показника загальної кредитної активності (включаючи як роздрібний, так і корпоративний сегменти) коливається у межах від 50 до 80 %, верхню межу "критичного" відхилення цього показника встановлено на рівні його максимального відхилення у вибірці.

Стосовно обсягу витрат у розрахунку на 1 клієнта позитивним вважається його скорочення. Тому чим більшим є додатне відхилення, тим ближче його значення до "критичної" межі; а від'ємне відхилення, навпаки, може свідчити про кращу політику в сфері управління витратами, ніж у банку-еталона. На противагу цьому показнику, відхилення показника обсягу залучених ресурсів у розрахунку на 1 клієнта інтерпретуються протилежним чином: чим меншим є від'ємне відхилення, тим гіршою є ситуація з розвитком клієнтської бази банку.

Аналогічними є напрями зміни рівнів відхилень показників, які характеризують якість бізнес-процесів банку (частка витрат від операційної діяльності у загальних витратах, частка нових продуктів у продуктовому ряді, частка доходів від нових продуктів у загальних доходах) та ефективність управління персоналом (коефіцієнт інтелектуального потенціалу та частка працівників з вищою спеціалізованою освітою у загальній чисельності персоналу). Додатні відхилення від еталонних значень цих показників можуть вважатися позитивним явищем, тому верхню межу їхніх "низьких" відхилень установлено на рівні 0.

На основі викладеного знайдено діапазони відхилень порівнюваних показників та визначено їх рівні для банку-реципієнта ПАТ Банк "Грант" (табл. 3.6).

**Діапазони відхилень порівнюваних показників та їх рівні
для ПАТ Банк "Грант" (авторська розробка)**

Показники	Діапазони відхилень			Відхилення ПАТ Банк "Грант"	
	низький рівень	допустимий рівень	критичний рівень	значення	рівень
Підсистема "Фінанси"					
Загальна достатність капіталу, %	[0; -19,18]	[-19,18; -27,00]	[-27,00; -29,77]	-16,400	Низький
Частка роздрібних кредитів у активах, %	[0; 27,64]	[27,64; 51,15]	[51,15; 62,09]	8,3	Низький
Підсистема "Клієнти"					
Обсяг витрат у розрахунку на 1 клієнта, тис. грн	[0; 1,02]	[1,02; 9,69]	[9,69; 11,83]	2,592	Допустимий
Обсяг залучених ресурсів у розрахунку на 1 клієнта, тис. грн	[-4,98; -19,76]	[-19,76; -29,97]	[-29,97; -46,56]	-4,981	Низький
Підсистема "Бізнес-процеси"					
Частка витрат від операційної діяльності в загальних витратах, %	[0; -5,32]	[-5,32; -20,03]	[-20,03; -26,02]	-6,806	Допустимий
Частка нових продуктів у продуктовому ряді, %	[0; -10,32]	[-10,32; -15,78]	[-15,78; -19,14]	-9,880	Низький
Частка доходів від нових продуктів у загальних доходах, %	[0; -7,67]	[-7,67; -16,97]	[-16,97; -30,44]	-26,090	Критичний
Підсистема "Розвиток персоналу"					
Коефіцієнт інтелектуального потенціалу	[0; -0,15]	[-0,15; -0,22]	[-0,22; -0,27]	-0,170	Допустимий
Частка працівників з вищою спеціалізованою освітою у загальній чисельності персоналу, %	[0; -17,71]	[-17,71; -29,97]	[-29,97; -39,94]	-19,550	Допустимий

Оскільки найбільшої уваги потребують саме критичні відхилення показників, їх розрахункові значення запропоновано вважати таргетом у прийнятті рішень з управління фінансами банку.

Аналізуючи дані табл. 3.6, можна сказати, що у цілому відхилення підконтрольних показників ПАТ Банк "Грант" характеризуються низьким і допустимим рівнями, що не вимагає негайних змін у діяльності банку. Критичне відхилення має показник частки доходів від нових продуктів у загальних доходах, у зв'язку з чим слід проаналізувати період введення на ринок нових продуктів або послуг, оскільки вони можуть не відразу приносити бажаний рівень доходів. Також необхідно забезпечити аналітичну підтримку впровадження фінансових інновацій через розрахунок їх очікуваної ефективності та контроль дохідності нових банківських продуктів шляхом зіставлення доходів і витрат і виявлення тих їх видів, які не є прибутковими у поточному та перспективному періодах, а також установа причин неотримання доходів.

Запропонований підхід до проведення бенчмаркінгу результативності банку на основі врахування закономірностей його розвитку на певних стадіях життєвого циклу дозволяє забезпечити високий ступінь порівнянності показників і визначити цільові параметри, які є реально досяжними для банку.

Висновки

Обґрунтовано теоретичні положення, розроблено методичні підходи та науково-практичні рекомендації щодо використання інструментів фінансового інжинірингу для забезпечення фінансової стійкості банку. На основі проведеного дослідження зроблено такі висновки.

Запропоновано розуміти фінансовий інжиніринг як процес створення і практичного використання нових фінансових продуктів і послуг, інструментів і технологій для досягнення конкретних фінансових цілей (збалансування дохідності та ризикованості фінансових операцій, реструктуризації грошових потоків, забезпечення фінансової стійкості тощо). Основою стало дослідження теоретичних підходів до розуміння сутності фінансового інжинірингу та здійснення контент-аналізу наявних визначень цього поняття.

Обґрунтовано необхідність урахування стадії життєвого циклу банку та рівня його фінансової стійкості у виборі фінансової інновації. Це надасть змогу доповнити класифікацію фінансових інновацій шляхом введення критеріїв "за стадією життєвого циклу банку" та "за рівнем фінансової стійкості банку". Виокремлено види фінансових інновацій за обраними критеріями, що сприятиме раціоналізації управлінських рішень з приводу вибору найбільш доцільних напрямів інноваційної діяльності. Ці процеси відбувались за принципом відбору інструментів фінансового інжинірингу, ретельно обґрунтованих і врахованих у специфіці діяльності фінансової установи.

Сформульовано концептуальні положення управління фінансовою стійкістю із використанням засобів фінансового інжинірингу, які передбачають упровадження фінансових інновацій у джерела реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку, якими є певні види банківських операцій. Рішення щодо доцільності впровадження фінансових інновацій у діяльність банку повинно ухвалюватися із урахуванням особливостей життєвого циклу та поточного рівня його фінансової стійкості, що сприятиме підвищенню якості управління фінансовою стійкістю та забезпеченню стійкого функціонування банку в перспективі.

Розроблено методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банків, який дозволяє встановити групу із якісним рівнем фінансової стійкості, до якої належить банківська установа (із високим, середнім або низьким рівнем). Банки із високим рівнем фінансової стійкості

мають стабільний фінансовий стан та ефективно функціонують на ринку навіть у кризових умовах. Установи, які мають середній рівень фінансової стійкості, мають стійку ресурсну базу, достатній рівень ліквідності та отримують прибутки від операційної діяльності. Діяльність нестійких банків характеризується підвищеним рівнем ризику, що свідчить про те, що такі банки неспроможні вчасно пристосовуватись до змін макросередовища.

Визначено, що джерелами реалізації резервів для забезпечення фінансової стійкості є найбільш значущі для її рівня види банківських операцій. Установлено, що найбільш значущими для банків із низьким рівнем фінансової стійкості є кредитні операції, а для банків із високим і середнім рівнем фінансової стійкості – депозитні операції. Упровадження фінансових інновацій у ці напрями сприятиме забезпеченню фінансової стійкості на належному рівні та зміцненню її потенціалу.

Виокремлено конкретні напрями впровадження фінансових інновацій методом аналізу кількісних характеристик рядів розподілу банків відповідно до рівня фінансової стійкості. Для банків із низьким рівнем фінансової стійкості таким напрямом є кредитування корпоративних клієнтів, а для банків із високим та середнім рівнем фінансової стійкості – депозитні операції для фізичних осіб. Опрацювання літератури з питань розроблення фінансових інновацій у рамках тенденцій у зарубіжній та вітчизняній банківській практиці дозволило встановити найбільш ефективні як для банків, так і для їхніх клієнтів нововведення за такими напрямками: технологічні фінансові інновації, інноваційні банківські продукти, інновації у бізнес-процесах.

Удосконалено методичний підхід до ідентифікації стадії життєвого циклу банку через використання сукупності критеріїв, які найкращим чином характеризують етапи розвитку банку. Це темпи зростання: сукупних доходів банку; адміністративних витрат банку; ринкової частки банку; чистого грошового потоку банку. Відмінністю удосконаленого підходу є використання двокрокової процедури кластеризації, яка на першому етапі дозволяє виокремити банки-викиди, які знаходяться на перехідних стадіях, а на другому етапі – об'єднати схожі за характеристиками елементи в однорідні групи за стадією життєвого циклу. У результаті практичної імплементації запропонованого підходу було отримано три групи банків України: 12 банків – на стадії зростання; 35 банків – на стадії стабілізації; 35 банків – на стадії спаду.

Для надання практичних рекомендацій щодо вибору конкретного виду фінансової інновації у кожній групі банків було виокремлено банк-репрезентант: у групі банків на стадії зростання – ПАТ "АКБ "Конкорд", у групі банків на стадії стабілізації – ПАТ КБ "Центр", у групі банків на стадії спаду – ПАТ "Мета Банк".

Запропоновано використовувати метод аналізу ієрархій у рамках технології вибору фінансової інновації для забезпечення стійкого функціонування банків, які мають різний рівень фінансової стійкості та знаходяться на різних стадіях життєвого циклу. Установлено, що найпріоритетнішим напрямом інноваційної діяльності для банків на стадії зростання є створення системи дистанційного відкриття депозитів для фізичних осіб; для банків на стадії стабілізації – конструювання індексованих депозитів із процентом, прив'язаним до курсу долару США; для банків на стадії спаду – впровадження системи P2B-кредитування юридичних осіб

Розроблено інноваційну технологію управління фінансами банку на основі бенчмаркінгу, яка передбачає двоетапний процес вибору банку-еталона для порівняння: відбір банків, які в поточний момент часу перебувають на тій самій стадії життєвого циклу, що й банк-реципієнт; рейтингування відібраних банків за значенням інтегрального показника ефективності, розрахованого за методом оболонкового аналізу даних, і визначення найбільш ефективно працюючого банку. Також технологія бенчмаркінгу передбачає визначення меж низьких, допустимих і критичних відхилень фактичних значень порівнюваних показників результативності управління фінансами, клієнтською базою, бізнес-процесами та персоналом банку від рекомендованих.

Використана література

1. Абакуменко О. В. Сутність та механізм фінансового інжинірингу / О. В. Абакуменко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 1. – С. 125–130.
2. Автушенко О. М. Основные подходы к определению банковских инноваций и их роли в развитии банковского сектора / О. М. Автушенко // Современные исследования социальных проблем : электронный научн. ж-л. – 2014. – № 11 (43). – С. 42–51.
3. Аладьев В. З. Курс общей теории статистики / В. З. Аладьев, В. Н. Харитонов. – СА : Palo Alto, Fultus Corp., 2006. – 256 р.
4. Аналіз банківської діяльності : підручник / [А. М. Герасимович, І. М. Парасій-Вергуненко, В. М. Кочетков та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Герасимовича. – Київ : КНЕУ, 2010. – 599 с.
5. Анисимова Ю. А. Дефиниции экономической категории "структурированный финансовый продукт" / Ю. А. Анисимова // Экономика: реалии времени. – 2013. – № 3 (8). – С. 124–130.
6. Аюпов А. А. Экономическая сущность финансового инжиниринга как основы конструирования и моделирования инновационных финансовых продуктов / А. А. Аюпов // Вестник Самарского государственного экономического университета. – 2007. – № 10. – С. 15–21.
7. Аюпов А. А. Конструирование и реализация инновационных финансовых продуктов / А. А. Аюпов. – Москва : NOTA BENE, 2007. – 220 с.
8. Балабанов И. Т. Инновационный менеджмент / И. Т. Балабанов. – Санкт-Петербург : Питер, 2011. – 303 с.
9. Банківський менеджмент: питання теорії та практики : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак, О. М. Пожар та ін. ; за ред. О. А. Криклій. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2011. – 152 с.
10. Банківські операції / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за ред. А. М. Мороза. – Київ : КНЕУ, 2002. – 476 с.
11. Банківські ризики : теорія та практика управління : монографія / [Л. О. Примостка, О. В. Лисенок, О. О. Чуб та ін.] ; за ред. Л. О. Примостки; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". – Київ : КНЕУ, 2008. – 450 с.
12. Барынькина Н. П. Эволюция понятия финансового инжиниринга в финансовой науке / Н. П. Барынькина // Вопросы экономики и права. – 2011. – № 6. – С. 101–107.

13. Бахрушин В. Є. Методу аналізу даних : навч. посіб. / В. Є. Бахрушин. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – С. 268.
14. Біляєва В. Ю. Вибір виду фінансової інновації у банку / В. Ю. Біляєва // Сучасні проблеми фінансового моніторингу : зб. мат-лів V Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 8–9 грудня 2016 р.). – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця; ТО Ексклюзив, 2016. – С. 170–173.
15. Біляєва В. Ю. Види фінансових інновацій залежно від рівня фінансової стійкості банку та стадії його життєвого циклу / В. Ю. Біляєва // Економіка і менеджмент: сучасні трансформації в епоху глобалізації : Міжнар. наук.-практ. конф. (Клайпеда, Литва, 29 січня 2016 р.). – Клайпеда : Baltija Publishing, 2016. – С. 271–274.
16. Біляєва В. Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків України / В. Ю. Біляєва // Бізнес Інформ. – 2015. – № 9. – С. 314–319.
17. Біляєва В. Ю. Виявлення резервів забезпечення фінансової стійкості банків України / В. Ю. Біляєва // Інноваційна економіка. – 2016. – № 1–2. – С. 62–70.
18. Біляєва В. Ю. Врахування стадій життєвого циклу фінансових інновацій в управлінні фінансовою стійкістю банку / В. Ю. Біляєва // Інструменти регулювання національної економіки в умовах сучасних глобальних викликів : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 8 – 10 жовтня 2015 р.). – Хмельницький : ХНУ, 2015. – С. 58–59.
19. Біляєва В. Ю. Економіко-математичний інструментарій технології оцінювання та виявлення резервів забезпечення фінансової стійкості банку / В. Ю. Біляєва // Моделювання та прогнозування соціально-економічних процесів : мат-ли Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих вчених та студ. (Харків, 24 – 26 березня 2016 р.). – Харків : Видавництво "НТМТ", 2016. – С. 82–86.
20. Біляєва В. Ю. Імітаційна модель оцінки ефективності фінансової інновації (на прикладі P2P кредитування) / В. Ю. Біляєва // Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти : Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студ. (Харків, 22 квітня 2016 р.). – Харків : Вид. "НТМТ", 2016. – С. 1308–1313.
21. Біляєва В. Ю. Імітаційне моделювання ефективності фінансових інновацій у банках з урахуванням рівня фінансової стійкості та стадії життєвого циклу / В. Ю. Біляєва // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 15. – С. 474–480.

22. Біляєва В. Ю. Пріоритетні напрями запровадження фінансових інновацій у банківську практику / В. Ю. Біляєва // Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26–27 лютого 2016 р.). – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2016. – С. 171–173.
23. Біляєва В. Ю. Управління життєвим циклом банку на основі концепції циклічності розвитку фінансових інновацій / В. Ю. Біляєва // Зб. мат-лів VII Міжнар. наук.-практ. конф. "Стратегії інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта" (SIDEC 2015) (Харків, 29 вересня – 2 жовтня 2015 р.). – Харків : НТУ "ХПІ", 2015. – С. 255–257.
24. Біляєва В. Ю. Управління фінансовою стійкістю банку на основі процесно-структурованого підходу / В. Ю. Біляєва // Університетська наука і освіта : зб. мат-лів Студ. міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 15 липня 2015 р.). – Дніпропетровськ : ФОП Дробязко С. І., 2015. – С. 15–19.
25. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учеб. курс / И. А. Бланк. – Киев : Ника-Центр; Эльга-Н, 2001. – 448 с.
26. Бобрик М. А. Совершенствование системы индикаторов финансовой устойчивости коммерческих банков : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / М. А. Бобрик. – Москва : Финансовый университет при правительстве Российской Федерации. – 197 с.
27. Бобыль В. Методика применения показателей системы риск-менеджмента / В. Бобыль // Банкаўські веснік. – 2014. – № 6. – С. 67–74.
28. Богашко О. Л. Еволюція теоретичних підходів доінноваційного розвитку в економічній науці / Богашко О. Л. // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – Донецьк : ТОВ "Юго-Восток, Лтд", 2013. – Вип. 2 (22). – С. 23–29.
29. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов. – Москва : Книжный мир, 2001. – 895 с.
30. Бочаров В. В. Финансовый инжиниринг / В. В. Бочаров. – Санкт-Петербург : ИД "Питер", 2004 – 394 с.
31. Вагизова В. И. Финансово-кредитное обеспечение инновационного взаимодействия хозяйствующих субъектов: теория, методология и практика / В. И. Вагизова. – Казань : Изд-во Казан. ун-та, 2009. – 416 с.
32. Васильева Т. А. Механізм розрахунку чистого грошового потоку банківського бізнесу / Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Д. В. Олексіч // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 1 (26). – С. 29–34.

33. Васильєва Т. А. Розвиток структурно-функціонального підходу до аналізу фінансової стійкості в системі банківського нагляду / Т. А. Васильєва, О. В. Заруцька // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 10 (212). – С. 28–35.
34. Васильчук І. Краудфандінг і краудінвестинг як фінансові інновації / І. Васильчук // Ринок цінних паперів України. – 2013. – № 11–12. – С. 59–67.
35. Васькович І. М. Забезпечення фінансової стійкості банків України в умовах ринку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит" / І. М. Васькович. – Львів : Б. в., 2006. – 19 с.
36. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ : Ірпінь : ВТФ "Перун", 2001. – 1440 с.
37. Верба В. А. Управління розвитком компанії : навч. посіб. / В. А. Верба, О. М. Гребешкова. – Київ : КНЕУ, 2011. – 482 с.
38. Вовк В. Я. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах кризи / В. Я. Вовк, Ю. В. Дмитрик // Фінанси, банки, інвестиції : наук. вісник. – 2011. – № 2. – С. 41–44.
39. Вольська С. П. Фінансова стійкість банку та механізми її забезпечення : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / С. П. Вольська. – Київ : Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана, 2011. – 19 с.
40. Воробьева З. А. Финансовый инжиниринг на рынке государственных и муниципальных облигаций: возможности и риски / З. А. Воробьева // Рынок ценных бумаг. – 2005. – № 9 (288). – С. 76.
41. Воробьева З. А. Финансовый инжиниринг на рынке корпоративных облигаций : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение, кредит" / З. А. Воробьева. – Москва : Б. и., 2004. – 201 с.
42. Галиц Л. Финансовая инженерия: инструменты и способы управления финансовым риском / Л. Галиц ; пер. с англ. – Москва : ТВП, 1998. – 576 с.
43. Галушко А. В. Визначення напрямів підвищення фінансової стійкості банків Харківського регіону / А. В. Галушко, В. Ю. Біляєва // Економіка і фінанси. – 2015. – № 2. – С. 36–42.
44. Галынис К. С. Контент-анализ интерпретаций понятия "трудовой потенциал" / К. С. Галынис // Современные исследования социальных проблем : эл. науч. ж-л. – 2013. – № 5 (25). – С. 55–66.

45. Гараев З. Ф. Содержание понятия инновация в системе технологий оказания электронных банковских услуг / З. Ф. Гараев // Вестник Казанского технологич. ун-та. – 2013. – Т. 16. – № 15. – С. 152–156.
46. Гильманова Р. И. Методы оценки экономической эффективности инноваций с учетом их жизненного цикла / Р. И. Гильманова // Управление экономическими системами : эл. науч. ж-л. – 2011. – № 28. – С. 1–12.
47. Глотова А. С. Методы управления ликвидностью на основе анализа жизненного цикла кредитной организации / А. С. Глотова // Вестник СевКавГТИ. – 2013. – № 15. – С. 5–8.
48. Глухова Е. В. Концепция жизненных циклов: необходимо ли ее понимание и применение финансистами на российском рынке? / Е. В. Глухова // Корпоративные финансы. – 2007. – № 4. – С. 111–119.
49. Глущенко І. В. Забезпечення фінансової стійкості підприємства – суб'єкта ЗЕД / І. В. Глущенко, Г. В. Клименко, М. В. Таран // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. праць. Темат. вип. "Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства". – Харків : НТУ "ХПІ". – 2011. – № 15. – С. 21–26.
50. Глущенко О. В. Сучасні тенденції розвитку банківських інновацій / О. В. Глущенко, М. М. Ткаченко // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2012. – Вип. 1. – Т. 2. – С. 5–14.
51. Гончарова Е. В. Методы оценки и критерии эффективности инноваций / Е. В. Гончарова, З. Г. Дуйсекова // Концепт : науч.-метод. эл. ж-л. – 2016. – Т. 11. – С. 3676–3680.
52. Горобінська І. В. Фінансовий інжиніринг як інструмент державного регулювання відтворювальних процесів в транспортній галузі / І. В. Горобінська // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Серія "Технічна". – 2012. – Вип. 10. – С. 433–439.
53. Грибовский С. В. О повышении достоверности оценки рыночной стоимости методом сравнительного анализа / С. В. Грибовский, Н. П. Баринов, И. Н. Анисимова // Вопросы оценки. – 2002. – № 1. – С. 2–10.
54. Грицюк Н. О. Зарубіжний досвід банківського кредитування інноваційної діяльності / Н. О. Грицюк // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка". – 2010. – Вип. 15. – С. 298–302.
55. Гришина Е. А. Развитие финансовых инноваций в банках и небанковских кредитных организациях : автореферат дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / Е. А. Гришина. – Саратов : Б. и., 2015. – 27 с.

56. Грідчіна М. В. Корпоративні фінанси (зарубіжний досвід і вітчизняна практика) : навч. пос. / М. В. Грідчіна. – 2-ге вид., стереотип. – Київ : МАУП, 2002. – 270 с.

57. Грушевський Р. Методика прогнозування стану зовнішнього фінансового середовища підприємства / Р. Грушевський // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 4 (29). – С.145–149.

58. Гудзь О. І. Аналізування сучасних підходів до сутності і структури життєвого циклу підприємства / О. І. Гудзь // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". – 2011. – № 714. – С. 52–57.

59. Дарушин И. А. Финансовый инжиниринг. Инструменты и технологии : монография / И. А. Дарушин. – Москва : Проспект, 2015. – 296 с.

60. Дериг Х.-У. Универсальный банк – банк будущего. Финансовая стратегия на рубеже века / Х.-У. Дериг ; пер. с нем. – Москва : Международные отношения, 2001. – 384 с.

61. Дзюблюк О. В. Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки : монографія / О. В. Дзюблюк, О. Л. Малахова. – Тернопіль : Вектор, 2008. – 324 с.

62. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія / О. В. Дзюблюк. – Тернопіль : Б. в., 2009. – 316 с.

63. Диба В. М. Кредитні інновації банків / В. М. Диба, В. С. Котковський // Вчені записки : зб. наук. праць / М-во освіти і науки України; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана" ; відп. ред. А. Ф. Павленко. – Київ : КНЕУ, 2012. – Вип. 14. – Ч. 1. – С. 157–162.

64. Довгань Ж. М. Аналіз релевантних факторів забезпечення фінансової стійкості банківської системи України / Ж. М. Довгань // Вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 2 (31). – С. 57–62.

65. Довгань Ж. М. Систематизація наукових поглядів на сутність фінансової стійкості банків / Ж. М. Довгань // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ". – 2011. – Т. 32. – С. 100–106.

66. Додалов В. Н. Финансовое и банковское право. Словарь-справочник / В. Н. Додалов, М. А. Крылова, А. Ф. Шестаков. – Москва : ИНФРА-М, 1997. – 277 с.

67. Дувалова Э. П. Управление расходами коммерческого банка на стадиях его жизненного цикла / Э. П. Дувалова // Проблемы современной экономики. – 2012. – № 3. – С. 178–181.

68. Дьяконова І. І. Адаптивність банківської системи та її прояв у динаміці економічного розвитку України / І. І. Дьяконова, Є. Ю. Мордань // Вісник Сумського держ. ун-ту. Серія "Економіка". – 2011. – № 4. – С. 118–126.
69. Євдохович Б. В. Багатокритеріальне оцінювання та вибір найкращих зразків тепловізійної техніки для охорони державного кордону / Б. В. Євдохович, Г. Л. Євтушенко // Вісник Хмельницького нац. ун-ту. Серія "Технічні науки". – 2014. – № 5. – С. 203–208.
70. Єгоричева С. Б. Банківські інновації : навч. посіб. / С. Б. Єгоричева. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 206 с.
71. Єгоричева С. Б. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти / С. Б. Єгоричева. – Полтава : ТОВ "АСМІ", 2010. – 348 с.
72. Єгоричева С. Б. Сучасні аспекти класифікації банківських інновацій / С. Б. Єгоричева // Наукові записки Нац. ун-ту "Острозька академія". Серія "Економіка". – 2013. – Вип. 22. – С. 32–36.
73. Єгоричева С. Б. Теоретичні аспекти банківських інновацій / С. Б. Єгоричева // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 86–96.
74. Єгоричева С. Б. Фінансові інновації як засіб фінансування економіки / С. Б. Єгоричева // Наук. вісник Полтавського ун-ту економіки і торгівлі. Серія "Економічні науки". – 2012. – № 3. – С. 163–167.
75. Ефремов В. А. Финансовый инжиниринг на облигационном рынке / В. А. Ефремов // Научная сессия ТУСУР. – Томск : В-спектр, 2009. – С. 121–123.
76. Житар М. О. Вибір інвестиційної стратегії банку на основі методу аналізу ієрархій / М. О. Житар // Бізнес Інформ. – 2014. – № 2. – С. 342–347.
77. Заборовець Ю. О. Сутність, зміст та перспективи розвитку інноваційних технологій у банківських установах України / Ю. О. Заборовець // Сталий розвиток економіки. – 2014. – № 2. – С. 206–211.
78. Завадська Д. В. Особливості забезпечення фінансової стійкості банків України / Д. В. Завадська // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць / голов. ред. М. І. Зверяков. – Одеса : Одеський держ. екон. ун-т, 2011. – № 3 (43). – С. 73–80.
79. Заводовська Л. А. Розробка та впровадження банківських інновацій: обліковий аспект / Л. А. Заводовська // Фінансовий простір. – 2014. – № 4 (16). – С. 65–69.

80. Закс Л. Статистическое оценивание / Л. Закс; науч. ред. и предисл. Ю. П. Адлера, В. Г. Горского. – Москва : Статистика, 1976. – 598 с.
81. Заруцька О. П. Банківський нагляд з використанням структурно-функціонального аналізу: теорія, світовий і вітчизняний досвід [Текст] : монографія / О. П. Заруцька. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2013. – 379 с.
82. Зверев О. А. Банки и организационно-управленческие инновации / О. А. Зверев // Банковское дело. – 2007. – № 12. – С. 64–67.
83. Звєряков М. І. Формування системи індикаторів фінансової стійкості банківської систем / М. І. Звєряков, В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2012. – № 4 – С. 3–12.
84. Звєряков О. М. Методологічні основи управління фінансовою стійкістю банківських установ / О. М. Звєряков // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 10. – С. 175–182.
85. Золковер А. О. Методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків / А. О. Золковер, А. О. Гуменюк // Міжнародний науковий журнал. – 2015. – № 2. – С. 32–35.
86. Іванилова О. А. Структурний підхід до аналізу поняття "фінансовий інжиніринг" / О. А. Іванилова // Вісник Східноєвропейського ун-ту економіки і менеджменту. Серія "Економіка і менеджмент". – 2013. – № 2. – С. 118–125.
87. Иванова О. В. Банковские инновации и направления их развития в РФ : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / О. В. Иванова. – Краснодар : Кубан. гос. ун-т, 2011. – 224 с.
88. Ивашковская И. В. Жизненный цикл организации и агрегированный показатель роста / И. В. Ивашковская, Д. О. Янгель // Корпоративные финансы. – 2007. – № 4. – С. 97–110.
89. Калініченко Л. Л. Кредитування підприємництва як форма фінансової підтримки / Л. Л. Калініченко // Проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С. 193–200.
90. Капелинский Ю. И. Финансовый инжиниринг с использованием ценных бумаг : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / Ю. И. Капелинский. – Москва : Б. и., 1998. – 129 с.
91. Карминский А. М. Современные тенденции банковских инноваций / А. М. Карминский, О. Р. Жданова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 2. – С. 106–118.

92. Квасницька Р. С. Методи управління фінансовою стійкістю банків / Р. С. Квасницька, Н. В. Гайдайчук // Вісник Хмельницького нац. ун-ту. Серія "Економічні науки". – 2014. – № 3. – Т. 1. – С. 116–118.

93. Ключко Л. А. Фінансова стійкість банків: теорія та методика оцінки : монографія / Л. А. Ключко // Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь : НУ ДПС України, 2013. – 246 с.

94. Ключко Л. А. Фінансова стійкість комерційного банку, методи її оцінки та зміцнення: дис... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит" / Л. А. Ключко. – Київ : Б. в., 2002. – 222 с.

95. Князева Е. Г. Принципиальные позиции финансового инжиниринга / Е. Г. Князева, Е. Н. Жуйков // Известия Уральского гос. экон. ун-та. – 2009. – № 2. – С. 68–72.

96. Ковалев А. Банковский инжиниринг – новый мир финансов / А. Ковалев // Финансовый директор. – 2007. – № 5. – С. 15–22.

97. Ковалева Т. Ю. Практикум по теории статистики : учеб.-практ. пособ. / Т. Ю. Ковалева. – Москва : Кнорус, 2012. – 376 с.

98. Коваленко В. В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи : монографія / В. В. Коваленко, О. В. Крухмаль. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 198 с.

99. Козьменко С. М. Маркетинг банківських інновацій / С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва, С. В. Леонов // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 13–28.

100. Колодізєв О. М. Інновації: узагальнення сутності та визначення їх характерних ознак / О. М. Колодізєв, А. І. Броннікова // Економіка розвитку. – 2008. – № 1 (45). – С. 101–103.

101. Колодізєв О. М. Сутність фінансових інновацій та механізм їх формування в умовах глобалізації фінансових відносин / О. М. Колодізєв // Економіка розвитку. – 2007. – № 2 (42). – С. 30–35.

102. Колодізєв О. М. Фінансова стабільність та банківські кризи: взаємозв'язок на прикладі іноземних банків / О. М. Колодізєв, В. Ю. Біляєва, О. В. Лесик // Наук. вісник Ужгородського ун-ту. Серія "Економіка". – 2016. – № 2 (48). – С. 286–291.

103. Колодізєв О. М. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.00.08 "Фінанси, гроші і кредит" / О. М. Колодізєв. – Суми : Укр. акад. банк. справи Нац. банку України, 2010. – 40 с.

104. Колодізев О. М. Формування клієнтських відносин з банком на засадах маркетингу в сучасних умовах / О. М. Колодізев, В. Ю. Біляєва // Бізнес Інформ. – 2016. – № 3. – С. 209–213.

105. Комарова Е. С. Парный регрессионный анализ : учеб. пособ. / Е. С. Комарова. – Москва : Директ-медиа, 2015. – 59 с.

106. Корнилюк Р. Методика рейтингу успішності українських банків / Р. Корнилюк // Реальна економіка. – 2013. – № 3. – 340 с.

107. Корягіна С. В. Економічна оцінка та планування життєвого циклу розвитку підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.01 "Економіка підприємства та управління виробництвом" / С. В. Корягіна. – Львів : НУ "Львівська Політехніка", 2004. – 21 с.

108. Косар Н. С. Напрями інновацій банківських установ в Україні / Н. С. Косар, Н. Є. Кузьо // Управління інноваційним процесом в Україні: налагодження взаємодії між учасниками : тези доповідей V Міжнар. наук.-практ. конф. МІРУ–2014 (Львів, 22–23 травня 2014 р.) : до 170-річчя Національного університету "Львівська політехніка" та 70-річчя кафедри менеджменту організацій / Національний університет "Львівська політехніка", Громадська академія наук, Республіка Польща, Львівська обласна рада, Львівська обласна державна адміністрація. – Львів : Вид. Львівської політехніки, 2014. – С. 114–115.

109. Косова Т. Д. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. / Т. Д. Косова. – Київ : ЦУЛ, 2008. – 486 с.

110. Котковский В. С. Кредитно-инвестиционные инновации коммерческого банка: оценка эффективности и стратегический сегмент / В. С. Котковский, Е. П. Гузенко // Проблемы економіки. – 2014. – № 3. – С. 294–298.

111. Котковський В. С. Вирішення проблем, термінології і класифікації банківських інновацій / В. С. Котковський // Вісник Криворізького економ. ін-ту : збірник наук. праць. – Кривий Ріг : КЕІ "КНЕУ ім. Вадима Гетьмана", 2010. – № 3 (23). – С. 66–69.

112. Кох Р. Менеджмент и финансы от А до Я / Р. Кох. – Санкт-Петербург : Питер, 2004. – 224 с.

113. Кочетков В. М. Організаційно-методологічні основи управління фінансовою стійкістю банку : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.06.01 "Економіка підприємства та управління виробництвом" / В. М. Кочетков. – Київ : Національний авіаційний ун-т, 2004. – 32 с.

114. Кочетков В. М. Організаційно-методологічні основи управління фінансовою стійкістю банку : автореф. дис. ... д-ра. екон. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / В. М. Кочетков. – Київ : Міжнар. Соколомоновий ун-т, 2004. – 36 с.

115. Кравец А. Г. Применение имитационного моделирования для оценки качества бизнес-планов инновационных проектов / А. Г. Кравец, А. С. Дроботов // Науч.-техн. вестник информационных технологий, механики и оптики. – 2011. – № 02 (72). – С. 163–166.

116. Кромонов В. С. Методика составления рейтинга надежности банков / В. С. Кромонов // Профиль. – 1998. – № 20 (92). – С. 1–28.

117. Крупка І. Фінансові інновації у забезпеченні розвитку фінансового ринку та національної економіки в умовах глобалізації / І. Крупка // Вісник Київського нац. у-ту ім. Тараса Шевченка. – 2013. – № 145. – С. 35–37.

118. Крухмаль О. В. Оцінка фінансової стійкості банків: інформаційне і методичне забезпечення : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / О. В. Крухмаль. – Суми : Б. в., 2007. – 20 с.

119. Крухмаль О. В. Теоретичні підходи до визначення поняття стійкість банку та її фінансової складової / О. В. Крухмаль // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 12. – С. 65–71.

120. Крючкова О. Ю. Особенности развития банковских инноваций в условиях современного глобального экономического кризиса / О. Ю. Крючкова // Вест. Тамбовского ун-та. Серия "Гуманитарные науки". – 2010. – Т. 82. – № 2. – С. 51–55.

121. Крючкова О. Ю. Функционирование коммерческих банков: роль инноваций / О. Ю. Крючкова // Вестник ТГУ. – 2010. – № 1 (81). – С. 101–107.

122. Кузьмін О. Є. Концепція та еволюція процесно-структурованого менеджменту / О. Є. Кузьмін // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 2 (3). – С. 7–16.

123. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу : навч. посіб. / Г. І. Купалова. – Київ : Знання, 2008. – 639 с.

124. Кутя М. М. Використання методу аналізу ієрархій у практиці оптимізації рекреаційного лісокористування / М. М. Кутя, В. А. Свинчук, В. М. Кутя // Наук. вісн. нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія "Лісівництво та декоративне садівництво". – 2014. – Вип. 198 (2). – С. 38–44.

125. Леонов С. В. Інноваційний пакет послуг як інструмент антикризового управління банківськими установами України / С. В. Леонов, О. О. Котенко // Вісн. Сум. держ. ун-ту. Серія "Економіка". – 2011. – № 1. – С. 174–179.

126. Леонов С. В. Оцінка вартості банківського бізнесу / С. В. Леонов, Д. В. Олексіч // Вісник СумДУ. Серія "Економіка". – 2008. – № 1. – С. 155–160.

127. Лігоненко Л. О. Обґрунтування теоретичних засад економічного управління підприємством з позиції теорії фірми / Л. О. Лігоненко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 5. – С. 227–231.

128. Лотобаева Г. Система ключевых показателей устойчивости коммерческого банка / Г. Лотобаева, А. Насонова // Сибирская финансовая школа (Аваль). – 2006. – № 4. – С. 456–501.

129. Лукьянец М. А. Теория инноваций, базисное нововведение в развитии науки, – основа для построения экономики современного общества / М. А. Лукьянец // Известия Уральского гос. ун-та. Серія 3 "Общественные науки". – 2011. – № 4 (97). – С. 57–63.

130. Лук'янов В. С. Деривативні фінансові інструменти як продукт фінансового інжинірингу / В. С. Лук'янов // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. ж-л. – 2014. – № 3. – С. 431–437.

131. Лук'янова Л. Б. Контент-аналіз як психолого-педагогічна процедура / Л. Б. Лук'янова // Безперервна професійна освіта в контексті європейської інтеграції: теорія, досвід, прогноз : [зб. наук. ст. методол. семінару, 17 березня 2010 р. : у 2 ч.] / [за ред. В. І. Лугового, Н. Г. Ничкало]. – Київ : Педагогічна думка, 2010. – Ч. 1. – С. 83–90.

132. Лунякова Н. А. Финансовый инжиниринг в банке как инструмент активизации привлечения клиентов / Н. А. Лунякова // Економічний простір : зб. наук. праць ДВНЗ "Придніпровська державна академія будівництва та архітектури" (Дніпропетровськ). – 2010. – № 33. – 286 с.

133. Лупандин В. И. Субъективные шкалы пространства и времени / В. И. Лупандин. – Свердловск : Изд. Уральского ун-та, 1991. – 124 с.

134. Магас Т. Є. Класи економіко-математичних моделей та їх застосування / Т. Є. Магас // Зб. наук. праць ВНАУ. Серія "Економічні науки". – 2011. – № 1. – С. 180–188.

135. Макаренко А. Банк, который всегда идет на встречу клиенту / А. Макаренко // Бизнес журнал. – 2011. – № 9 (132). – С. 39.

136. Маковская Н. Услуга Сбербанка. Кредиты. Дело технологии / Н. Маковская // Прямые инвестиции. – 2009. – № 5. – С. 80–82.

137. Малахова О. Л. Кредитна діяльність банків як базова передумова забезпечення фінансової стійкості банківської системи України / О. Л. Малахова, С. В. Тетюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць (Тернопіль). – 2014. – № 1. – Т. 16. – С. 275–284.

138. Мангейм Дж. Политология: Методы исследования / Дж. Мангейм. – Москва : Изд. "Весь Мир", 1997. – 544 с.

139. Манталюк О. В. Застосування методу аналізу ієрархій до задач прийняття економічних рішень в умовах невизначеності цілей / О. В. Манталюк // Вісн. Хмельницького нац. ун-ту. Серія "Економічні науки". – 2014. – № 4. – Т. 2. – С. 272–275.

140. Маринчак Л. Р. Удосконалення якості депозитних продуктів та послуг як вагомий аспект модернізації депозитної діяльності українських банків / Л. Р. Маринчак // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 264–267.

141. Мармоза А. Т. Теорія статистики : навч. посіб. / А. Т. Мармоза. – Київ : Центр навчальної літератури, 2013 – 592 с.

142. Маршалл Дж. Ф. Финансовая инженерия: Полное руководство по финансовым нововведениям : учебник / Дж. Ф. Маршалл, В. К. Бансал. – Москва : Инфра-М, 1998. – 784 с.

143. Масленченков Ю. С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке: Технология финансового менеджмента клиента / Ю. С. Масленченков. – Москва : Перспектива, 1997. – 221 с.

144. Медвідь Т. А. Фінансові інновації в міжнародній діяльності банків за умов глобалізації : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.02 "Світове господарство і міжнародні економічні відносини" / Т. А. Медвідь. – Київ : Б. в., 2010. – 20 с.

145. Микитюк П. Імітаційне моделювання інвестиційно-інноваційних ризиків / П. Микитюк // Галицький економічний вісник. – 2012. – № 1. – С. 111–118.

146. Минько А. А. Статистика в бизнесе. Руководство менеджера-финансиста / А. А. Минько. – Москва : Эксмо, 2008. – 504 с.

147. Миронова Н. А. Интеллектуальная информационная технология метода принятия групповых решений / Н. А. Миронова, В. И. Дубровин // Системы управления информационными технологиями. – 2013. – № 3.1 (53). – С. 133–136.

148. Мирончук В. М. Використання функції Харрінгтона при оцінюванні фінансової стійкості банків України / В. М. Мирончук. // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – № 1. – С. 57–63.

149. Мицель А. А. Финансовый инжиниринг на рынке опционов / А. А. Мицель, В. А. Ефремов // Известия Томского политехн. ун-та. Серия "Экономика : Философия, социология и культурология". – 2009. – № 6. – Т. 314. – С. 47–49.

150. Моделирование банкротства коммерческих банков : сб. научн. трудов / Н. А. Кизим, И. С. Благун, В. А. Зинченко и др. ; под ред. Н. А. Кизим. – Харьков : ИНЖЭК, 2003. – 217 с.

151. Моделирование финансовых потоков предприятия в условиях неопределенности : монография / Т. С. Клебанова, Л. С. Гурьянова, Н. Богониколос и др. ; под ред. Т. С. Клебановой // НАН Украины; Науч.-исслед. центр индустриальных проблем развития. – Харьков : ИД "ИНЖЭК", 2006. – 312 с.

152. Мозговая И. Б. Финансовое оздоровление коммерческого банка : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / И. Б. Мозговая. – Саратов : Б. и., 2003. – 26 с.

153. Морозова И. Финансовый прогноз / И. Морозова // Бизнес-журнал. – 2013. – № 1 (120) . – С. 28.

154. Муравьева А. В. Банковские инновации: мировой опыт и российская практика : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредиты" // А. В. Муравьева. – Москва : Б. и., 2005. – 137 с.

155. Мякишевська О. М. Іпотека комерційної нерухомості в Україні / О. М. Мякишевська // Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу : зб. тез II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 3 листопада 2011 р.) : до 15-ї річниці створення каф. банк. інвестицій / М-во освіти і науки України; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана ; редкол.: І. М. Діба (голова) [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2011. – С. 356–358.

156. Назаренко Г. В. Развитие финансовых инноваций в банковском секторе России : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредиты" / Г. В. Назаренко. – Ростов-на-Дону : ФГБОУ ВПО "Ростовский гос. экон. ун-т (РИНХ)", 2014. – 199 с.

157. Науменко А. И. Оценка эффективности внедрения инновационных информационных технологий в банковской деятельности : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством" / А. И. Науменко. – Новосибирск : Б. и., 2006. – 193 с.

158. Нікітін А. В. Перспективи використання інструментів фінансового інжинірингу на банківському ринку України / А. В. Нікітін // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. праць КНЕУ. – 2012. – Випуск 19. – С. 111–119.

159. Обґрунтування методичних підходів до оцінки стійкості фінансової системи: Інформаційно-аналітичні матеріали / С. В. Науменкова, Р. С. Лисенко, Д. С. Попов та ін. ; за ред. С. В. Науменкової. – Київ : НБУ; Центр наукових досліджень. – 2006. – С. 53–95.

160. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов ; под ред. чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. – 18-е изд., стереотип. – Москва : Рус. яз., 1986. – 797 с.

161. Олексенко М. В. Депозитна політика комерційних банків України на сучасному етапі / М. В. Олексенко // Вісн. Бердянського ун-ту менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 4 (16). – С. 166–169.

162. Олійник А. В. Управління фінансовою стійкістю банків / А. В. Олійник, Г. С. Суцук // Вісник Хмельницького нац. ун-ту. – 2010. – № 5. – Т. 4. – С. 159–163.

163. Осташ С. В. Банківська інноваційна діяльність та окремі шляхи вдосконалення її менеджменту / С. В. Осташ // Наук. вісн. Ужгородського ун-ту. Серія "Економіка". – 2015. – Вип. 1 (1). – С. 227–230.

164. Павельева Е. А. Конструирование параметров ценных бумаг, обеспеченных активами, с использованием финансового инжиниринга / Е. А. Павельева // Вестн. ВГУ. Серия "Экономика и управление". – 2012. – № 2. – С. 231–239.

165. Паласевич М. Б. Інвестиційна політика банків: умови та чинники розвитку / М. Б. Паласевич, К. М. Слюсарчик // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2008. – Вип.18.3. – С. 235–239.

166. Пантелєєва Н. М. Диверсифікація банківського бізнесу: стратегії, продукти та технології / Н. М. Пантелєєва // Фін.-кредит. діяльність : пробл. теорії та практики. – 2011. – Вип. 2. – С. 83–88.

167. Пантелєєва Н. М. Фінансові інновації в банківській системі: теорія, методологія, практика : монографія / Н. М. Пантелєєва. – Київ : УБС НБУ, 2013. – 526 с.

168. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / І. М. Парасій-Вергуненко. – Київ : КНЕУ, 2003. – 347 с.

169. Підвисоцький Я. В. Інноваційна складова сучасних міжнародних фінансових інструментів / Я. В. Підвисоцький // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4. – С. 32–39.

170. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: методы таксономии и факторного анализа / В. Плюта. – Москва : Статистика, 1980. – 151 с.

171. Побежимова Е. С. Теоретические основы банковских инноваций / Е. С. Побежимова // Труды XII Междунар. научн.-практ. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых "Актуальные проблемы гуманитарных наук" (Томск, 3 – 6 апреля 2013 г.). – Томск : Нац. исследоват. Томский политехн. ун-т, 2013. – С. 511–514.

172. Подложенов И. М. Рынок инновационных кредитных продуктов в России: проблемы и перспективы / И. М. Подложенов // Известия Пензенского гос. педагогич. ун-та им. В. Г. Белинского. – 2012. – № 28. – С. 468–476.

173. Похабов В. И. Экономико-математические методы и модели (практикум): учеб. пособ. для экономических специальностей / В. И. Похабов, Д. Г. Антипенко, М. Н. Гриневич ; кол. авт. БНТУ; каф. "Экономика и организация машиностроительного производства". – Минск : БНТУ, 2003. – 129 с.

174. Проблеми та методи забезпечення фінансової стійкості комерційних банків : монографія / А. В. Череп [та ін.] ; за ред. А. В. Череп. – Запоріжжя : ЗНУ, 2011. – 150 с.

175. Пробоїв О. А. Формування та нарощування стратегічного потенціалу підприємств інструментами фінансового інжинірингу: теоретико-методологічні аспекти : монографія / О. А. Пробоїв. – Донецьк : Б. в., 2011. – 235 с.

176. Просалова В. С. Понятие банковских инноваций и их классификация / В. С. Просалова // Науковедение: Интернет-ж-л. – 2013. – № 1. – С. 1–8.

177. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – Москва : ИНФРА-М, 2007. – 495 с.

178. Рапопорт Б. М. Инжиниринг и моделирование бизнеса / Б. М. Рапопорт, А. И. Субченко. – Москва : Тандем, 2001. – 239 с.

179. Росс С. Основы корпоративных финансов / С. Росс. – Москва : Лаборатория базовых знаний, 2000. – 720 с.

180. Руднева Н. М. Маркетинговые аспекты в банковской деятельности / Н. М. Руднева, Ю. В. Кулакова, О. З. Лобковская // Известия Тульского гос. ун-та. Серия "Экономические и юридические науки". – 2014. – № 2–1. – С. 40–46.

181. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Саати. – Москва : Радио и связь, 1993. – 278 с.

182. Сало І. В. Засади фінансового менеджменту в банку. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2007. – С. 3–18.
183. Семагин И. А. Теоретические основы банковских инноваций / И. А. Семагин // Экономические науки. – 2010. – № 10. – С. 254–258.
184. Середюк В. Б. Застосування економіко-математичних методів для розв'язання економічних задач / В. Б. Середюк // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – № 1 (52). – С. 69–73.
185. Скородумов П. В. Имитационное моделирование экономических систем: программные средства и направления их совершенствования / П. В. Скородумов // Проблемы развития территории. – 2015. – № 2. – С. 24–31.
186. Словарь банковских терминов / под общ. ред. Э. А. Уткина. – Москва : АКАЛИС, 1997. – 243 с.
187. Сокиринська І. Г. Вплив стадії життєвого циклу на стан динамічної рівноваги підприємства / І. Г. Сокиринська // Экономика и управление. – 2011. – № 4. – С. 68–74.
188. Сохацька О. М. Ф'ючерсні ринки: глобальні тенденції та становлення в Україні : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец. 08.05.01 "Економіка підприємства та управління виробництвом" / О. М. Сохацька. – Тернопіль : Терноп. акад. нар. госп-ва, 2003. – 37 с.
189. Сплошнов С. В. Банковские инновации – императив развития / С. В. Сплошнов, Н. Л. Давыдова // Экономика и банки. – 2011. – № 1. – С. 14–20.
190. Статюха Г. О. Вступ до планування оптимального експерименту : навч. посіб. / Г. О. Статюха, Д. М. Складанний, О. С. Бондаренко. – Київ : НТУУ "КПІ", 2011. – 124 с.
191. Строкові фінансові інструменти в системі ризик-менеджменту банку: фінансові інновації та управління : монографія / С. В. Діденко, М. Е. Люзняк, Т. А. Медвідь та ін. ; за заг. ред. С. В. Діденко; Черкас. ін-т банк. справи, Ун-т банк. справи, Нац. банк України (м. Київ). – Черкаси : ДКС Центр, 2010. – 291 с.
192. Тарханова Е. А. Устойчивость коммерческих банков / Е. А. Тарханова. – Тюмень : Вектор Бук, 2003. – 186 с.
193. Терновский Д. Н. Инновационные банковские продукты в кредитовании малого и среднего бизнеса : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / Д. Н. Терновский. – Йошкар-Ола : ФГБОУ ВПО "Марийский гос. техн. ун-т", 2012. – 20 с.

194. Тимошин Д. А. Настоящее и будущее финансового инжиниринга / Д. А. Тимошин // Финансист. – 1999. – № 8. – С. 38–42.
195. Тутыгин А. Г. Преимущества и недостатки метода анализа иерархий / А. Г. Тутыгин, В. Б. Коробов // Известия Российского гос. педагогич. ун-та им. А. И. Герцена. – 2010. – № 122. – С. 108–115.
196. Федорова Ю. А. Особенности маркетинга банковских инноваций / Ю. А. Федорова // Новый университет. Серия "Экономика и право". – 2013. – № 9 (31). – С. 71–73.
197. Фетисов Г. Г. Устойчивость коммерческого банка и рейтинговые системы ее оценки / Г. Г. Фетисов. – Москва : Финансы и статистика, 1999. – 230 с.
198. Фінансовий інжиніринг : навч. посіб. / О. М. Сохацька, Л. В. Гаврилюк-Єнсен, В. М. Олейко та ін. ; за ред. О. М. Сохацької. – Київ : Кондор, 2011. – 660 с.
199. Фролова И. И. Подходы к оценке затрат и выгод при отборе банковских инновационных проектов / И. И. Фролова // Вест. НГУ. Серия "Социально-экономические науки". – 2012. – Т. 12. – Вып. 2. – С. 62–69.
200. Хірх-Ялан В. І. Метод аналізу ієрархій для оцінки пріоритетності показників стану місцевості в районі відповідальності для прийняття рішення на розміщення підрозділу / В. І. Хірх-Ялан // Зб. наук. праць Військового ін-ту Київського нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – 2013. – Вип. 39. – С. 353–359.
201. Чернышева Т. Ю. Иерархическая модель оценки и отбора экспертов / Т. Ю. Чернышева // Доклады Томского гос. ун-та систем управления и радиоэлектроники. – 2009. – № 1–1 (19). – С. 168–173.
202. Чмутова І. М. Адаптація системи фінансового менеджменту банку до циклічності його розвитку / І. М. Чмутова // Економіка розвитку. – 2014. – № 4. – С. 54–60.
203. Чмутова І. М. Аналіз банківської діяльності : конспект лекцій / І. М. Чмутова. – Харків : ХНЕУ, 2009. – 255 с.
204. Чмутова І. М. Концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку з використанням засобів фінансового інжинірингу / І. М. Чмутова, В. Ю. Біляєва // Управління розвитком : зб. наук. праць. – Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2015. – № 4 (182). – С. 6–13.
205. Чмутова І. М. Роль теорії життєвого циклу в управлінні фінансовим розвитком банку / І. М. Чмутова // Мат. Міжнар. наук.-практ. конф. "Формування інноваційної економіки: світовий досвід та вітчизняні реалії" (Херсон, 12–13 грудня 2014 р.). – Херсон : Гельветика, 2014. – С. 270–273.

206. Шевцова О. Життєвий цикл банківської установи як економічної організації / О. Шевцова, Г. Мандзюк // Вісник НБУ. – 2007. – № 1. – С. 28–31.

207. Шелудько Н. Управління фінансовою стійкістю комерційних банків : монографія / Н. Шелудько. – Київ : Ін-т економіки Нац. акад. наук України, 2002. – 228 с.

208. Шпаковська Н. І. Методичний підхід до оцінки фінансової стійкості банків / Н. І. Шпаковська // Фінанси, банки, інвестиції : наук. вісн. – 2013. – № 3. – С. 100–105.

209. Шубин К. А. Управление банковскими инновациями на рынке дистанционного обслуживания на основе оценки экономической эффективности / К. А. Шубин : автореф. дис. ... канд. экон. наук ; спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством" / К. А. Шубин. – Пермь : Б. и., 2007. – 29 с.

210. Шульженко Г. М. Оцінювання прибутку банку при впровадженні банківських інновацій / Г. М. Шульженко // Вісн. Української академії банківської справи. – 2015. – № 1 (38). – С. 111–116.

211. Яковлева А. В. Эконометрика : конспект лекций / А. В. Яковлева. – Москва : Эксмо, 2008. – 224 с.

212. Якушева О. В. Конкуренція на ринку банківських послуг як мотив інноваційної діяльності банків / О. В. Якушева // Економічний аналіз. – 2014. – Т. 15 (1). – С. 284–291.

213. Akkizidis I. Marketplace Lending, Financial Analysis, and the Future of Credit: Integration, Profitability, and Risk Management / I. Akkizidis, M. Stagars. – New York : Wiley, 2016. – 344 p.

214. Allen W. Defining and achieving financial stability / W. Allen, G. Wood // Journal of Financial Stability. – 2006. – Issue 2. – P. 152–172.

215. Ashta A. Advanced Technologies for Microfinance: Solutions and Challenges / A. Ashta. – New York : Hershey, 2011. – 332 p.

216. Beder T. Financial engineering: the evolution of a profession / T. Beder, C. Marshall. – New York : John Wiley & Sons, 2011. – 616 p.

217. Belyaeva V. Y. Determining the economic essence of the concept of financial engineering using content-analysis / V. Y. Belyaeva // Міжнар. економічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність : зб. мат-лів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 5 – 6 грудня 2014 р.). – Київ : ГО "Київський економічний науковий центр", 2014. – Ч. 3. – С. 29–31.

218. Belyaeva V. Y. Theoretical approaches to defining the essence of the concept of financial engineering / V. Y. Belyaeva // Освіта та наука без меж – 2014 : мат-ли Х Міжнар. наук.-практ. конф. (Перемишль, Польща, 7 – 15 грудня 2014 р.). – Перемишль : Наука і дослідження, 2014. – С. 24–29.

219. Birge J. Handbooks in operations research and management Science / J. Birge, V. Linetsky. – Amsterdam : Elsevier B. V., 2008. – 917 p.

220. Carson C. S. Financial Soundness Indicators / C. S. Carson, S. Ingves // International Monetary Fund. – 2001. – June 4. – P. 12–18.

221. Chandrasekaran R. Evaluation of Efficiency and Benchmarking Commercial Banks in India: A Combined PCA and DEA Approach / R. Chandrasekaran, R. Madhana Gopal // International Journal of Statistika and Matematika. – 2013. – Vol. 8, issue 2. – P. 60–70.

222. Chmutova I. Analytical tools to implement integrated bank financial management technologies / I. Chmutova, V. Vovk, O. Bezrodna // Economic Annals–XXI. – 2017. – No. 163 (1–2 (1)). – P. 95–99.

223. Chmutova I. Indicators of Financial Stability of the Ukrainian Banking System / I. Chmutova, V. Biliaieva // International Journal of Managerial Studies and Research (IJMSR). – 2015. – Vol. 3, issue 7. – P. 95–103 (India).

224. Chmutova I. M. External rating management of bank of a method DEA (Data Envelopment Analysis) / I. M. Chmutova, M. V. Afanasenko // Problems of Economy. – 2011. – No. 2. – P. 75–79.

225. Demircug-Kunt A. Banking on the Principles: Compliance with Basel Core Principles and Bank Soundness / A. Demircug-Kunt, E. Detragiache, T. Tressel // World Bank Policy Research Working Paper. – 2006. – No. 3954. – P. 3–33.

226. Dufey V. G. The Evolution of instruments and techniques in international financial markets / V. G. Dufey, J. N. Giddy. – Washington : SUERF Series, 1981. – 120 p.

227. Fabozzi F. Finance: capital markets, financial management, and investment management / F. Fabozzi, P. Drake. – Hoboken : John Wiley & Sons, Inc, 2009. – 811 p.

228. Ferguson R. Should Financial Stability Be An Explicit Central Bank Objective? / R. Ferguson. – Washington : Federal Reserve Board 2002. – 146 p.

229. Financial engineering / [M. Bloss, E. Dietmar, J. Häcker, D. Sörensen] ; lektorat T. Ammon. – München : Oldenbourg Wissenschaftsverlag GmbH, 2012. – 577 p.

230. Finnerty J. D. Project financing. Asset-based financial engineering / J. D. Finnerty. – New Jersey : John Wiley & Sons, Inc, 2007. – 476 p.
231. Gastineau G. L. Dictionary of Financial Risk Management / G. L. Gastineau, M. P. Kritzman. – New York : Wiley, 1999. – 342 p.
232. Harvard business review on advances in strategy / [R. Kaplan, K. Eisenhardt, D. Sull, P. Tufano]. – Harvard : Harvard Business School Press, 2002. – 243 p.
233. Hoda I. Mechanisms of financial engineering as new alternatives / I. Hoda // Researchers World: Journal of Arts, Science & Commerce. – 2013. – No. 3. – P. 21–40.
234. Iba H. Practical applications of evolutionary computation to financial engineering / H. Iba, C. Aranha. – Heidelberg : Springer eBooks, 2012. – 243 p.
235. Ignatenko L. O. Role of financial engineering in the system of ensuring financial stability of the bank / L. O. Ignatenko, V. Y. Belyaeva // Інтеграційні процеси та інноваційні технології. Досягнення та перспективи технічних наук (іноземними мовами) : мат-ли Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. студ. і молодих вчених вищих техн. навч. закл. (Харків, 9 квітня 2015 р.). – Харків : ХНАДУ, 2015. – С. 206–210.
236. Impact of balanced scorecard usage on the performance of commercial banks / D. S. Ombuna, K. Omido, H. M. Garashi et al. // International Journal of Information Technology and Business Management. – 2013. – Vol. 10, No. 1. – P. 40–48.
237. Kim J.-O. Factor analysis: statistical methods and practical issues / J.-O. Kim, Ch. Mueller. – Newbury Park : Sage Publications, 1979. – 235 p.
238. Kim T. International money and banking / T. Kim. – Washington : Routledge, 1993. – 416 p.
239. Kloba R. L. Reengineering and benchmarking as instruments of perfection of management bank activity / R. L. Kloba // Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. – 2009. – Issue 19.5. – P. 247–252.
240. Kolb R. W. Financial derivatives / R. W. Kolb, J. A. Overdahl. – New York : Wiley, 2003. – 194 p.
241. Kolodiziev O. Selecting a kind of financial innovation according to the level of a bank's financial soundness and its life cycle stage / O. Kolodiziev, I. Chmutova, V. Biliaieva // Banks and Bank Systems. – 2016. – Vol. 11, issue 4. – P. 40–49.
242. Lavryk A. P2P lending as an alternative to bank lending in Ukraine / A. Lavryk // Banks and Bank Systems. – 2016. – Vol. 11, No. 4. – P. 20–29.

243. Lyuu Y. Financial engineering and computation / Y. Lyuu. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 627 p.
244. Marshall J. F. Dictionary of financial engineering / J. F. Marshall. – New York : John Wiley & Sons, 2000. – 290 p.
245. Ozturk E. A Strategic Approach to Performance Management in Banks: The Balanced Scorecard / E. Ozturk, A. Coskun // Accounting and Finance Research. – 2014. – No. 3. – P. 151–158.
246. Smith L. The Art and Practice of Statistics / L. Smith, Z. Gratz, S. Bousquet. – Wadsworth : Cengage Learning, 2009. – 468 p.
247. Taniguchi M. Optimal statistical inference in financial engineering / M. Taniguchi, J. Hirukawa, K. Tamaki. – Boca Raton : Taylor & Francis Group, 2008. – 366 p.
248. Thain D. Stages of Corporate Development / D. Thain // The Business Quarterly. – 1969. – No. 34. – P. 33-45.
249. Tucker R. B. Driving growth through innovation / R. B. Tucker. – San Francisco : BK Publishers Inc., 2008. – 251 p.
250. Une publication financiere // Du journal de Geneve et Gazette de Lausanne. – 1997. – No. 9. – P. 20–35.
251. Urban T. C. Statistics in Plain English / T. C. Urban. – New York : Routledge, 2010. – 250 p.
252. Vasylieva T. A. Empirical model of bank life cycle / T. A. Vasylieva, I. M. Chmutova // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 10 (172) – С. 352–361.
253. Zopounidis C. Intelligent decision aiding systems based on multiple criteria for financial engineering / C. Zopounidis, M. Doumpos. – Dordrecht : Kluwer Academic Publishers, 2000. – 219 p.
254. Антон Тютюн про нові тенденції на ринку депозитів, розвиток електронної комерції та зміни в банках під впливом інноваційних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1873241-maybutne__bankivskih_viddilen_platignih_kart_tehnologiy_plategiv_2083555.html.
255. Баторшина А. Ф. Перспективи розвитку фінансового інжинірингу в Україні та світі [Електронний ресурс] / А. Ф. Баторшина, Т. Ю. Лебєдєва // Ефективна економіка. – 2012. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_1_8.

256. Бобиль В. Використання показників рівня якості управління ризиками в процесі оцінювання фінансової стійкості банку [Електронний ресурс] / В. Бобиль. – Режим доступу : http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/2081/1/Bobyl_11.pdf.

257. Бондар О. А. Роль економіко-математичних методів ефективного управління підприємством [Електронний ресурс] / О. А. Бондар // Ефективна економіка. – 2013. – № 2. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2072>.

258. Вареник К. А. Теория инноваций как ключевое направление научных исследований XX века [Электронный ресурс] / К. А. Вареник // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 5. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=10169>.

259. Викулов В. С. Типология банковских инноваций [Электронный ресурс] / В. С. Викулов // Финансовый менеджмент. – 2004. – № 6. – Режим доступа : <http://www.dis.ru/im/article.shtml?id=3418>.

260. Гонтар Д. Д. Визначення стадії життєвого циклу банку за допомогою нечітко-множинного аналізу показників його діяльності [Електронний ресурс] / Д. Д. Гонтар // Ефективна економіка : ел. фахове видання. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2996>.

261. Горчаков А. Математичний апарат для інвестора. Кореляційний та регресійний аналіз [Електронний ресурс] / А. Горчаков. – Режим доступу : www.ufin.com.ua/analitmat/poradnyk/049.htm.

262. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097.

263. Де народжуються інновації: 7 найцікавіших банківських лабораторій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/352109/de-narodzhuuyutsya-innovatsiyi-7-najtsikavishyh-bankivskyh-laboratorij>.

264. Довгаль Ю. С. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення [Електронний ресурс] / Ю. С. Довгаль, Р. О. Чамара // Фінансовий простір. – 2015. – № 1. – С. 130–136. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fin_pr_2015_1_18.pdf.

265. Досмухамбетов М. Банковский инжиниринг / М. Досмухамбетов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1007>.

266. Ефремов В. А. Проектирование системы финансового инжиниринга долговых инструментов [Электронный ресурс] / В. А. Ефремов, А. Н. Козлов, Е. А. Кузьмина // мат-лы XVII Междунар. науч.-практ. конф. "Современные техника и технологии". – Режим доступа : <http://www.lib.tpu.ru/fulltext/c/2011/C01/V02/177.pdf>.

267. Євенко Т. І. Заходи запобігання фінансової кризи банківських установ [Електронний ресурс] / Т. І. Євенко // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – № 2. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2014_2_27.pdf.

268. "Зелене фінансування": "Укргазбанк" виділив перші гроші на еко-проект з енергозбереження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.5.ua/ekonomika/zelene-finansuvannia-ukrhazbank-vydilyv-pershi-hroshi-na-ekoproekt-z-enerhozberezhennia-116715.html>.

269. Инновации украинских банков: смартфоны, часы и селфи [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://psm7.com/innovacii-ukrainskix-bankov-smartfony-chasy-i-selfi.html>.

270. Інвестиції в індексовані депозити. Чи є підступ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://business-obuchenie.net/zakoni-investuvannya/investicii-v-indeksovani-depoziti-chi-pidstup.html>.

271. Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.09.2012 р. № 691-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-%D1%80/para%20n9>.

272. Котькалова-Литвин І. В. Фінансовий інжиніринг як драйвер світової фінансової системи [Електронний ресурс] / І. В. Котькалова-Литвин // Ефективна економіка. – 2014. – № 5. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3057>.

273. Кривич Я. М. Поняття банківських інновацій та їх класифікація [Електронний ресурс] / Я. М. Кривич // Поняття банківських інновацій та їх класифікація. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#>.

274. Манаев О. Т. Контент-анализ – описание метода [Электронный ресурс] / О. Т. Манаев. – Режим доступа : <http://psyfactor.org/lib/kontent.htm>.

275. Матвієнко О. С. Шляхи підвищення прибутковості банківської діяльності в Україні [Електронний ресурс] / О. С. Матвієнко // Молодий вчений. – 2014. – № 6 (1). – С. 169–172. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/molv_2014_6\(1\)_46.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/molv_2014_6(1)_46.pdf).

276. Нагорна І. В. Резерви підприємства як інструмент підвищення фінансової стійкості [Електронний ресурс] / І. В. Нагорна // Вісник Донецького нац. ун-ту економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – Режим доступу : <http://www.stationline.org.ua/ekonom/60/7921-rezervi-pidpriyemstva-yak-instrument-pidvishhennya-finansovo%D1%97-stijkosti.html>.

277. Офіційний сайт Bankchart.com.ua. – Режим доступу : <http://www.bankchart.com.ua>.

278. Офіційний сайт Міжнародної асоціації фінансових інженерів. – Режим доступу : www.iafe.org.

279. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua>.

280. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

281. Офіційний сайт ПАТ "Альфа банк". – Режим доступу : <https://alfabank.ua>.

282. Офіційний сайт ПАТ "Сбербанк". – Режим доступу : <https://www.sberbank.ua>.

283. Офіційний сайт ПАТ КБ "Приватбанк". – Режим доступу : <https://privatbank.ua>.

284. Пантелеєва Н. Н. Качественная оценка эффективности финансовых инноваций [Электронный ресурс] / Н. Н. Пантелеєва. – Режим доступа : <http://jurnal.org/articles/2013/ekon131.html>.

285. ПриватБанк відкрив перші відділення без працівників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.myvin.com.ua/ua/news/brend/21317.html>.

286. ПриватБанк запустил P2P кредитование [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://finance.liga.net/banks/2016/3/3/news/47286.htm>.

287. Про ратифікацію Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій "Горизонт 2020" : Закон України № 604-VIII від 15.07.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/604-19>.

288. Редька С. И. Совершенствование инновационных технологий банковского обслуживания [Электронный ресурс] / С. И. Редька. – Режим доступа : <http://www.sworld.com.ua/konfer32/134.pdf>.

289. Стратегія сталого розвитку "Україна – 2020" : указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

290. Сурина И. В. Инновации как основное направление развития деятельности банков [Электронный ресурс] / И. В. Сурина. – Режим доступа : http://journal.kfrgteu.ru/files/1/2012_09_18.pdf.

291. Удовикин А. В. Теоретические основы финансового инжиниринга [Электронный ресурс] / А. В. Удовикин. – Режим доступа : <http://www.ekportal.ru/page-id-913.html>.

292. Чмутова І. М. Обґрунтування показників для ідентифікації стадії життєвого циклу банку [Електронний ресурс] / І. М. Чмутова. – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=76863>.

293. Шермер О. Моделирование риска та финансовой стойкости коммерческого банка [Электронный ресурс] / О. Шермер. – Режим доступа : <http://naub.oa.edu.ua/2013/modelyuvannya-ryzyku-ta-finansovoji-stikosti-komertsijnoho-banku>.

294. Шпортова Т. В. Интернет-технологии в банковской сфере как способ улучшения качества обслуживания клиентов [Электронный ресурс] / Т. В. Шпортова, А. П. Артёменко. – Режим доступа : <http://orelgiet.ru/docs/nauchzap/12-shportova-artjomenko.pdf>.

295. Якимова І. Методика оцінка фінансової стійкості банків у США [Електронний ресурс] / І. Якимова. – Режим доступу : http://www.ufin.com.ua/analit_mat/drn/064.htm.

296. Яковенко С. Н. Финансовые инновации в деятельности коммерческих банков: теоретико-экономические аспекты [Электронный ресурс] / С. Н. Яковенко, А. А. Тимченко // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 2. – Режим доступа : <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=8600>.

297. 5 Ways to Improve the Loan (P2B) Crowdfunding Industry [Electronic resource]. – Access mode : <http://blog.symbid.com/2015/entrepreneur/5-ways-to-improve-the-loan-p2b-crowdfunding-industry>.

298. Access to finance. Microfinance innovations in the people's republic of China [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.adb.org/sites/default/files/publication/153012/access-finance-microfinance-innovations-prc.pdf>.

299. Benchmarking Banking Sector Efficiency Across Regional Blocks in Sub-Saharan Africa : What Room for Policy? [Electronic resource] / F. Boutin-Dufresne, O. Williams, S. Peña, T. A. Zawisza // IMF Working Paper. – 2013. – No. 13/51. – P. 28-42. – Access mode : <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=40344>.

300. Dickinson V. Cash Flow Patterns as a Proxy for Firm Life Cycle (April 19, 2011) [Electronic resource] / V. Dickinson. – Access mode : <http://ssrn.com/abstract=755804>.

301. European central bank statistics. Consolidated banking data [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.ecb.europa.eu/stats/money/consolidated/html/index.en.html>.

302. Financial engineering and financial stability [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.federalreserve.gov/boarddocs/speeches/2002/20021120/default.htm>.

303. Financial engineering for profitable financial instruments [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.internationalfinancemagazine.com/article/Financial-Engineering-for-Profitable-Financial-Instruments.html>.

304. Financial Soundness Indicators: Compilation Guide [Electronic resource] / International Monetary Fund. – Washington, D.C., 2006. – Access mode : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fsi/guide/2006/index.htm>.

305. Giddy Ian H. Global Financial Markets [Electronic resource] / Ian H. Giddy. – Access mode : <http://www.giddy.org>.

306. Gordan P. Venture Debt: A Capital Idea for Startups [Electronic resource] / P. Gordan. – Access mode : http://www.kauffmanfellows.org/journal_posts/venture-debt-a-capital-idea-for-startups.

307. Innovation in retail banking 2013 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.efma.com/index.php/resources/studies/detail/EN/1/507/1-UR0N>.

308. Innovation in retail banking 2014 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.efma.com/index.php/resources/studies/detail/EN/1/507/1-195YPE>.

309. Malinsky M. How Do I Measure "Innovation"?!? [Electronic resource] / M. Malinsky, G. S. Perry. – Access mode : <http://www.balancedscorecard.org/portals/0/pdf/howtomeasureinnovation.pdf>.

310. Management Tools and Trends 2013 [Electronic resource]. – Access mode : http://www.bain.com/Images/BAIN_BRIEF_Management_Tools_%26_Trends_2013.pdf.

311. Memić D. Performance Analysis and Benchmarking of Commercial Banks Operating in Bosnia and Herzegovina: a DEA Approach [Electronic resource] / D. Memić, S. Škaljić-Memić // Business Systems Research. – 2013. – Vol. 4, issue 2. – P. 17–37. – Access mode : DOI: 10.2478/bsrj-2013-0010.

312. Moore G. Darwin and the Demon: Innovating Within Established Enterprises [Electronic resource] / G. Moore. – Access mode : <https://hbr.org/2004/07/darwin-and-the-demon-innovating-within-established-enterprises>.

313. Ponomaryova T. A. Using of benchmarking technologies in services quality improvement [Electronic resource] / T. A. Ponomaryova // Journal of Marketing in Russia and Abroad. – 2005. – Access mode : <http://mavriz.ru/articles/2005/5/3925.html>.

314. Soteriou A. Operations, Quality, and Profitability in the Provision of Banking Services [Electronic resource] / A. Soteriou, S. Zenios // Management Science. – 1999. – No. 45 (9). – P. 1221–1238. – Access mode : <http://www.jstor.org/stable/2634834>.

315. Tatarinova L. Iu. Benchmarking as a method of effective development of retail banking [Electronic resource] / L. Iu. Tatarinova // Banking. – 2010. – Access mode : <http://naukarus.com/benchmarking-kak-metod-effektivnogo-razvitiya-bankovskogo-riteyla>.

316. The Future of FinTech: A Paradigm Shift in Small Business Finance [Electronic resource]. – Access mode : http://www3.weforum.org/docs/IP/2015/FS/GAC15_The_Future_of_FinTech_Paradigm_Shift_Small_Business_Finance_report_2015.pdf.

317. This New Savings Account Should Inspire Banks [Electronic resource]. – Access mode : <https://csbcorrespondent.com/blog/new-savings-account-should-inspire-banks>.

318. Tsyachna Yu. S. Comprehensive technology of benchmarking as an instrument of providing financial security for a bank [Electronic resource] / Yu. S. Tsyachna, K. M. Azizova, O. M. Rats // Actual Problems of Economics. – 2015. – № 5. – P. 427–437. – Access mode : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2015_5_53.

319. What financial engineering is and what it is not [Electronic resource]. – Access mode : <http://mail.ghanaweb.com/GhanaHomePage/NewsArchive/artikel.php?ID=233084>.

320. Where Is the Innovation? [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.americanbanker.com/bankthink/where-is-the-bank-innovation-1067808-1.html>.

Додатки

Додаток А

Результати опрацювання наукової літератури з питань застосування інструментів фінансового інжинірингу в банку

Таблиця А.1

Теоретичні підходи до визначення сутності поняття "фінансовий інжиніринг" у різних сферах упровадження

Сфери впровадження	Визначення	Автори
1	2	3
Ринок деривативів	1. Створення (конструювання) нових фінансових продуктів (інновацій), надбання нових фінансових послуг; використовує цінні папери та фінансові інструменти у вигляді контрактів для створення їх гібридних та синтетичних комбінацій; застосовується для управління ризиками, ліквідністю та дохідністю	Абакуменко О. В. [1, с. 127]
	2. Зміни у комбінаціях елементів, з яких складається фінансовий інструмент – таких, як дохідність, ризиковість, строковість, трансферабельність	Гідді Я. Н. [305]
	3. Використання фінансових деривативів для створення більш складних продуктів з метою вирішення складних проблем з управління ризиками, а також для одержання арбітражних можливостей	Колб Р., Овердал Дж. [240]
	4. Застосування фінансових інструментів для перетворення поточної фінансової ситуації в іншу, з більш бажаними властивостями	Галиц Л. [42, с. 5]
	5. Проектування, розроблення та реалізація інноваційних фінансових інструментів	Гастіно Г. Л. [231]
Фондовий ринок	1. Фінансовий інжиніринг спрямований на створення нових можливостей та подолання нових викликів на ринках цінних паперів та у сфері обліку	Боді З. [302]
	2. Процес створення облігацій для задоволення специфічних інтересів емітентів та інвесторів, метою якого є формування бажаних грошових потоків у поєднанні з найкращим можливим співвідношенням ризику, дохідності та ліквідності створеного продукту	Воробйова З. А. [40, с. 76]
	3. Технологія управління фінансовими ризиками на строковому фондовому ринку за допомогою операцій хеджування	Росс С. [179]

1	2	3
Корпоративні фінанси	1. Комерційний процес створення інновації (товару, проекту, контракту, послуги, продукту, технології, інструменту, стратегії) з метою досягнення позитивного економічного та фінансового результату суб'єктами економічних відносин незалежно від організаційно-правової форми та сфери діяльності	Баринькіна Н. П. [12, с. 102]
	2. Розумне використання фінансових інструментів для проведення таких операцій, як поглинання, або для збільшення ринкової вартості компанії, що має стабільні виробничі показники, тобто за допомогою фінансової, а не стратегічної або виробничої діяльності	Кох Р. [112]
	3. Сукупність методів/технологій, що дозволяють управляти фінансами компанії з метою збільшення її вартості	Тимошин Д. А. [194]
Банківська справа	1. Непередбачувані зміни у формі нового фінансового продукту, системи розрахунків або організаційній структурі для надання нових фінансових послуг	Кім Т. [238]
	2. Процес, який адаптує існуючі фінансові інструменти та процеси, створює нові, щоб дозволити суб'єктам фінансового ринку більш ефективно пристосуватися до навколишнього середовища, що змінюється	Іванова О. В. [87]
	3. З одного боку, процес проектування, розроблення та практичної реалізації конкурентоспроможних інноваційних банківських інструментів, продуктів та бізнес-процесів, а з іншого – віртуозне володіння методом системного підходу до економічних процесів у площині творчого пошуку та вирішення актуальних проблем банківської практики	Ковальов А. [96]
	4. Фінансове забезпечення клієнта з використанням різних банківських продуктів, у тому числі власних банківських фінансових технологій і фінансових інструментів ринку, яке відповідає потребам як клієнта, та інтересам банку	Масленченков Ю. С. [143, с. 187]
	5. Це наука про процес трансформації ризиків економічного суб'єкта (в нашому випадку: банку або його клієнта) за допомогою похідних фінансових інструментів та їх комбінації	Нікітін А. В. [158, с. 112]
	6. Розроблення нових фінансових інструментів і операційних схем, придатних для здійснення фінансово-кредитних операцій	Рапопорт Б. М. [178]

1	2	3
	7. Створення інноваційних банківських продуктів і послуг, які застосовуються банками для перерозподілу фінансових ресурсів, ризиків, ліквідності, прибутковості та інформації відповідно до власних інтересів, специфічних потреб контрагентів і змін у макро- та мікросередовищі банку	Удовікін А. В. [291]
	8. Цілеспрямоване розроблення і реалізація нових фінансових інструментів та (або) технологій, а також творчий пошук нових підходів до вирішення фінансових проблем за допомогою вже відомих інструментів і технологій	Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. [10, с. 346]
Конкретний напрям не визначений	1. Розроблення та запровадження інноваційної фінансової технології	Бедер Т. [216, с. 3]
	2. Науковий напрям, який фокусується на використанні математичного та статистичного моделювання та технології обчислення для вирішення проблем у сфері фінансових послуг	Бірдж Дж. [219, с. 3]
	3. Проектування, розроблення та реалізація інноваційних фінансових інструментів і процесів, а також творчий пошук нових підходів до вирішення проблем в галузі фінансів	Дуфей В. Г. [226]
	4. Розроблення нових фінансових продуктів	Блосс М. [229, с. 3]
	5. Поняття, яке використовується для опису запровадження інжинірингу, математичних методів та інструментів для вирішення фінансових проблем	Іба Х. [234, с. 61]
	6. Практичне використання навичок математичного та комп'ютерного програмування для вирішення певних фінансових проблем	Адутвум О. [319]
	7. Створення нових фінансових продуктів і послуг, які використовуються фінансовими інститутами для перерозподілу грошових ресурсів, ризиків, ліквідності, доходів та інформації відповідно до фінансових потреб клієнтів і змін у макро- та мікро-економічній ситуації	Капелінський Ю. І. [90, с. 25]
	8. Проектування, розроблення і реалізація інноваційних фінансових інструментів і процесів, а також творчий пошук нових підходів до вирішення проблем у галузі фінансів	Маршалл Дж. Ф., Бансал В. К. [142, с. 33]
	9. Процес, що включає розроблення та творче застосування фінансових технологій для вирішення фінансових проблем	Міжнародна асоціація фінансових інженерів [278]
	10. Конструювання різних фінансових інновацій, насамперед з метою ефективного управління ризиками та додаткового отримання доходу	Сохацька О. М. [188, с. 11]

**Аналіз теоретичних підходів з декомпозиції процесу
фінансового інжинірингу в банку на етапи**

Автори	Кількість і зміст етапів фінансового інжинірингу в банку
Семагін І. А. [183]	1) Збирання та оброблення інформації про стан ринку; 2) розроблення інноваційної стратегії банку та концепції фінансової інновації; 3) просування інноваційного продукту/послуги; 4) оцінювання результатів реалізації інноваційних продуктів/послуг та аналіз обраної стратегії
Досхмухамбетов М. [265]	1) Визначення цільових орієнтирів; 2) виявлення та аналіз потреб контрагентів; 3) оцінювання ризиків; 4) вибір однієї або декількох фінансових продуктів/ послуг; 5) співвідношення фінансової інновації до особливостей діяльності у фінансовій установі; 6) оцінювання співвідношення ризику, дохідності та ліквідності у виборі одного з альтернативних банківських продуктів; 7) сценарний аналіз упровадження фінансової інновації; 8) завершальний вибір фінансового продукту; 9) створення фінансової інновації; 10) продаж фінансової інновації; 11) супроводження фінансової інновації
Заводовська Л. А. [79]	1) Збирання та обробка інформації; 2) розроблення; 3) правова охорона; 4) впровадження; 5) оцінювання результатів
Руднева Н. М. [180]	1) Розроблення цільових завдань банку; 2) дослідження ринкової ситуації; 3) розроблення та тестування концепції; 4) оцінювання системних якостей інноваційного банківського продукту; 5) відношення ризику, дохідності, ліквідності; 6) вбудова інноваційного банківського продукту в організаційно-функціональну структуру банку; 7) продаж інноваційного банківського продукту; 8) супроводження інноваційного банківського продукту, ринкова підтримка
Єгоричева С. Б. [70]	1) Виникнення ідеї або систематизація ідей; 2) добір і формулювання ідеї інноваційного продукту на основі аналізу можливостей; 3) розроблення бізнес-процесу реалізації інноваційного продукту; 4) технічна підготовка та розроблення програмного забезпечення; 5) підготовка та реалізація маркетингового забезпечення
Капелінський Ю. І. [90]	1) Аналіз потреб банку; 2) оцінювання потреб клієнта; 3) аналіз ризиків для банку та клієнта у створенні інноваційного фінансового банківського продукту; 4) вибір одного з декількох альтернативних фінансових інструментів; 5) створення системи управління ризиками; 6) оцінювання співвідношення ризику, дохідності, ліквідності, альтернативних витрат і ліквідності; 7) створення декількох сценаріїв зміни зовнішньої середовища господарювання; 8) оцінювання кінцевих результатів аналізу й остаточний вибір інструментів фінансового інжинірингу; 9) організаційні заходи з імплементації нового фінансового інструменту; 10) продаж нового продукту клієнтам; 11) супроводження нового фінансового продукту та його ринкова підтримка; 12) завершення життєвого циклу нового фінансового інструменту
Аюпов А. А. [6]	1) Проектування фінансової інновації; 2) розроблення фінансової інновації; 3) реалізація фінансової інновації

Види фінансових інновацій у банку

Класифікаційні ознаки	Види фінансової інновації	Сутність
1	2	3
Сфера застосування	Продуктові	Нові банківські продукти та послуги, нові схеми їх просування на ринок
	Технологічні	Нові й удосконалені технології надання банківських послуг
	Процесні	Інноваційні перетворення процесу надання банківських послуг та реалізації банківських продуктів
	Організаційні	Управлінські інновації, що стосуються змін організаційної структури банку; концептуальні інновації, які втілюються у змінах моделей та стратегій діяльності банків.
Інноваційний потенціал	Радикальні	Принципово нові види банківських продуктів і послуг, якісно нових технологій та методів
	Модифіковані	Часткові, проте суттєві покращення існуючих продуктів, технологій та процесів
	Комбінаторні	Нові банківські продукти, створені шляхом поєднання різноманітних елементів
Рівень впровадження	На рівні банку	Нові для банку продукти та послуги, які, однак, уже існують у діяльності інших банківських установ
	Локальні	Нововведення в окремому регіоні країни
	Національні	Інновації у банківській системі країни
	Транснаціональні	Інновації глобального масштабу, які не мали аналогів у минулому
Масштаби впровадження	Точкові	Інновації, які вирішують вузькі завдання
	Системні	Інновації, які передбачають одночасне проведення різноманітних змін
Причини зародження	Реактивні	Вимушені інновації, які здійснюються з метою утримання ринкових позицій
	Стратегічні	Інновації, які мають випереджальний характер
Характер потреб	Спрямовані на задовільнення наявних потреб	Інновації, які виникають у ході створення необхідності задовільнення потреб, які вже існують у клієнтів
	Спрямовані на формування нових потреб	Інновації, які спрямовані на формування певних потреб у клієнтів у перспективі
Характер ідеї	Винахідницькі	Унікальні ідеї про можливі способи задовільнення фінансових потреб клієнтів
	Імітаційні	Ідеї, які вже існують на ринку

Закінчення додатка А

Закінчення табл. А.3

1	2	3
Методика розроблення	Розроблені за допомогою власних сил	Фінансові інновації, які розроблені за допомогою внутрішніх ресурсів
	Розроблені у рамках концепції "відкритої інновації"	Інноваційні рішення, які розроблюються спільними зусиллями
Мета створення	Захисні	Інновації, які виникають як реакція на зміни регуляторних вимог
	Агресивні	Нововведення, які створюються для спеціального просування установи на ринок
	Інновації у відповідь на потреби та вимоги	Інноваційні рішення, які впроваджуються для вирішення нагальних потреб, які виникають на ринку
	Протекціоністські	Інноваційні рішення, які спрямовані на вдосконалення власного іміджу банку
Залежно від механізму поширення	Одиничні	Стратегічні інновації, які виникають на ринку самостійно вперше
	Дифузні	Інновації, які виникають як реакція на перший тип інновацій та поширюються шляхом передавання досвіду
Залежно від ефекту для банку	Орієнтовані на економічний ефект	Рішення, які забезпечують підвищення доходів банку та зниження його витрат за операціями, які здійснюються
	Орієнтовані на підтримання конкурентної позиції	Рішення, які забезпечують оптимізацію банківських бізнес-процесів з метою посилення конкурентоспроможності банку на ринку
Залежно від темпів впровадження	Швидкі	Фінансові інновації із коротким часовим періодом між упровадженням та отриманням ефекту від їх дії
	Уповільнені	Складні фінансові інновації, реалізація яких здійснюється повільно
	Рівномірні	Фінансові інновації, які одночасно з'являються на різних сегментах ринку
	Стрибкоподібні	Фінансові інновації, розвиток яких є нерівномірним, що викликано нестабільністю попиту на них

Відбір показників оцінки фінансової стійкості банків

Таблиця Б.1

Результати аналізу думок експертів щодо складу показників фінансової стійкості банку

Показники фінансової стійкості	[62]	[98]	[93]	[174]	[207]	[81]	[293]	[295]	[208]	[148]	[83]	[33]	[106]	[78]	[118]	[150]	[11]	[116]	[192]	[27]	[197]	[128]	[26]	[225]	[304]	Сума	
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
1																											
Коефіцієнт надійності		1		1		1	1	1	1						1	1											8
Коефіцієнт участі капіталу у формуванні активів		1						1	1	1					1				1	1			1	1		9	
Коефіцієнт захищеності власного капіталу		1		1				1	1				1													5	
"Фінансовий важіль"	1	1		1				1	1			1														6	
Коефіцієнт платоспроможності регулятивного капіталу		1	1						1		1				1				1		1	1	1		1	10	
Загальна достатність капіталу (НЗ)			1	1		1	1							1			1	1								7	
Коефіцієнт активності залучення ресурсів		1							1			1		1				1								5	

Закінчення додатка Б
Закінчення табл. Б.1

152

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
Рівень страхування активів резервами			1		1		1			1	1															5	
Коефіцієнт прострочених кредитів			1			1	1										1	1	1		1	1	1		1	10	
Частка роздрібних кредитів у активах						1				1	1								1		1	1	1		1	8	
Частка міжбанківських кредитів у активах						1				1	1								1		1	1	1		1	8	
Рентабельність активів	1	1	1	1		1		1		1	1		1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	20
Рентабельність балансового капіталу	1	1	1	1			1	1		1			1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	1	1	1	19
Дохідність чистих активів	1	1		1							1			1													5
Чиста процентна маржа	1	1	1						1		1						1										6
Процентний спред	1	1	1						1		1												1	1			7
Сума	6	20	9	8	7	10	7	9	11	8	12	3	6	10	5	9	9	5	8	3	7	8	9	3	7		

**Інтегральні показники за складовими фінансової стійкості
банків України станом на 01.01.2016 р.**

Банки	Інтегральний ресурсної стійкості	Інтегральний ліквідності	Інтегральний ділової активності	Інтегральний прибутковості	Сукупний інтегральний (4 складові)	Сукупний інтегральний (3 складові за виключенням складової прибутковості)
1	2	3	4	5	6	7
ПАТ КБ "ПриватБанк"	0,07	0,84	0,60	0,11	0,25	0,32
ПАТ "Ощадбанк"	0,11	0,85	0,41	0,10	0,25	0,34
ПАТ "Укрексімбанк"	0,11	0,71	0,32	0,10	0,22	0,29
ПАТ "Промінвестбанк"	0,11	0,87	0,42	0,12	0,26	0,35
ПАТ "Укрсоцбанк"	0,09	0,92	0,36	0,09	0,23	0,31
ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"	0,11	0,95	0,29	0,08	0,22	0,31
ПАТ "Дочірній банк Сбербанку Росії"	0,05	0,87	0,35	0,11	0,21	0,25
ПАТ "Перший Український Міжна- родний Банк"	0,09	0,94	0,50	0,12	0,27	0,35
ПАТ "Альфа-Банк"	0,09	0,91	0,40	0,12	0,25	0,32
ПАТ "ВТБ Банк"	0,05	0,86	0,29	0,16	0,20	0,22
ПАТ "УкрСиббанк"	0,12	0,91	0,46	0,06	0,23	0,37
ПАТ "Укргазбанк"	0,11	0,81	0,28	0,12	0,23	0,29
ПАТ "ОТП Банк"	0,09	0,92	0,17	0,01	0,10	0,24
ПАТ "Креді Агріколь Банк"	0,08	0,89	0,40	0,17	0,26	0,30
ПАТ АБ "Південний"	0,10	0,87	0,37	0,09	0,23	0,32
ВАТ "Фідобанк"	0,12	0,80	0,32	0,10	0,23	0,31
ПАТ "ІНГ Банк Україна"	0,04	0,87	0,32	0,14	0,20	0,23
ПАТ "Банг Кредит Дніпро"	0,07	0,85	0,32	0,08	0,20	0,27
ПАТ "Універсал Банк"	0,09	0,97	0,45	0,06	0,22	0,34
ПАТ "БТА Банк"	0,17	0,74	0,03	0,11	0,15	0,16
ПАТ "Сітібанк"	0,09	0,60	0,31	0,28	0,26	0,26
ПАТ "Мегабанк"	0,10	0,81	0,38	0,09	0,23	0,31
ПАТ "Платинум Банк"	0,07	0,86	0,29	0,13	0,22	0,25
ПАТ "Кредобанк"	0,14	0,86	0,41	0,12	0,28	0,37
ПАТ "Діамантбанк"	0,07	0,97	0,17	0,10	0,18	0,22
ПАТ КБ "Правекс-Банк"	0,13	0,90	0,17	0,11	0,22	0,27

Продовження додатка В
Продовження табл. В.1

1	2	3	4	5	6	7
ПАТ "Діві Банк"	0,09	0,72	0,25	0,11	0,20	0,25
АБ "Кліринговийдім"	0,08	0,74	0,24	0,11	0,20	0,24
ПАТ "Банк 3/4"	0,07	0,86	0,06	0,08	0,13	0,16
ПАТ "Фінбанк"	0,13	0,77	0,30	0,09	0,23	0,31
ПАТ "Форвард банк"	0,11	0,85	0,19	0,21	0,25	0,27
ПАТ "Фортуна-банк"	0,09	0,73	0,34	0,12	0,23	0,29
ПАТ "Банк Восток"	0,06	0,93	0,35	0,10	0,21	0,27
ПАТ "БМ Банк"	0,08	0,88	0,35	0,18	0,26	0,30
ПАТ "ПроКредит Банк"	0,08	0,92	0,45	0,13	0,25	0,32
АТ"ТАСкомбанк"	0,08	0,91	0,50	0,11	0,25	0,32
ПАТ "Піреус Банк МКБ"	0,12	0,80	0,04	0,01	0,07	0,15
ПАТ "Банк інвестицій та заощаджень"	0,06	0,82	0,32	0,09	0,19	0,25
ПАТ "Неос Банк"	0,05	0,80	0,41	0,04	0,16	0,26
ПАТ "Ідея Банк"	0,10	0,90	0,25	0,15	0,24	0,28
ПАТ АКБ "Аркада"	0,13	0,75	0,37	0,09	0,24	0,33
ПАТ "Кредит Європа Банк"	0,09	0,80	0,33	0,18	0,26	0,29
ПАТ "ВіЕс Банк"	0,14	0,92	0,41	0,11	0,27	0,37
ПАТ "Марфін Банк"	0,10	0,95	0,41	0,02	0,17	0,34
ПАТ АБ "Експрес-Банк"	0,13	0,59	0,37	0,13	0,25	0,30
ПАТ "Акцент - Банк"	0,07	0,57	0,39	0,13	0,21	0,25
ПАТ "Міжнародний інвестиційний банк"	0,04	0,96	0,40	0,11	0,20	0,25
ПАТ "Місто банк"	0,12	0,89	0,46	0,13	0,28	0,36
ПАТ "Юнекс Банк"	0,09	0,94	0,36	0,10	0,24	0,31
ПАТ КБ "Євробанк"	0,10	0,91	0,43	0,07	0,23	0,34
ВАТ КБ "Глобус"	0,11	0,92	0,34	0,11	0,25	0,33
"АТ КБ "ТК Кредит"	0,05	0,69	0,32	0,08	0,17	0,23
АТ "Банк Ренесанс Капітал"	0,11	0,68	0,40	0,18	0,27	0,31
ПАТ "Полтава-банк"	0,13	0,93	0,40	0,11	0,27	0,36
ПАТ "Банк Михайлівський"	0,15	0,82	0,41	0,13	0,28	0,37
ПАТ "КомІнвестБанк"	0,11	0,92	0,39	0,09	0,24	0,34
ПАТ "Перший Інвестиційний Банк"	0,11	0,93	0,57	0,09	0,27	0,38
ПАТ АКБ "Львів"	0,12	0,90	0,53	0,09	0,27	0,39
ПАТ Банк "Грант"	0,11	0,86	0,40	0,09	0,24	0,33
ПАТ "Банк Альянс"	0,15	0,85	0,33	0,07	0,23	0,35
ПАТ "Апекс-Банк"	0,11	0,89	0,60	0,11	0,28	0,38
ПАТ "МетаБанк"	0,12	0,83	0,41	0,12	0,26	0,34
ПАТ Банк "ТРАСТ"	0,15	0,75	0,62	0,08	0,28	0,41
ПАТ Банк "Новий"	0,08	0,89	0,36	0,04	0,18	0,30
ПАТ "АгроКомБанк"	0,16	0,90	0,63	0,09	0,30	0,44
ПАТ "Банк Український капітал"	0,12	0,94	0,26	0,08	0,22	0,31
ПАТ "КБ "Інвестбанк"	0,12	0,87	0,36	0,09	0,24	0,34
ПАТ "КБ "Фінансовий партнер"	0,14	0,47	0,36	0,07	0,20	0,29
ПАТ "Банк Січ"	0,12	0,88	0,55	0,11	0,28	0,39

Закінчення додатка В
Закінчення табл. В.1

1	2	3	4	5	6	7
ПАТ "Полікомбанк"	0,15	0,83	0,44	0,09	0,27	0,38
ПАТ "Вернум Банк"	0,16	0,53	0,41	0,07	0,22	0,32
ПАТ "Кредитвест Банк"	0,13	0,90	0,34	0,13	0,27	0,35
АТ "Банк Богуслав"	0,13	0,89	0,37	0,11	0,27	0,35
ПАТ "Оксі Банк"	0,11	0,92	0,46	0,10	0,26	0,36
ПАТ "Артем-Банк"	0,12	0,90	0,47	0,10	0,27	0,37
ПАТ "Асвіо Банк"	0,13	0,82	0,42	0,09	0,25	0,35
ПАТ "АБ "Радабанк"	0,14	0,90	0,50	0,09	0,28	0,40
ПАТ "Мотор-Банк"	0,13	0,74	0,41	0,11	0,26	0,35
ПАТ "АКБ "Траст-капітал"	0,08	0,83	0,24	0,06	0,17	0,25
ПАТ "Класикбанк"	0,16	0,76	0,21	0,13	0,24	0,30
ПАТ "Український будівельно-інвестиційний банк"	0,11	0,87	0,36	0,10	0,25	0,33
ПАТ "Дойче Банк ДБУ"	0,17	0,75	0,32	0,14	0,28	0,35
ПАТ "Регіон-Банк"	0,12	0,85	0,40	0,11	0,26	0,35
ПАТ "КСГ Банк".	0,17	0,67	0,36	0,11	0,26	0,34
ПАТ "Банк Авангард"	0,15	0,78	0,12	0,12	0,21	0,24
ПАТ "Кредит Оптима Банк"	0,20	0,65	0,43	0,10	0,27	0,38
ПАТ "Банк Народний Капітал"	0,18	0,73	0,10	0,17	0,22	0,24
ПАТ "Промислово-фінансовий банк"	0,18	0,75	0,46	0,14	0,31	0,40
ПАТ "АКБ "Конкорд"	0,19	0,76	0,31	0,11	0,26	0,35
ПАТ "Фінексбанк"	0,21	0,82	0,33	0,10	0,28	0,39
ПАТ КБ "Центр"	0,26	0,49	0,34	0,13	0,27	0,35
ПАТ "Банк Фамільний"	0,27	0,61	0,19	0,11	0,24	0,32

Кластеризація банків України на групи за стадією життєвого циклу станом на 01.01.2016 р.

Таблиця Д.1

Розрахунок фінансових показників для кластеризації банків

Банки	Фінансові показники			
	GR_TI	GR_SC	GR_MS	GR_NCF
1	2	3	4	5
АТ "Укрексімбанк"	0,05	0,96	0,96	-0,11
АТ "ОЩАДБАНК"	0,57	1,00	1,06	1,47
АБ "УКРГАЗБАНК"	0,54	1,06	1,69	0,83
ПАТ "Промінвестбанк"	0,35	1,02	0,67	0,40
ПАТ "УКРСОЦБАНК"	0,34	4,21	0,96	-4,58
АТ "Райффайзен Банк Аваль"	0,84	1,02	0,93	1,11
ПАТ "ВТБ БАНК"	-1,27	0,72	0,60	-3,94
ПАТ "НЕОС БАНК"	0,01	0,31	0,50	0,12
ПАТ "КРЕДОБАНК"	1,03	1,32	1,17	54,61
ПАТ "ВІЕС Банк"	1,16	1,17	1,18	2,58
ПАТ "МАРФІН БАНК"	0,98	0,88	1,02	1,64
АТ "УкрСиббанк"	1,04	1,06	1,41	2,63
ПАТ "Ідея Банк"	0,58	0,87	0,82	-2,38
ПАТКБ "ПРАВЕКС-БАНК"	1,04	0,94	0,86	0,40
ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	0,89	1,19	0,94	1,21
ПАТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	0,35	0,94	0,79	1,51
АТ "ПІРЕУС БАНК МКБ"	0,55	0,90	0,84	1,13
ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	0,24	1,07	0,98	0,16
ПАТ "ІНГ Банк Україна"	1,20	1,19	1,07	3,83
АТ "ОТП БАНК"	0,11	1,06	0,84	-0,79
ПАТ "СІТІБАНК"	1,07	1,18	1,30	1,16
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	0,95	0,82	1,48	2,01
ПАТ "СБЕРБАНК"	0,51	1,00	0,95	0,60
АТ "БМ БАНК"	0,27	1,12	0,78	-0,59
ПАТ "БАНК ФОРВАРД"	0,37	0,68	0,61	0,34
ПАТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	0,96	1,24	0,78	1,25
ПАТ "Дойче Банк ДБУ"	2,63	1,24	1,63	6,06
ПУАТ "ФІДОБАНК"	0,36	0,83	0,59	-0,29
ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"	0,49	0,91	1,10	1,98
АБ "Південний"	0,60	1,23	1,13	1,52
ПАТ "ПУМБ"	0,66	0,94	0,91	1,14
ПАТ "МЕГАБАНК", Харків	0,38	0,96	1,10	0,45
ПАТ "ДІАМАНТБАНК"	0,64	1,22	1,19	2,04
ПАТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО"	0,47	1,22	0,85	1,69

Продовження додатка Д

Продовження табл. Д.1

1	2	3	4	5
ПАТ "БАНК ВОСТОК"	0,87	1,54	1,26	2,22
ПАТ "ПтБ"	0,11	0,95	0,86	-0,55
ПАТ "БАНК АЛЪЯНС"	0,21	1,80	0,19	0,18
АКБ "НОВИЙ"	2,36	1,29	1,57	-33,97
Полікомбанк	0,42	1,06	1,06	0,39
АТ "ТАСКОМБАНК"	0,64	1,57	1,10	1,19
ПАТ"БАНК ФАМІЛЬНИЙ"	0,55	0,88	0,86	3,62
ПАТ АКБ "Львів"	0,49	1,22	0,99	3,73
ПАТ "ОКСІ БАНК"	0,50	1,09	0,82	0,40
ПАТ "А - БАНК"	32,09	0,96	19,82	1,55
ПАТ "КБ "Інвестбанк"	0,48	1,24	0,72	0,69
ПАТ "Полтава-банк"	0,57	1,03	0,99	1,07
ПАТ "ФІНБАНК"	0,60	0,23	0,36	-6,30
ПАТ "БАНК "ГРАНТ"	0,67	1,02	0,91	19,64
АТ "РЕГІОН-БАНК"	0,71	1,18	0,86	2,05
ПАТ "БТА Банк"	0,12	0,68	0,75	-1,15
ПАТ "АСВІО БАНК"	0,51	2,19	1,55	0,10
ПАТ "КОМІНВЕСТБАНК"	0,66	1,11	0,87	1,46
ПАТ"БАНК "УКРАЇН.КАПІТАЛ"	0,81	1,00	1,14	1,33
АТ "НК БАНК"	1,03	2,31	0,90	1,37
ПАТ АКБ "АРКАДА"	1,23	2,05	1,22	10,68
АТ "МетаБанк"	0,51	0,89	0,82	0,56
АТ "Місто Банк"	0,16	1,08	1,00	-1,23
ПАТ "ЮНЕКС БАНК" м. Київ	0,17	1,03	0,64	-122,30
ПАТ "КСГ БАНК"	0,92	0,98	1,01	1,43
ПАТ "АГРОКОМБАНК"	0,39	1,07	0,57	-0,71
АБ "ЕКСПРЕС-БАНК"	0,67	0,91	0,70	1,65
ПАТ "КЛАСИКБАНК"	0,67	2,51	0,25	0,64
ПАТ "АБ "РАДАБАНК"	0,96	1,42	0,96	3,29
АБ "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	0,65	0,98	0,50	0,79
"ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	0,52	0,99	0,92	-0,04
ПАТ "ПФБ" м. Кременчук	1,08	1,31	1,20	1,78
АТ "АРТЕМ-БАНК"	0,92	2,05	0,79	-4,85
АТ "ФОРТУНА-БАНК"	0,19	1,25	0,82	-0,22
ПАТ "ФІНЕКСБАНК"	1,49	1,87	0,97	-0,81
ПАТ "АКБ "Траст-капітал"	1,03	1,09	0,69	-1,03
ПАТ КБ "ЄВРОБАНК"	0,33	1,06	1,06	-0,48
БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ	0,49	1,30	1,12	2,01
ПАТ "АКБ "КОНКОРД"	2,00	3,88	1,07	1,48
АТ "БАНК БОГУСЛАВ"	0,63	1,02	1,03	0,45
ПАТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	1,18	1,66	1,37	1,75

Закінчення додатка Д
Закінчення табл. Д.1

1	2	3	4	5
ПАТ "КРЕДИТ ОПТИМА БАНК"	0,41	1,19	0,71	-0,98
АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"	0,86	1,12	0,74	4,56
ПАТ БАНК "ТРАСТ"	0,36	1,11	0,87	-1,23
ПАТ "МОТОР-БАНК"	1,00	1,97	1,16	2,37
ПАТ "КБ "ГЛОБУС"	0,13	1,09	0,85	-0,40
ПАТ "АП БАНК"	0,39	3,62	0,77	-28,14
ПАТ "МІБ"	0,47	1,36	37,04	1,45
ПАТ "БАНК 3/4"	-0,51	2,12	0,41	-0,71
ПАТ "ВЕРНУМ БАНК"	0,97	1,38	0,55	1,16
ПАТ "АПЕКС-БАНК"	0,62	1,29	0,73	1,22
ПАТ КБ "Центр"	0,92	1,32	1,03	0,08
ПАТ "БАНК СІЧ"	0,53	1,57	1,84	-0,66
ПАТ "ДІВІ БАНК"	1,73	0,48	0,18	4,54
ПАТ "КБ"ФІНАНСОВИЙ ПАРТНЕР	0,78	0,92	0,25	-1,31
ПАТ "БАНК МИХАЙЛІВСЬКИЙ"	0,84	1,44	1,09	-0,77
ПАТ "БАНК АВАНГАРД"	1,61	1,72	0,88	1,28

Таблиця Д.2

**Підсумкові результати кластеризації банків на групи за стадією
життєвого циклу**

Кластер 1 (спад)	Кластер 3 (стабілізація)
ПАТ "Промінвестбанк", ПАТ "Втб Банк", ПАТ "Неос Банк", ПАТ "Ідея Банк", ПАТ "Універсал Банк", Ат "Піреус Банк Мкб", Ат "Отп Банк", ПАТ "Сбербанк", Ат "Бм Банк", ПАТ "Банк Форвард", ПАТ "Фідо-банк", ПАТ "Пумб", ПАТ "Банк Кредит Дніпро", ПАТ "Оксі Банк", ПАТ "КБ "Інвестбанк", ПАТ "Полтава-Банк", ПАТ "Фін-банк", Ат "Регіон-Банк", ПАТ "Бта Банк", ПАТ "Комінвестбанк", Ат "Метабанк", ПАТ "Агрокомбанк", АБ "Експрес-Банк", АБ "Кліринговий Дім", "Перший Інвестиційний Банк", Ат "Фортуна-Банк", ПАТ "АКБ "Траст-Капітал", Ат "Банк Богуслав", ПАТ "Кредит Оптима Банк", ПАТ Банк "Траст", ПАТ "КБ "Глобус", ПАТ "Вернум Банк", ПАТ "Алекс-Банк", ПАТ "Діві Банк", ПАТ "КБ" Фінансовий Партнер"	ПАТ "Мотор-Банк", ПАТ "Кредитвест Банк", ПАТ "Банк Восток", Ат "Прокредит Банк", Ат "Укрсиббанк", ПАТ "Сітібанк", ПАТ "Пфб" М. Кременчук, ПАТ "Віес Банк", ПАТ "Асвіо Банк", АБ "Укргазбанк", ПАТ "Банк Січ", Ат "Укрбудінвестбанк", ПАТ АКБ "Львів", Публічне Ат"Банк Фамільний", ПАТ "Інг Банк Україна", ПАТ "АБ "Радабанк", ПАТ "Банк Михайлівський", ПАТКБ "Центр", ПАТ "Кредит Європа Банк", ПАТ "Банк Український Капітал", ПАТ "Марфін Банк", ПАТ "Ксг Банк", ПАТ "Креді Агріколь Банк", ПАТКБ "Правекс-Банк", Ат "РайффайзенБанк Аваль", Ат "Таскомбанк", Банк Інвест. Та Заощаджень, ПАТ "Діамантбанк", Ат "Південний", ПАТКБ "Приватбанк", ПАТ "Полікомбанк", ПАТ "Мегабанк", Харків, ПАТКБ "Євробанк", Ат "МістоБанк", ПАТ "Альфа-Банк"
Кластер 2 (зростання)	
ПАТ "Банк Грант", ПАТ АКБ "Аркада", ПАТ "Дойче Банк Дбу", Ат "Нк Банк", ПАТ АКБ "Конкорд", ПАТ "Укрсоцбанк", ПАТ "Банк 3/4", Ат "Артем-Банк", ПАТ "Класик Банк", ПАТ "Банк Авангард", ПАТ "Фінексбанк", ПАТ "Банк Альянс"	

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні засади використання інструментів фінансового інжинірингу в забезпеченні фінансової стійкості банку	5
1.1. Генезис і змістовні характеристики фінансового інжинірингу	5
1.2. Сфера застосування і етапи фінансового інжинірингу.....	14
1.3. Типологія фінансових інновацій як інструментів фінансового інжинірингу в банку	20
1.4. Практичні аспекти використання фінансових інновацій у банківській діяльності.....	28
1.5. Концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку із використанням інструментів фінансового інжинірингу	33
Розділ 2. Аналіз можливостей застосування інструментів фінансового інжинірингу для реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку	42
2.1. Обґрунтування показників фінансової стійкості банку та технології її оцінювання	42
2.2. Реалізація методичного підходу до визначення рівня фінансової стійкості банків України.....	49
2.3. Виявлення джерел реалізації резервів для забезпечення фінансової стійкості банків України залежно від її рівня.....	55
2.4. Обґрунтування напрямів запровадження фінансових інновацій в операційну діяльність банку	63
Розділ 3. Вибір інструментів фінансового інжинірингу для забезпечення фінансової стійкості банку	78
3.1. Вибір виду фінансової інновації залежно від рівня фінансової стійкості та стадії життєвого циклу банку.....	78
3.2. Теоретичне підґрунтя для визначення пріоритетів інноваційної діяльності банку	88
3.3. Визначення доцільності впровадження фінансових інновацій на різних стадіях життєвого циклу банку	93
3.4. Формування інноваційної технології управління фінансами банку на основі бенчмаркінгу.....	99
Висновки.....	113
Використана література	116
Додатки.....	144

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Чмутова Ірина Миколаївна
Азізова Катерина Михайлівна
Біляєва Вікторія Юріївна

ІНСТРУМЕНТИ ФІНАНСОВОГО ІНЖИНІРИНГУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

Монографія

До 20-річчя кафедри "Банківська справа" ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Відповідальний за видання *О. М. Колодізєв*

Відповідальний редактор *М. М. Оленич*

Редактор *Н. І. Ганцевич*

Коректор *Н. І. Ганцевич*

План 2018 р. Поз. № 42-ЕНВ. Обсяг 160 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*